

A MAGYARORSZÁGI
KARPÁTEGYESÜLET
ÉVKÖNYVE

XLIII. ÉVFOLYAM. 1916.

1 műmelléklettel.

SZERKESZTETTÉK:

MARCSEK ANDOR ÉS WIESE GYULA.

KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

AZ EGYESÜLET

KIADVÁNYA.

IGLÓ, 1916.
SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

Körözüény.

1. Egyesületünk t. cz. tagjait felkérjük, hogy folyó évi tagsági díjait, valamint a netaláni hátralékokat az *egyesület pénztárosához Iglóra czímezve, minél előbb beküldeni*, vagy a helyi képviselőnél, illetőleg az osztály pénztárosánál lefizetni sziveskedjenek

2. Felkérjük a t. cz. tagtársakat, hogy tévedések és zavarok elkerülése végett lakás- és címváltozásukat velünk közölni sziveskedjenek.

3. A szép Tátra-látképpel díszített egyesületi *tagokmány* 2 K 20 f-ért. csinos *egyesületi jelvények* (arany-színű kerettel szegélyezett kék mezőben havasi gyopár) 2 koronáért kaphatók az egyesület pénztáránál Iglón. Ugyanitt kaphatók kiadványaink is.

4. A t. cz. tagtársak szíves jóindulatába ajánljuk a Poprádon levő »*Kárpát egyesületi múzeum*«-ot, melynek számára múzeumi tárgyakat vagy pénzadományokat a legnagyobb köszönettel fogadunk. A *múzeumi pártoló tagok* évenként legalább 2 K-t fizetnek.

5. A zöldtavi Frigyes-menedékházban egyesületünk tagjai *csak az arczképes igazolvány felmutatása mellett* részesülhetnek kedvezményben.

6. A kassa—oderbégi vasút: magyar fővonalain, valamint a kezelése alatt álló h. é. v. vonalain bármely gyors- vagy személyvonattal (de csakis a 20 km.-nél hosszabb távolságokra, illetőleg legalább az I. távolsági forgalomban) egyesületünk tagjai 1916. évi június hó 1-től november hó 30-ig társaskirándulások alkalmával az I. és II. osztályban a legközelebbi alacsonyabb osztályú jeggyel, a III. osztályban pedig fél II. osztályú jeggyel utazhatnak, **ha a kiránduláson legalább 5 tag vesz részt és azok fényképpel ellátott tagsági igazolványt mutatnak fel.** Szükséges még, hogy a központ, illetve az osztályok elnöksége minden kirándulás alkalmából a résztvevőkről hivatalos pecséttel ellátott jegyzéket állítson össze.

Iglón, 1916. évi április havában.

A Magyarországi Kárpát egyesület
elnöksége.

Cserepéldányokat és egyéb küldeményeket „**Magyarországi Kárpát egyesület Igló**“ cím alatt kérünk.

A MAGYARORSZÁGI
KÁRPÁTEGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

XLIII. ÉVFOLYAM. 1916.

1 műmelléklettel.

SZERKESZTETTÉK:

MARCSEK ANDOR és WIESE GYULA.

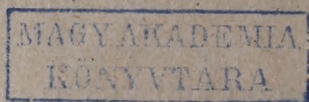
KÖZPONT SZÉKHELYE: IGLÓ.

IGLÓ, 1916.
SZEPESI LAPOK NYOMDAVÁLLALATA.

*Az egyes cikkek szerzőinek, valamint Hajts Béla és
Scherffel Aladár uraknak egyes cikkek fordításáért hálás
köszönetet mond*

a szerkesztőség.

Marcell György felvétele. — Nach einer Photographie von Georg Marcell.

Erdőrészlet Tátraszéplak és Ujtátrafüred között a ciklon után.
Sturmgefällter Wald zwischen Weszterheim und Neu-Schmecks.

Értekezések és leírások.*

A Magas Tátra lavínaviszonyairól.

Írta: Grósz Alfréd.

Szaklapjainkban tudtommal eddig egyetlen olyan cikk sem jelent meg, amely behatóbban foglalkozott volna a tátrai lavínaviszonyokkal. Azt hiszem, helyénvaló, ha e témáról tá-
gabb áttekinthetőséget nyújtó cikk keretében szólok.

Amikor e feladatra vállalkozom, az avatatlank kedvéért czélszerűnek tartom, ezzel kapcsolatosan a lavínaveszély helyes megítéléséhez szükséges legfontosabb tudnivalók rövid összefoglalására is kiterjeszkedni. Kezdem tehát fejtegetéseimet a lavínaképződést előidéző tényezők ismertetésén.

Lavína elnevezése alatt olyan hőtömegeket értünk, melyek valamely lejtőn megindulva, vízárhoz hasonló mozgással ömlenek, hömpölyögnek vagy zuhognak alá, esetleg csúsznak is, vagy, ha olyan száraz hőmennységekről van szó, amelyek nagyobb meredélyeken keresztül buknak a mélybe, akkor talán hóporfelhőként repülnek lefelé, de sohasem gömörödnék össze egyetlen, óriási guruló hógolyóvá, amint azt a laikusok rendszerint elképzelni szokták.

Keletkezésük különböző tényezőktől függ, mindenekelőtt a *talaj-* és a *hóviszonyoktól*.

Minél meredekebb és simább felületű valamely lejtő, annál kevésbé képes a ráülepedett hórétegeket rögzíteni, annál könnyebben síklnak le azok róla. A füves, táblás, gleccsergyalult terep, valamint a zsindeletetözethez hasonlóan alakult, azaz lefelé tekintő rétegtörésekkel bíró kőzet legalkalmasabb a lavínaképződésre. Gazdagon tagozott, durván érdeskőzetű, jó tapadási felületekkel szolgáló terep már erősebben köti meg a havat. Legjobban pedig a hóból magasabbra kiálló sziklapillérek, kőcsipkék, tömbök, bokrok, fák, erdők hatnak ellene

*) A cikkek tartalmáért a szerzők felelősek.

a lavínaképződésnek. De csak bizonyos fokig. Addig, míg a megindulását gátló ezen akadályokat teljesen be nem temette a hó. Azontúl azonban az említett támpontok rögzítőképesége a fölibük rakódott hórétegekre vonatkozóan nagyon redukálódik vagy akár tökéletesen meg is szűnik, amint azt számtalan példa is bizonyítja. Amíg azonban valamely lejtőn még aránylag nagyon sok olyan támpont emelkedik ki a hórétegekből, amely azok megindulását megakadályozhatja, addig nem kell az illető lejtő lavínaveszélyességétől tartani.

Vízszintes kőerkélyek, terraszok, sziklapadok, keskenyebb vagy szélesebb utak is ellene hatnak a hó megindulásának, de különösebben szintén csakis addig, amíg a rájuk hullott, ömlött vagy fújt hó oly ferde tetőzettel nem hidalja át őket, amely a fixírozókéességüket jelentékenyen leapasztja vagy pedig egészen elveszi.

Igen sok függ a talaj meredekségétől. Már csekély 24 fok hajlásszögnyi lejtőkön is képződtek lavínak. Sőt bizonyos körülmények között, például síma kőtablákról, füves partokról, jégkértes hóról és jégről, már kisebb lejtés mellett is lecsúszhatnak a hó. Általánosságban szólva, a hegyoldalak meredekségével arányosan növekedik a hó megindulási hajlandósága is. Olyan hajlásszöget azonban, amelynek fennforgásakor a hónak lavínaként okvetlenül le kellene ömlenie, pontosan meghatározni nem lehet, mert a különböző talajviszonyok, a hó minősége és mennyisége, meg az időjárás, az adott esetek szerint különböző következményeket vonhatnak maguk után.

A lejtőre rakódott hó nyugalmi helyzetéből elmozdul és siklani vagy folyni kezd, ha őt a tapadóképességének bármily okból történt kellő mérvű csökkenése folytán a talaj súrlódási ellenállása nem bírja az elindulásában megakadályozni. A szükséges támpontokkal való összefüggést pedig megláthatják vagy megszakíthatják: a hó önsúlyának lefelé irányuló nyomása, továbbá a meleg hőmérséklet befolyása, eső, szél, vihar, legördülő vagy leeső kövek, letörő hóerkélyek, ember- vagy állatpósta nyomok.

Hogy a hó mily óriási nyomást képes a maga támpontjaira gyakorolni, azt a legelénkebben számszerű adatok világítják meg. S. de Perrot mérnök szerint a frissen hulló t hó köbméterének súlya 72 és 90 kg között ingadozik. Egy m³ leülepedett hó súlya kb 380 kg, egy m³ összeaszott hóé 575 - 600 kg, vízzel átitatott hóé 817 kg, jégé 920 kg.

Ezek a számok fogalmat nyújtanak arról, hogy egy nagyobb területről leváló, csekély 20 cm. vékony hóréteg is miként növekedhetik a hóögöknek leömlés közben való össze-

gyülemlése, torlódása folytán komoly veszélylyé; megmagyarázzák azt, hogy honnan ered a lavínáknak azon rettenetes ereje, amelynél fogva, ha az ömléspályájuk belevezet az erdőhatárba, óriási pusztítást végezhetnek a legvastagabb törzsű fák sűrűjében is.

A mozgásba jutott hőtömeg ugyanis addig halad lefelé, míg a talaj egyenetlenségei a sűrűlódás vagy a mozgási erélyének más módon való elfogyása meg nem állítják. Lefutása közben pedig újabb és újabb hőtömegeket ragadhat magával, amelyek, ha vele egyesülnek, eredeti nagyságának sokszorosára növelhetik. Ha már most az ömléspálya oly hosszú, meredek és síma, hogy a rajta végigszáguló lavinagöröngyök megfelelő zúdulási sebességet nyernek, akkor a lavína végigseperheti a völgy fenekét is. Ez persze csak szűk völgyemendecznél fordulhat elő. Igen széles és amellet lapos fenekű völgyeknél csakis a hegyoldalak tövében levő kisebb vagy nagyobb területrészek lehetnek veszélyeztetve.

A szél igen nagy befolyást gyakorolhat a hó mikénti lerakódására és ez által a lavínák keletkezésére is.

Néha rögtön dús havazások után is csupaszra seprí a hegyoldalak egyes részeit és a havat leginkább a terep mélyedéseibe, medréibe, szakadékaiba hordja bele, avagy hófogó emelkedések mint például tarajok vagy sziklabordák mögé rakják le. Ennek folytán az ily módon megterhelt vagy esetleg túlterhelt részletek rendkívül lavínaveszélyesekké válhatnak ugyanakkor, amikor a szabaddá fújt sziklákon talán legkevésbé sem áll fenn ez az állapot. Áthordhatja a havat egy csúcs túlsó oldalára is, úgyhogy ott a szélárnyékban óriási puha hőtömegék rakódhatnak le ugyanakkor mialatt a széles oldalon a talajhoz hozzáfújt többi friss havat talán oly keménynyé préseli, hogy csak a hágóvas aczélfogai szűrődnek bele, de a bakancs szögei alig.

A szél munkája folytán gerinczeken néha hatalmas hófuvatok keletkeznek. Ha ezeknek a taraja a mélység felé hajlik ki, akkor hóerkélyeknek nevezzük őket. A Tátrában a hóerkélyek messze túlnyomó számban kelet felé csüngnek ki. Ha akár a szél, akár melegebb időjárás vagy egyéb ok miatt egy ilyen fuvat leszakad, a lepuffanó hőtömeg lavínák megindítója lehet. A Tátrában eddig a legnagyobb hóerkélyeket a Javorovegerinczen találtam, ahol egy-némelyikük, a közvetlen közelből való saját reális becslésem szerint, hat hét méternyire lógott ki a levegőbe.

Tisztán a szél hozza létre azokat a néha rendkívül lavínás, különböző terjedelmű és vastagságú, általában lapos-len-

csealakú lerakódásokat, amelyek hódeszka néven szerepelnek az alpin irodalomban. A deszka név kemény voltukat akarja jelezni. Amitő keménységükkel, amelyet kizárólag a vihar nyomásának köszönnek, azt a téves látszatot keltik, mintha azzal a tereppel, amelyen fekszenek, igen erős összefüggésben volnának. Pedig ahhoz gyakran csak igen lazán és bizonytalanul rögződnek hozzá, minélfogva néha egész csekély bolygatás is elegendő ahhoz, hogy mozgásba jussanak és lecsúszszanak. Meginduláskor, mert a havuk száraz állapotban merev és törékeny, hirtelen éles szélekkel bíró táblákra hasadoznak szét. Lesiklás közben pedig porhólavínává morzsolódhatnak.

Most pedig, hogy az ellentétet feltűnőbbé tegyem, a szélnyomás okozta hódeszák ismertetésével kapcsolatosan átterek a szélnyomás jelentősebb közreműködése nélkül keletkező hópajzsokra.

A tapadófelületéről levált avagy frissen esett hó, ha meredek és símafelületű lejtőkön megragadni nem bír, addig pereg vagy folyik lefelé (esetleg a szél hajtóereje folytán is), amíg csekélyebb lejtőre érve megakad. Ezért is szoktak mélyedésekben, kuloárokban, szakadékokban stb oly tekintélyes hólerakódások támadni. Még pedig elsősorban azon helyeken, ahol valamely meredekebb hajlat egy kisebb hajlásszöggel bíró lejtőre támaszkodik rá. Ott a síkok törésvonala táján a leírt módon helyileg elhatárolt olyan hóösszegyülemlések halmozódnak fel, amelyek gyenge megkötöttségüknél fogva néha nagyon könnyen indulhatnak meg. A német szakirodalom Schneeschild-nek, hópajzsnek keresztelte őket. Ezen az elnevezésen csak annyi a kifogásolni való, hogy egyáltalában nem fejezi ki ezen szélnyomás nélkül keletkezett lerakódásoknak eredetileg puha voltát. Annál jobban szemlélteti azonban azt, hogy mindent elfedő pajzsként símulhatnak a lejtőtörések fölé. Hólencséknek is hallottam már őket mondani, amely elnevezés a többé-kevésbé lencseszerű alakjukra bír vonatkozással. Mert az általuk elhantolt lejtőtöréseket igen tévesztően maszkírozhatják, leleplezhetik, azért a hollétük néha csak igen bajosan, avagy esetleg — különösen ködben — egyáltalán nem látható meg. Ebben rejlik veszélyességüknek egyik főoka.

A lavínák létrejöttét előidéző tényezők között helyet foglal a hőmérséklet is. Meleg behatására a hó átnedvesedik és annál többet veszít tapadó képességéből, minél lucskosabbá válik. Az a hó, amely reggel csontkeményre volt fagyva, ha meleg napsütésnek van kitéve, az olvadási folyamat következ-

tében esetleg már egy-két-három óra leforgásán belül is annyira megpuhulhat, hogy az ember akár derékig is beleszakadhat. Az ilyen lazán megkötött hó pedig, ha kellő hajlásszöggel bíró lejtőn fekszik és nincsenek jó támaszai, mindig komoly veszélyt rejt.

Ugyanolyan hatást, mint a száraz meleg, természetesen előidézhethet az eső is

Ha télen, mikor a síkságot hólepel fedi, magas légoszlopban száguldó, olvasztó, erős déli szél (Föhn) kerekedik, akkor az a megérkezésének első óráiban a felsőbb régiókat mindig melegebben érinti, mint az alsókat. Ez onnan van, mert a mélységben futó légáram olvasztás közben sok meleget adva le, lehül. Lehül azért is, mert a föld színe felett lebegő hideg légrétegekkel összekeveredik. Ezzel szemben a déli szél felsőbb légrétegei, ha nem ütköznek össze hűsítő ellenáramlatokkal, nincsenek ilyenmű hőveszteségnek kitéve és azért azok néha sokkal melegebbek, mint az alsók. Tudok eseteket, mikor közvetlenül a Tátra tövében 1000 m. magasságban 0° -ot mértek. Ugyanakkor 2000 m. magasságban, árnyékban $+4^{\circ}$ -ot mutatott a higanyoszlop. Sőt ennél még jelentékenyen nagyobb különbségek is előfordulnak! Például: Késmárkon, tizenkét és fél kilométernyire a Tátra tövétől, 628 m. tengerszínfeletti magasságban 1916. február 24-én reggel fél nyolcz órakor — 11° hideg volt. Ugyanaznap, szintén reggel fél nyolczkor fent a Villacsúcsok csoportjában és így mindenestre a Tátra többi csúcscsoportjaiban is, déli szél miatt már erősen olvadt. Ott tehát akkor már legalább is egy két fokos melegnek kellett lennie (Az olvadás Késmárkon csak a délután folyamán állt be.)

Mialatt valamely kiemelkedés egyik oldalát erősen súti a nap, a másik fele hideg árnyékban fekszik. Valamely hegyoldalon erdős, füves, táblás, durván érdeskőzetű terep, árkok, szakadékok, gerinczek, bordatornyok, vízszintes területek, lankás és meredek partok, hirtelen letörések stb. váltokozhatnak egymással. A szél is igen különbözően befolyásolhatja a hó lerakódását. E feltételektől függően a lavinaveszély is általános vagy csak helyi jellegű lehet.

A hideg szerepét sem hagyhatom érintetlenül. Akárhányszor megfigyeltem, hogy az olvadási folyamat okozta hózajlás rögtön alábbhagyott, majd nemsokára akár teljesen el is állt, mihelyt a fagy vette át az uralmat. Jele ez annak, hogy a fagy ezen esetekben milyen rögzítően hatott a hóra. Az erősen vizes havat ugyanis szilárdan hozzáfagyaszthatja a talajhoz. Amíg azonban csak a hófelület dermed ke-

ményre és a megkeményedett réteg alatt továbbra is lavínás marad a hó, addig a talajjal való összekötetés nem javult meg, minek következtében a laza alsó réteg, ha megindul, a keményre fagyott felsőt is magával ragadja

Sokszor láttam, hogy szigorú hideg megrepesztette a folyók vagy tavak jégtükrét. De hogy a hideg szorosan összfagyott, elfirnesedett, összeaszott vagy pedig száraz állapotban keményre ülepedett hóra lelazítóan hatott volna, azt még sohasem tapasztaltam. A gyengén átmedvesedett hóra azonban, ha az még párnásan puha és levegős, határozottan lazítóan hathat. Erre vonatkozóan Zsigmondy — Paulke azt írja „Az alpesek veszélyei“ című könyvében: „Ha nedves hó hullása után nagy hideg támad, akkor a lágy, plasztikusan utána engedő nedves hó a pehelyvíz kifagyása folytán száraz porhóvá válik. Azok a finom jégfonalak, melyek a hóréteget magában összetartják, fokozódó hidegben (különösen erős kisugárzásnál, ha borulat után hirtelen kiderül az ég), összehúzódnak, merevek törékenyek lesznek, eltépődnek, úgy hogy a kristályos hó csordogálni kezd.“

A szigorú hideg ezen kihatása már gyakran volt az oka lavínák megindulásának. Ugyanezt mondhatjuk az emberek nyomáról is.

Aránylag, de csakis aránylag, legkevésbé bolygatják meg a havat az esésvonalban fel vagy levezető nyomok. Sokkal veszedelmesebb módon szakítják meg a feszült hóréteg összetartását vagy a hólejtő felsőbb részének az alsób¹ra való rátámaszkodását a lejtőn vagy harántul keresztülvezető nyomok. A veszélyeztetés maximumát pedig a zezgugban fektetett, vagy a kigyóvonalakban kanyargó skinyomok képezik, mert a hófelületet igen nagy terjedelemben bolygatják. Ezeknél aránylag sokkal ártatlanabbak a lejtőn esésvonalban zsinóregyenesen fel vagy levezető skinyomok. Dehát meredek par-ton ki tud skiken zsinóregyenesen f lmenni?

Ha olyan hólejtőre kellene térnünk, melyen a felsőbb rétegek megkötöttsége kétséges, akkor arcczal a hegy, háttal a völgy felé fordulva, oly mélyre kell a lépcsőket rugdalnunk, míg a fix talajjal biztos összefüggésben levő, régibb, alsóbb rétegekben nem vethetjük meg a lábunkat erősen. A csákány nyelét is azokba kell leszúrunk, még pedig minél mélyebbre, hogy szükség esetén az egész súlyunkkal ráakaszkozhassunk! Az ilyen jól taposott, mély nyomok által a lazább hó a lejtőnek neki lesz préselve és ha megfelelően hozzáragad, akkor az ilyen nyomok — hogy hasonlatot használjak, — czövegsorszerű kapcsolatot teremtenek az alapzattal. Ezzel szemben a hó-

saru és a ski nyomai hasonló viszonyok között nagyon jelen tékenyen mozdítják elő a leválás lehetőségét azáltal, mert a felsőbb hóleplet csak átvágják, de a megbolygatott rétegeket nem biggyeszti hozzá az alapatukhoz. Ha tehát a skifutó lavínaképződésre elegendően meredek lejtőn megbízhatatlan hófelületre bukkan, csatolja le rögtön a deszkáit és gázoljon nyomokat a hegymászószabályok szerint. Ha azonban mégis megkockáztatná a lesiklást, akkor a szlalomzás (kerekded kanyarulatokban való kigyóvonalazás) helyett válaszsza inkább a zezugos irányban való lefutást, de úgy, hogy a lejtő minden egyes keresztezése után csúszszon ki valamely biztos helyre, például egy csupasz sziklacsoport mögé, ott várja meg, vajon nyugodtan viselkedik-e a lejtő és csak miután meggyőződött róla, hogy nincs baj, traverzálja ugyanoly módon ellenkező irányban is, és így tovább. Elbukás is indíthat lavínát!

Mindenféle lavínás hólerakodás legveszedelmesebb bolygatási pontja az illető lerakodás tövénél van, mert hiszen a lavina mindig lefelé zúdul. Azért sohase szondirozzunk valamely gyanus terepet alulról, hanem mindig oldalról, lehetőleg biztos helyről. E sohase keresztezzünk valamely kétes, gyanus lejtőt alsóbb részeiben, hanem — feltéve hogy ez egyáltalán elengedhetetlenül szükséges, — csakis lehetőleg magasan. A lejtő felső határvonalán legkisebb a veszély, alul a legnagyobb. Láttam azonban már olyan eseteket is amikor először a lejtő felvégi hótetőzete eredt útnak és zúdult végig az ömléspályán, míg a partnak későbbben megindult többi hava amannak csak utánahömpölygött.

Felül kétségtelenül mindig kedvezőbbek az esélyek, már csak azért is, mert ha ott meg is ered a hó, de az ember erősen horgonyt vetett a mozgásba jutott hólepel alatti biztos alapatba, akkor kellő szerencsével talán ellene tud állani egy vékonyabb hóréteg sodró erejének és helyén marad. A mélységben azonban, ahol a hőtömeg már a sokszorosára duzzadt és a zúdulási sebessége is ellenállhatatlanná vált, ez lehetetlen.

Nincs ugyan teljesen kizárva, hogy egy ügyes skifutó egy lavina tetejéről gyors lesiklással el tud menekülni. Ez az eset azonban csak rendkívül ritka kivétel, szerencsés véletlen, amelyre építeni nem szabad, amely csak gyengébben lejtő terepen, keletkezőfélben levő lavínánál fordulhat elő, mikor a hó még lassan, nyugodtan mozog és a felülete nem tántorog. Mihelyt a lavina rohanni és hánykolódni kezd, mihelyt elkapja és leszorítja a deszkákat, vége a skik előnyeinek, kormányozhatóságának. Azontúl csak mint veszedelmes akadályok tartják fogva a lábakat, meghiusítják azok kiszaba-

vagy gerincezokról akár a legderültebb időben is úgynevezett hózászlókat látunk lobogni, arrafelé nagy szél száguld át a hegyeken. Az a fehér zászló semmi egyéb, mint a vihar szárnyán a levegőbe örvénylő hó, amely azután a szélárnyékos oldalon lehull, ott friss porhólerakodásokba gyülemlik és ily módon ott esetleg nagy veszélyt teremthet.

Hódeszkák legtöbbször régebbi hóra rakódnak. (Füvön és sziklákon is képződhetnek!) Ennek többé-kevésbé kékes-szürke felületétől a rendszerint intenzíven fehér voltak által, még pedig mérszzerűen tompa fehérségükkel ütnek el. A hódeszkák azonban nem mindig bírnak a környezetüktől eltérő színnel, mert lehet például, hogy az ő felszínük is el van már jéghárttyásodva, vagy, hogy a környezetüket is csaloéka újhóréteg fedí. Hódeszka létezésének intő jele az is, ha a léptünk vagy a csákány csapása folytán a hórétegből éles éllel határolt, esetleg táblás hórégek hasadnak le.

A hó lerakodási viszonyainak a tanulmányozásánál nélkülözhetetlen segédeszközünk a bottal vagy csákánnyel való szondírozás. Általa kipuhathatjuk azt, hogy az egymás alatt fekvő, esetleg nagyon különböző minőségű és feszültségű hórétegek miként függenek egymással össze, miként vannak megkötvé. Ez igen fontos tudnivaló! A lelkiismeretes szondírozás néha elengedhetetlen! Belőle következtetve magunk elé kell képzelnünk a lerakodási viszonyok keresztmetszetét. És e keresztmetszetkép intelmei szerint cselekedni! Ez az eljárás a hóviszonyok megítélésének legbiztosabb alapja! Minél eltérőbb feszültségű rétegek rakódtak egymásra, minél kevésbbé fagytak azok össze, annál nagyobb a megindulásuk lehetősége.

Két egyenlő talajviszonyokkal bíró szakadék közül a keskenyebbik annyiban kedvezőbb a hó megtapadására, mint a szélesebb, mert benne az oldalak felől való megköttötség inkább terjedhet ki a meder közepén levő hóra is, mint a széles szakadékban. Keskeny és meredek azonban, minthogy azok egész terjedelmükben egyszersmind vízlevezető árok szerepét is játszák, aránylag sokkal inkább eljegesedett fénekkel bírhatnak, mint a széles szakadékok.

Ha számításba kell vennünk, hogy a hőmérséklet emelkedése lavínássá teheti a havat, végezzük a túrát úgy, hogy azokkal a területekkel, amelyeknek megolazulásától félünk, még hidegben legyen dolgunk. A napsugarak melegének hatását túra előtt mindig gondosan mérlegeljük. Induljunk, ha kell, nagyon korán! Ezzel nemcsak sok vagy esetleg akár minden hóveszélynek is elébe vághatunk, hanem nagyon sok

felesleges fáradságot is takaríthatunk meg, mert kemény havon jární könnyű, megpuhult mély havat dagasztani ellenben néha igen keserves és kimerítő munka.

Kovácsojzuk a terveinket úgy, ha a visszatérés útja ott, ahol felmentünk, a meleg következtében beálló hóveszély miatt lehetetlenné válnék, valamely másik biztos visszavonulási irány álljon rendelkezésünkre. Ne felejtjük el az olvadás folytán nagyon jelentékenyen tokozódható köve-
rést is számításba venni!

Az eddig elmondottakat bizonyos fokig még ki fogják egészíteni és szemléltetőbbé tenni a következő feljegyzések, amelyekben egyes tátrai lavínaesetokról szólok.

Említettem, hogyha egy vastagabb hóréteg egységes tömegként hasad el vagy szakad el az őt körülhatároló hótakarótól, avagy az alatta levő terepről, abban az esetben a fekhelyéről való hirtelen leválása mindig erős roppanással vagy durrogással jár. Voltak eseteim, amikor 45—50 fokos olyan porhólejtőt traverzáltam, amely csak azért nem volt lavinaveszélyes, mert a törpefenyőágak végei még elég sűrűn kandikáltak ki a hóból, azaz, mert a gallyfonadék még erősen megkötötte. A hóréteg, ha így nem is indulhatott meg, de hasadozott, még pedig akkora dördülések között, mintha hatalmas explózió történt volna alattam.

Ha valamely nagy hőtömeg a fekhelyéről való letépődés, lerepedés nélkül kezd folyni, akkor a mozgásbajövetele nem jár dörgésszerű zajjal. Brumiller és Hevesi 1911-ben a Kistartapataki völgyben, a Sárgafal tövében magas porhóban iparkodtak fel az Ötőhöz. Hirtelen azt vették észre, hogy a lábuk meginog alattuk és körülöttük elkezdt hánykolódní a hó és felborítja őket. A hóréteg megindulásának semmi egyéb nesztét nem hallották, csak a jellegzetes sistergést, suhogást, amely a lavinahó súrlódásától ered. Azt sem tudták pontosan, hogy honnan indult meg velük a lavina, milyen gyorsan és meddig vitte őket. Környezetüket sűrű köd borította.

Nem tartozik ugyan szorosan ide, de említésreméltónak vélem, hogy télen néha oly rendkívül sűrű a köd, hogy az ember három méteren túl egyáltalában semmit sem lát. Ez ugyan ritka eset, de vélem már többször is megtörtént, hogy két és félméternyi távolságról sem bírtam biztosan megítélni, vajjon vízszintes-e előttem a terep avagy lejt-e. Ilyenkor, ha szükség volt rá, a tájékozódásnál kitünő hasznát vettem az iránytűnek.

Hópajzsok képződési módjára nagyon jellemző például a következő eset. Keleti oldalának kb 50⁰ meredek csatornáján

keresztül, Kregczy Tibold és Rokfalusy Lajos barátaimmal 1912. április 1-én, sűrű havazásban megmáztuk az Olga-csúcsot. Azok a gömbölyded hőszemcsék, melyek a meredek lejtőn szárazságuknál, merevségüknél fogva nem bírtak eléggé megragadni, lefelé peregtek. Lefelé peregtek pedig oly tömegesen, hogy abban a csatornában, amelyben magunkat feldolgoztuk, mint egy piczi patakocska szüntelenül csordogált a hó. Ha néha kissé vastagabb sugárban jött, szorosán hozzásimultam a lejtőhöz, a vállaim közé behúztam a fejemet, ahogy a teknősbéka a magáét a pajzsa alá szokta és a hó fürgén keresztül szaladt a hátamon. A túra elején a csúcs tövében egy lefutott kisebb lavína feküdt. Mire három óra múlva a beszállás helyére visszaérteztünk, ennek már a nyomát sem leltük, annyira betemette a vékony pásztaban bár, de szüntelenül aláömlő hó. Ha a terep hópajzs képződésére alkalmas lett volna, ily módon a lejtőtörés táján, (ahol egy meredekebb part kisebb hajlásszöggel bíró lejtőre rátámaszkodik), néhány órán belül több méter vastag hópajzs képződhetett volna.

Egész hasonlóan, szakadatlanul, de még nagyobb mérvben folyt a száraz hó Kregczyn és Rokfalusyn keresztül, amikor 1912 december 27-én megmázták a Papiruszcúcsot.

1913. május 1-én Hefty Gy. Andor barátommal a Krátakornyok gerinczén vándoroltunk végig. Onnan nézve a Kriván keleti letörései között egy olvadás okozta firnhólavínát kb 300 m. hosszú útján 10—12 másodperc alatt láttunk alázúdulni. A jég szemcsés hó nem gomolygott, hanem — hogy szemléltetően fejezzem ki magam, — sebesen aláfröccsenő víz sugárként szóródott a mélységbe, sok kattogó követ is magával ragadva

1914. április 14-én Zúber Frigyes barátommal megmáztuk a Rumanncsúcsot, melynek egész tömegét négy nappal megelőzőleg esett, 15—20 cm. vastag, de már kissé leülepedett újhórétég borította. Kb fél tíz órától fogva a csúcs déli oldalára rásütött a nap, mire rögtön olvadni, zajlani kezdett a hó. Nem a rendes lavínaformában, hanem másként. Ép azért említem az esetet. Főleg ott, ahová a falakról valami jégcsap vagy kő repült le, ott a lökés folytán tüstént piczi hólapdák képződtek, melyek lefelégurulás közben több mázsa súlyúakká is nőttek. Leginkább teljesen lapos, hatalmas hókerekék karikáztak így a mélység felé, roppant sebesen és néha olyan sűrűn, hogy perczekig csak úgy hemzsegett tőlük a hegyoldal. Nekünk azért nem történhetett bajunk, mert a hótakaróból magasabbra kiemelkedő sziklabordák hátán tartottuk magunkat, ahol így egész biztonságban ebédeltünk, dalogattunk,

napfűrdőztünk azalatt, mialatt rövid távolságra tőlünk hatalmas durrógással úgy pukkadtak szét a szikláknak repülő nehéz hógömbök, mint az explodáló gránátok.

1913. április 30-án, mint egyedüljáró végeztem a következő gerincztúrát: Csorbai csúcs — Csorbai torony — Mliniczavölgytornyocska — Triumetal — Furkotacsúcs. Mikor reggel hét órakor felértem a Csorbai csúcsra, az árnyékban fekvő hó még kemény volt. Kilencz óra után azonban már az északi oldalon is erősen olvadt. Fél tizenegykor kitraverzáltam a Mliniczavölgytornyocska északi falába. Lehetőleg meztelen sziklákön tartottam magam, de mégis rá kellett lépnem egy vályú havára. Mihelyt a lábam csak hozzáért a hóhoz, elkezdett csordogálni, folyni, mindig több és több havat ragadva magával. 30 percz elteltével mozgásban volt körülöttem az egész meredély. A víztől átítatott, régi, kásás hó egyáltalában nem gomolyodott, hanem akár a víz, úgy patakozott alá a Hlinszkavölgybe. Ezen esetben a legminimálisabb ok is elegendő volt egy tisztességes lavína megindulásához. Bajom pedig azért nem történt, mert a lavínát felülről indítottam meg.

1916. január második és február első felében rendkívül szép, derűs napok jártak a Tátrában. Ennek következtében a régi hó felszíne napsütött helyeken tökéletesen eljegesedett. Február közepén megváltozott az idő. Két-három napig kiadósan havazott, úgy hogy a régi, síkos jégmázra száraz, kevésbé tapadó, hatalmas porhóréteg rakódott. A hóviszonyok tehát a lavínaképződésre igen kedvezőek voltak, amikor február 17-én a Csorbai tónál állomásozó katonai skikülönítmény felrándult a Mliniczavölgybe. A Skoktó (1811 m.) tófalja alatti katlanban pihenőt tartott a legénység. Dr. Brachfeld József hadnagy a tófal tövéig ment és oda hívta Győri káplárt is, hogy skielne fel egy darabot a tófal gyönyörű hólejtőjén, ő majd alulról lefényképezi. Alig kezdett Győri a tófalon felfelé szerpentinezni, hatalmas dörgéssel nagy területen hirtelenül mozgásba jött a tófal porhava, igen sebesen lefutott és eltemette Brachfeldet és Győrit. Az azonnal megkezdett mentési munkálatok szomorú eredménnyel fejeződtek be. Győrit 1 m mélyen, Brachfeldet 3 m. mélyen találták meg a hó alatt. Mindkettőt holtan.

A szerencsétlenség oka a lazán megkötött, lefutásra praedisponált, frissen hullott porhórétegnek skinyomok által alulról való bolygatása volt. Nincs kizárva, sőt nagyon valószínű, hogy a leszaladt hókomplexus rövid időn belül e bolygatás nélkül is levált volna a tófalról.

A lavína helye a Fátyolvízeséstől kissé keletre terül el. Az ömléspálya nyugati széle azonban még a vízesés esés-vonalában feküdt. A hőtömeg főrésze a meredek tófal keményrefagyott fűlejtőjéről csúszott le, hozzácsatlakozott azonban a vízesés alsó részének jegéről levált egész hótakaró is. A leiramlott hóréteg minden részében egyszerre indult meg és 30—40—50 cm. vastag volt. Csupán az élesen lerajzolódó felső törésvonal táján bírt 1 m. magassággal. A lavína hossza kb 60 m., szélessége 150 m. volt.

Meg kell még említenem, hogy sem Brachfeld sem Győri nem volt hegymászó.

Ismerek eseteket, mikor a Skoktó tófaláról a hótakaró nemcsak 150 méternyi, hanem olyan szélességben siklott le, amilyen széles az egész tófal. Ez majdnem minden télen előfordul.

1909. február 7-én a Kis Koscielec keleti lejtője alatt egy lavína eltemette és megölte Mieczislaw Karlovicz kitűnő lengyel zeneszerzőt. A szerencsétlenséget az okozta, hogy Karlovicz skinyomai a lejtő alsó részében vágták át a hegyoldal hóleplet. A leömlött porhóréteg vastagsága 90 cm., a lavína hossza 70 m., szélessége 45 m. volt.

1912. április 2-án Kregczy T., Maurer A. és E., valamint Rokfalusy L felmentek a Téryházba. A Sárgafal alatt zezzugos skinyomaik túlságosan megbolygatták a magas porhavat úgy, hogy az egyszerre csak megindult és jókora területről leszaladt. Ők szerencsére a lavína felső végén maradtak, de Kregczy még így is félig gabalyodott bele a lavínába, amely annyira összehapréselte a mellkasát, hogy majdnem megfojtotta. Neki még a megállapodott hóból is csak egy negyed-órái nehéz munka árán sikerült magát kiszabadítani. „Az eltemetett skijeim úgy lehúztak a lavína mélyébe”, — beszélt el nekem, — „mintha csak valami mázsás ólomsúlyok lettek volna! Mikor a lábamról leszakadt a kötésük, rögtön szabadbznak éreztem magam!”

1912. december utolsó napjaiban néhány tapasztalatlan kiránduló a Fehértó katlanából czelegyenesen akart felmenni a Kopahágó nyugati nyeregébe (a Kopahegy és a Fehértavi csúcs között). Az útba eső, kb 35 fok meredek lejtőt akkor sok gyanus újhó borította. Rokfalusy barátom, aki tudja, hogy az a lejtő lavínás, a Zöldtónál összetalálkozott az említett skifutókkal és figyelmessé tette őket e körülményre. Mégis nekivágtak a tervbevett útnak Rokfalusy jóakaratóján utánuk skielt és újból elmagyarázta nekik, hogy miért javasolja nekik a legnyomatékosabban a szándékuk kivételétől való elál-

lást. Megint nem hallgattak rá. Jó tanácsát ignorálva, neki-szerpentíneztek az említett lejtőnek. Rokfalusy a közelből kíváncsian és aggodalmasan várta a fejleményeket. Egy darabig csak feljutottak, de akkor a skinnyomok miatt hirtelen mozgásba jutott a 30 cm. vastag porhóréteg, egy 30 m. hosszú és 15 m. széles területről leszaladt és szépen leliferálta a társaságot a lejtő tövéig. Egy pár úrnak a deszkáit is eltörte. Ketten pedig nyakig úgy benne rekedtek a hótörlásban, mint a heringek a hordóban. Mozogni sem bírtak. Rokfalusy erre hamar odasietett, leoldotta a maga skieit és miközben — hogy őket kiássa — buzgón ellapátolgatta mellőlük a havat, kedélyesen megkérdezte tőlük: „No, urak, ugye hogy a hóval nem jó tréfálni? De sohase sajnálják ezt a leczkét! Hanem örüljenek inkább, hogy ilyen olcsó tandíjat fizettek. Ha nagyobb lavínát indítottak volna, irgalmatlanul ráfizettek volna!”

A Sátán és a Pokoltorony közti szakadék alatt elterülő nagy törmelékmezőről 1913. márczius 24-én egy legalább 300 m. széles, 400 m. hosszú és 1 m. vastag hóréteg futott le. A felső törésvonal, amely épp a falak tövében húzódott el, több mint 2 m. vastagnak (!) mutatta a levált hóréteget, amelyre, mielőtt megindult volna, néhány órán keresztül hevesen olvasztóan tűzött rá a nap. Ezen következményterhes előzmény után egy hatalmas sziklatömb bukott rá a szobanforgó hórétegre, amely a rázkódtatás közreműködése folytán néhány pillanattal később mozgásba jutott. A lavína, melynek hava pompásan gomolyodott, éppen arra a helyre zajlott le, ahol alig 15 percczel előbb egy gyanutlan skifutótársaság abban a naiv hiszemben haladt el a völgy fenekén, hogy a Tátrában nincsenek lavínák.

1910. január 4-én dr. Komarniczki Gyula és Román a Kis Viszokára igyekezett. A Hosszútó táján nem a völgy fenekét követték, hanem a Gömböshalom oldalán tartották magukat, ott, ahol nyáron épített turistaút vezet. A völgymedence legnagyobb összeszűkülésén túl, ott, ahol az ösvény néhány szerpentint végez, a hegyoldalon jégkérges, kékesszürke hóterületek jéghártya nélküli, tompafehér hólerakodásokkal váltakoztak. Komarniczkiékban, akik akkor még csak kevés téli tapasztalattal rendelkeztek, a hófelület említett különbözősége nem keltett gyanut. Sőt még annak a körülménynek sem tulajdonítottak jelentőséget, hogy az egyik tompafehér hólerakodás a léptek alatt feltűnő odvason kongott. Amint Román, semmi rosszat sem sejtve ezen a kongó területen néhány lépést tett, hirtelen nagyot roppant alatta a hódeszka, huszon-

öt méterrel felette, éles vonalban, mintha elvágták volna, elvált a többi hótól, ugyanabban a pillanatban már táblákra is töredezett és gyorsan völgynek iramodott Románnal együtt, akit a lavínarögök ide-oda vetettek és gurítottak. A leszaladt hódeszka 60 m. széles, 40 m. hosszú és 25 cm. vastag volt. A szerencsére közeli völgyfenéig 50 méternyire vitte le Románt, akinek a lavína tetején sikerült maradni.

Ez az eset nagyon tanulságos példa. A talaj azért kongott oly odvasan, mert a hódeszka egy része, — amint az hódeszkáknál néha előfordul, — lelazult az alatta levő jeges rétegről, kissé felemelkedett, hogy úgy mondjam, néhány centiméternyire felbojtosodott, minek folytán a szóbanforgó helyen olyan volt, mintha laposan alá lett volna vájva. Természetes, hogy az ilyen, áthidalást képező hóburok ha valamely nagyobb súly nehezedik rá, könnyen horpad le és hasadozik szét.

Kordys Románt a Lengyelnyereg északi oldalán a Fagyott tóig szállította le egy hódeszkalavína, mely a 226 m. hosszú útját 33 mp. alatt futotta be Kordyssal együtt.

1911. április 23-án dr. Komarniczki Gyula barátommal megmásztam a Hegyestornyot. Vállalkozásunknak ideálisan derűs idő kedvezett. Reggel három órakor indultunk útra Tarpatakfüredről. Amíg a nap olvasztóan nem tűzött a hegyekre, zavartalan mélységes csend honolt körülöttünk. Dél előtt tíz órakor láttuk az első lavínát. A Javorove (Antonia) csúcs keleti oldalán megindult hó összefolyt és lerohant egy az alsó párkányzatokon megtörő vályúban, onnan pedig pompás zuhatagban 100—120 métert szabadon repült alá a völgy fenekéig. Egy perczig tartott ez a remek látvány, tökéletesen olyan képet nyújtva, mint egy fékevesztetten aládörgő óriási vizesés. A hó, mert nedves volt, egy cseppet sem porzott. Mintha ez a lavína csak jel lett volna a hózajlás kitörésére. Hirtelen itt is, ott is felharsant a vad lárma, kattogott a kőverés, sistergett, susogott a lecsuszamló hó a hegyek minden zugában. És tartott a zenebona alkonyatig, amíg hűvösre nem fordult az idő. Mire este hét óra körül a Hagymástavi torony nyugati gerinczéről lerézsutoztunk a Vadászlejtő csorbából a Hagymástavak katlanába lehúzódo kuloár torkolatához, a hideg folytán már elnémult minden zaj.

1913. április 5-én csontkeményre fagyott havon értem fel 7 óra 35 perczkor a Békástavi toronyra, 8 órakor pedig az Ökörhát-toronyra. Fél kilenczkor a Békástavi torony oldalában, ugyanarra, amerre felmentem, már ismét visszatérőben voltam a völgybe. Azon rövid idő alatt, melybe az Ökörhát-torony megmászása került, a napmelegtől annyira megpuhult a hó,

hogy ott, ahol reggel csak a hágóvasak aczélfogai szűrődtek bele a hófelületbe, ugyanott egy órával később majdnem dérkig süppedtem bele a teljesen átmedvedett hóba. Megelőző nap ugyanis erősen olvadt, úgyhogy a lejtőn fekvő firn vízes lett. Éjjel ismét keményre fagyott, de csak a felszíne! Az alsó rétegek lavínaveszélyesek, puhák maradtak!

Ezt az esetet, melyhez hasonlót a saját tapasztalatomból többet is sorolhatnék fel, azért hozom fel, hogy intelmül szolgáljon. Aki nem szondírozza kellően a havat, azt meglepetés-szerűen érheti a viszonyok ilyen gyors és nagy megváltozása, miáltal esetleg a legnagyobb bajba sodródik, hacsak a szondírozás elmulasztása esetleg már előbb nem bosszulná meg magát. Én a csákánynyéllel való puhatolódzás alapján előreláttam a később történeteket és a tényleg bevált prognózis után igazodva, lehetőleg biztos terepen át spekuláltam ki a felmenet és lemenet irányát.

1914. február 22-én Kátai Ernő és dr. Komarniczki Gyula megmászta a Középmotot. Fel- és lemeneti irányul a Nagytarpataki völgyből a Sárgatorony és Katalincsúcs között felhúzódo szakadékot választották. Mikor ebbe reggel beszálltak, akkor fent a Sárgatorony oldalára, ahol öt-hat napos újhó fektűt, már rásütött a nap. 150 méternyi emelkedés után a Sárgatorony felől egy kisebb lavína sistergett be az ő szakadékukba. Ez azonban még felettük állt meg. 50 méternyi további emelkedés után a Sárgatorony oldaláról ismét lezajlott a szakadékba egy lavína. Ez már jóval nagyobb volt, mint az első. Miután ők még idejében félreszaladtak előle, közvetlen mellettük rohant le a völgybe. Fentebb elhaladtak azon óriási, síma kőtáblák mellett, amelyekről az első két lavína megindult. Alig hagyták el ezt a helyet, ismét beözönlött a szakadékba egy a Sárgatoronyról jövő lavína. Kátai, ki a szakadék szélén haladt, itt azáltal menekült el előle, hogy hamar kimászott a Katalincsúcs falára. A lavína tehát alatta folyt el, de a ráfröccsent hó, még így is csak épp hogy le nem rántotta onnan. Minden erejét össze kellett szednie, hogy le ne döntse. Komarniczkinak, aki a szakadék közepén haladt, kitérésre már nem volt ideje. Ezt belátva, úgy akart magán segíteni, hogy a csákányát behorgonyozva hasra fektűt és lehetőleg hozzálapult a talajhoz, hogy a lavína keresztülfuthasson a hátán. A lavína azonban, mihelyt hozzáért, úgy homlokon ütötte, hogy rögtön hanyatt vágódott. A következő pillanatban a hó már ráfolyt az arczára, mellére, egészen elöntötte, beágyalta. Miután a lavína a maga zsákmányával együtt néhány másodpercig gyorsan tovább iramodott, egy kis terepemelkedéssel

feldobta Gyulát a levegőbe, honnan leesve, a hóár felszínére került. Ekkor az a kitűnő ötlete támadt, hogy oldalt hempergve legurul a lavínáról. A kísérlet sikerült, s ily módon tényleg kimenekült a veszélyből. 200 méternyire vitte le a lavína. Ebből 150 méternyi utat a hóba beágyalva, még pedig háton fekve, fejjel a völgy, lábaival a hegy felé tett meg. Ezen izgalmas epizód után felsietett Kátaihoz, honnan továbbra már baj nélkül érték el a szakadékefeletti nyeret. Amint onnan visszanéztek, ismét belezúdult a szakadékba egy nedves hólavina. Ez a Katalincsúcs falán keresztül 80 métert szabadon repült alá és ugyanarra a helyre dörgött le, ahol néhány perczzel előbb jártak. Ha ott érte volna őket, okvetlen agyonverte volna. Délután négy órakerék a Középoromra. A felmenetelül szolgált szakadék felső végéről este nyolc órakerék kezdtek meg a leszállást. Akkor a meder aljáról minden hó le volt súrolva, csak a kemény és síma színjég maradt meg.

1912. vagy 1913-ban volt, december 22-én Megelőzőleg egy fel hétig dűsan havazott. azon napon azonban gyönyörű, hideg idő kerekedett. A tátraszéplaki üdülővendégek közül többen kiültek tehát a szanatórium elé és vidáman sütkéreztek a jóleső verőfényen. Hirtelen valami gyakran ismétlődő, tompa morajra lettek figyelmesek, melynek eredetére nem bírtak rájönni. Egyesek közülök azt gondolták, mennydörög. Be is mentek dr. Gúhr Mihály fürdőorvoshoz és megkérdezték tőle, vajjon lehetséges-e az abban a makulátlanul derűs időben. Dr. Gúhr kivezette az érdeklődőket a szanatóriumnak egyik verandájára és megmutatta nekik a moraj kútforrását: fent a Felkai völgyben, egyik a másikat követve, zuhogtak alá a hatalmas porhólavínák. Szabad szemmel is kitűnően lehetett őket látni, különösen azokat, melyek a Gránátfal felső peremén kirepültek a levegőbe, nagyrésztükben fehér porfelhővé örvénylettek szét és óriási sebességgel csapódtak le a mélységbe.

1915. december 16-án a Tarpatakfüreden állomásozott katonai skifutókülönítmény felrándult a Nagytarpataki völgybe. Mikor éppen a Húros réten haladt keresztül a csapat, oldalt a Szalóki csúcsról, a Királyorr felől aláúdult egy porhólavina. Úgy dörgött, mint az ágyúszó. A lavínának azon kicsi része, amely a falakról való leestében szétporzott a levegőben, a völgyfenék legalján, a patak közelében menetelő legénységet is fehérre púderezte.

1911. április 23-án dr. Komarniczki Gyula barátommal a Nagytarpataki völgyben egy nedveshavú lavínát láttunk, amely a Fabeschtorony és a Nagy Templom közti szakadékból lefutva, az ömléspályájának hosszterjedelmében egészen

letarolta az erdőt. A legvastagabb vén fenyőfákat törzsben szelte ketté. A zöld ágaik apróra ízelten nyúltak elő az öszszeviszsa hupásodott lavinarögök közül. A lavína még a Szalóki csúcs lejtőjén is feljutott kb 50 m. magasra. Szélességét annak idején 50 méterre becsültem Utóbb pontosabban mértem meg az ömléspályát és 80—100 m. szélesnek találtam.

1911. április 16-án egy a Ganthágóról lerohant nedveshavú lavína kb 80 m. szélességben oly sebességgel sepert végig a Kistarpataki völgy fenekén, hogy a Lomniczi gerincz alatti lejtőn még kb 100 m. magasra szökött fel. (Ezt az adatot Votisky Zoltán barátomtól kaptam.

1913. szeptember 26-án porhólavínát láttam, amely a Fecsketoronny csúcsának délkeleti oldaláról megindulva, a Jordánhágó alatt futott el, onnan végig patakozott az egész Rézpadkatlanon, a Papiiruszvízesések falain át, miközben sok hó szétporzott a levegőben, lezuhogott a Zöldtavi katlanba és csak 100 méternyire a Zöldtótól állt meg. Tehát legalább is másfél kilométer hosszú utat futott be. Szélessége a felsőbb régiókban 60—75 m., az alsókban 100—120 m. lehetett. A völgy-medence legalján, azaz a Papiiruszvízesésektől kezdve, teljesen ugyanolyan kinézésű ömléságyat alakított, mint amilyen-nel a szárazföldet ketté osztó folyók bírnak: az áradat két-oldalán feltorlódnó hó több méter magas partokba tornyosult. Meg kell jegyezmem, hogy akkor szeptemberben rendkívüli hóviszonyok uralkodtak. 12—13-án, úgyszintén 19—20-án erősen havazott, úgyhogy az akkor esett hó a talaj összes egyenetlenségeit már mind áthidalta, amikor szeptember 23—24—25-én újból igen dúsan havazott. Szeptember 26-án a vastagon befagyott Zöldtő partján 70 cm., a Zergecsúcs északi gerinczén, honnan a leírt lavínát megfigyeltem, 99 cm. magasnak mértem a porhavat.

1900-ban egy ideálisan derűs szeptemberi napon egy lavínát láttam, amely a Lomniczi csúcs gömbölyded kupolájának északi lejtőjéről és a Nyugati Villacsúcs mellől megindulva, a magas falakról való alázuhogás közben legnagyobbreszt szétörvénylett a levegőben, mint hóporfelhő teljesen láthatatlanba borította az egész Rézpadkatlant (a Vörös tó felől nézve csak a csúcsok koszorúját lehetett látni) és a Papiiruszvízesésekig száguldott alá. A magával ragadott hatalmas sziklatömböket még a Papiiruszvízesések falairól is ledobálta.

1911-ben április hónapban, a Hátsó Rézagnák völgyében egy a Havran és a Sirató (Greiner) lejtőről alázúdult lavína teljesen szétütötte es magával vitte a völgyfenék közepén álló vadászházat. A szétrombolt faépület ugyanazon

tisztáson állt, amelynek északnyugati sarkában jelenleg ott áll a podjagnenczei vadászlak. A sebesen lefolyt nedves hótömegek oly óriásiak voltak, hogy egy részük még augusztusban is ott hevert a napos völgy ölén. Pedig akkor nagyon meleg nyár volt!

Zdjár faluba néha pompásan behallatszik a javorinai Mészhegyek lavínáinak dübörgése. „Úgy szól, akár a mennydörgés” mesélték nekem zdjári lakosok. A Bolond Gerő és a Sirató közti Rigliani völgyet minden télen hatalmas lavínák szokták végigseperni. A Sztriszaszka völgyet (a Sirató és a Havran északkeleti gerinczei közt) szintén. Különösen nagy volt ott a lavínaokozta erdőpusztítás 1911-ben. De az 1912—1913. évi lavínák is sok munkát adtak ott az újonnan kidöntött törzseket szétfűrészelő zdjári favágóknak. 1913-ban tél végén a Novi völgy (a Novi, Sztara és Murán közt) felső részének fenekét is több méter vastag, hatalmas lavína alá temetve találtam.

1911-ben április végén egy a Kolibacsúcs (1649 m.) északnyugati oldaláról lezajlott, kb 550—650 m. hosszú utat befutott nedveshavú lavína teljesen leborotválta a Poduplaszki völgy gyönyörű fenyőerdőjét. A hóár még a szemközi völgyoldalon levő Molnár (2168 m.) lejtőjén is felfutott egy piczikét. A lavína felső határvonala kb 1550 m. magasságban feküdt, a völgyfenék pedig, ott, ahol a hó a legnagyobb pusztítást végezte, kb 1285—1295 m. tengerszínfeletti nivón. A lavína határozottan a Kolibacsúcs lejtőiről zúdult alá, (ott jártam, meggyőződtem róla!) és nem a Rovinkivölgyből, amint azt a Turistaság és Alpinizmus című szaklapban annak idején tévesen feljegyezve láttam. A Rovinkivölgy legalsó részén máig is sértetlenül áll az öreg luczfenyőerdő!

Óriási lavínát találtam 1913. május 20-án a Rovinkivölgyben. Ebbe a megelőző napok valamelyikén az összes köröskörüli hegyoldalról koncentrikusan összefutva, folyt le a nedves hó és a völgy fenekét, amint azt kétségtelenül megállapítottam, jóval több mint ezer méter hosszúságban, több méter magasán eltemette. A völgymedenceze felső részét a Nagytarpataki Zergehorhostól (hágó a Keleti Rovinkiszarv és a Javorovecsúcs között) kezdődőleg, majdnem az 1775-ös pontig végigjártam akkor Hunfalvi Albert (Szepesbela) barátommal. Majdnem mindenütt akkora hógomolyok hevertek ott a lavína felszínén, — helyenként oly sűrűn egymáson, mint nyári zivatarok után néha a jégeső, — hogy igen soknak az átmérője kitett 2—3 métert. Az 1775-ös ponttól lefelé folytonosan sűrű köd takarta a völgyet, miért is, mivel a völgy-

fenéknek kb 1800 méteres nivójáról felkanyarodtunk a Javorovegerinczre, sajnos, nem bírtam az ott alább uralkodó lavínaviszonyokat megfigyelni. A köröskörüli lejtők meredek-ségéből és füves voltából következtetve azonban azt hiszem, hogy még az 1775-ös ponttól messze lefelé is rengeteg lavínahómenyiségek borították a völgy alját. Csupán azon lavínahótömegek amelyeket a völgymedence felsőbb felén láttunk, már azok is elegendőek lettek volna ahhoz, hogy egy kisebb falut teljesen eltemessenek, rombadöntsenek.

Egyszer egy a Miedzianéről (az Opalone nevű hegyhát-ról) lezajlott, hatalmas, nedveshavú lavína szétcsapta és elseperte a Bialkavölgy fenékén, a szekérút mellett, körülbelül egy kilométernyire a Halastótól álló csendőrlaktanyát is.

Az alsó Békás csúcsról (Zabi Nisnie) nyugatnak leszaladt lavínák is nagy területen kaszálták le az erdőt, amely még a Bialkavölgy fenekének közepén sem maradt általunk megkímélve. Ott is összevisszatördelve, gyökerestől kifogatva heverték a fenyők 1913—1914-ben.

1912. márczius 26-án a Simontornyon jártam Kregczy Tibold barátommal. Akkor igen nagy firnhólavínákat láttunk, melyek a Miedzianéről alázúdulva, messze ráfutottak a Halastó jégtükrére. Két-három ilyen lavínának a hava magával sodrott humus által egészen agyagsárgára, barnásra volt festve.

E felemlített esetek közül néhányat, mint példát, az általam ismert legnagyobb tátrai lavínák közül választottam. (A felsoroltakon kívül azonban még számos igen nagy lavínáról szólhattam volna.)

A Tátrában tényleg nagyméretű lavínák aránylag ritkák. Ez az én nézetem szerint elsősorban onnan van, mert a csúcsok lejtőinek legnagyobb része sokkal meredekebb, semhogy a hó egy egész télen át folytonosan felgyülemelhetne rajtuk. A legtöbb meredek hegyoldalról egy egy tél folyamán többször is leiramodik. Szóval apránként fut le. Például: ahányszor még nagy havazások után felkerültem az Öttő katlanába, fent a Markazit-torony és a Jégvölgyi csúcs oldalában (a Wala-út közelében) még majdnem mindig ott láttam a lavína felő törésvonalát, amely néha 1 m. magas hóréteg leválásáról tanuskodott. Egy másik példa: 1915. december 16-án, amint már említettem, a Királyorr felől nagyobb lavína zúdult le a Nagytarpataki völgybe, a Húros rétre. Ez egészen a patakig porzott le. 1916. márczius 15-én ugyanarról a helyről, ugyanazon az úton már ismét lefutott egy nagyobb lavína. Ez a második egy nedveshavú volt és azt a helyet, ahol a rét legalsó

pontján a patak közelében visz az út, 40 m. szélességben egy m. magasán öntötte el. Feljebb, azaz közelebb a Szalóki csúcshoz, a hóár mélysége több méterre rügött. (Tavaly április 15-én láttam onnan egy nagyobb lavinát aládörögni.)

A sebes viharok is rengeteg sok havat puczolnak le a Tátra csúcsairól. E munkájukkal igen jelentékeny mértékben hatnak ellene nagy lavinák képződésének. Az általa lefújt hó egy részét a szél a szakadékokban és egyéb medrekben rakja le, ahol az, ha megindul, könnyen összeszorul és megduzzad. Ép azért szűk medrekben már egy kis lavína is könnyen végezhet az emberrel.

Nagy lavinák minden évben előfordulnak, tehát korántsem kivételek a Tátrában. A legnagyobbak rendszerint a tél vége felé keletkeznek, még pedig olyan telek vége felé, mikor a hónap a lejtőkön való felgyülemlését nem zavarták meleg időjárásperiódusok.

Úgyszólván mindenütt, ahol a Tátrában valamely lavínaképződésre kedvező hosszabb meder levisz az erdőhatárba, ott a meder folytatási irányában kisebb-nagyobb területen — hiányzik a szálfaedő. Csak a törpefenyőbozót burjánzik ott, abban pedig azért nem esik kár, mert a tél nagy havazásai rendszerint teljesen betemetik, úgyhogy a lavinák felette zúdulnak el.

Senki se ringassa magát abba a tévhitbe, hogy lavinák csak a felső régiókban képződhetnek. Mindenütt képződhetnek, ahol a talaj erre megfelelő. Láttam például már olyant is, — nem ártatlan hőcsuszamlásról szólok itt, hanem veszedelmesen nagy hőmennyiségekről, — amely nem mossa a Felkai tótól a Szeplak és a Sziléziai ház közti szekérúton futott keresztül. A megindult 40—50 cm. vastag újhórteg felső törésvonala 15—20 méterrel a szekérút felett húzódott el. A lavína leszaladt a völgyfenéig. A Jármay-utat, amely Tarpatakfüredről a Zergeszállóhoz visz, olyan pontjain, melyek a felettük levő, fátlan kis medrek lefutási irányába esnek, télvégi olvadáskor több méter magasra felhalmozódott lavinához alá temetve találtam. Még pedig nem csak egyszer!

Hogy azon régi hó, amely valamely lejtőn tél óta júniusig maradt fekve, később lavínaként futott volna le, arra vonatkozóan nem ismerek tátrai példát. Elegendően nagy nyári havazások idején azonban néha június, július, augusztus hónapokban is képződnek újhólavínák. 1909. június közepén félméteres újhó esett. Június 19-én a Ganeken jártam. Akkor a Tátracsúcson keleti fala alatti egész lejtő kemény régi haváról, kb. 45 cm. vastag rétegben szaladt le az összes újhó. 1912.

június közepén a Siroka csoportban láttam több újhólavínát. 1913. augusztus 20-án a Csehtó katlanában mentem egyen keresztül. 1912. június legelején a Fecsketoronny és a Jordáncsúcs csoportja felől legalább 400—500 m. hosszú, hatalmas nedves újhólavína futott le, még pedig, amint magam láttam, a Kistarpataki völgy fenekéig.

Néha egyes csúcsok vagy csúcscsoportok tövét valóságos lavinaöv fogja körül. 1913. április végén például a Hlinszkavölgyben a Koprovacsúcs két kilométer hosszú, nyugati gerinczének lejtői alatt, minden legkisebbke csatorna vagy kuloár torkolata alatt szabályosan delta alakú torlásokban heverték a lesíklott lavinahó tömegei. Hasonlót más csoportokban is gyakran megfigyeltem, nemcsak a tél második felében, hanem, nagy havazások után, már ősszel is.

Amilyen gyakoriak néha a lavínák, máskor viszont épp oly ritkák. Néha egymás után következő sok napon át nem láttam egyetlen lavínát sem. E tekintetben minden a hó- és a hőmérsékleti viszonyoktól függ.

Általában szólva, a tátrai csúcsmászásokra télen akkor a legkedvezőtlenebbek a hóviszonyok, ha a hegyeket magas puha hó borítja. Legyen az akár újhó, akár a napmelegtől megpuhult régi. Egyformán veszélyes lehet mindkettő.

Újhórétégnek óhórétéggel való kapcsolata akkor a leglazább, a legveszedelmesebb, ha az újhórétég minimális sűrűdést okozó, tehát síma tapadófelülettel szolgáló, jégkértes régi hóra rakódott, még pedig, ha oly időviszonyok között rakódott, amikor az újhórétég alja az óhórétég felszínével nem fagyhatott össze.

Csúcsmászásokra legalkalmasabbak a hóviszonyok akkor, ha a hegyek hótakarója keményreüledett, felületén keményre fagyott, egész vastagságában pedig biztos összefüggésben van a fix talajjal. Ilyenné főleg hosszú, tartósan derűs időjárásperiódusok következtében szokott válni leginkább a déli, délnyugati és délkeleti oldalokon. Az északi oldalakon, mert ott télen nem éri a havat a napsugár, összehasonlíthatatlanul tovább tartja meg poros jellegét. Ép azért télen az északi oldalokon rendszerint sokkal kimerítőbb és kockázatosabb a mászás. Ott télen legfeljebb a szél keményíti meg a havat.

Ha közvetlenül nagy havazások után tartósan derűs időjárás következik, akkor a havazás megszűnte után legalább is 3—4 napig békében hagyom a hegyeket. Teszem ezt azért, mert — különösen márcziusban és még inkább áprilisban, mikor a nap ereje már jelentékenyen gyarapodott, — a

havazást követő első derűs napokon szokott a legtöbb lavina lefutni. Márciusban, áprilisban 3—4 napnyi derűs idő igen nagy változásokat hozhat létre a hóviszonyokban, legalább is a déli, délnyugati és a délkeleti oldalakon. Az újhó egy része, de még a réginek is egy bizonyos hányada, ilyenkor az olvadási folyamat következtében lezajlik a völgybe, a többi mindjobban leülepedik, felszíne abban az esetben, ha a nap-pali meleget éjszakánként erős fagy váltja fel, meglehetősen hamar keményedik meg. Tudok eseteket, amikor néhány barátom közvetlenül dús áprilisi havazás után próbálkozott meg valamely nehezebben elérhető csúcs megmászásával és a ter-vét kivihetetlennek találta, részint a fenyegető lavínaveszély, részint a kimerítő hódagasztás miatt. 4—5 nappal később a reggeli hidegben már egész biztonsággal és mérsékelt megerőltetéssel csináltuk meg ugyanazt a túrát. További 2—3 derűs nap mulva pedig megismételték túránkat mások és gyerek-játéknak minősítették a vállalkozást.

Vihar nyomásának, avagy sok napi napsütésnek kitett hó ezen behatások következtében akár tél közepén is oly keménynyé válik, hogy alig lehet rajta skielni. Kivált meredekebb lejtőkön. Ilyenkor néha a gyalogjáró embert is kitűnően kibírja, persze csakis addig, míg a meleg meg nem puhítja. Valahányszor így kívártam a hó megkeményedését, mindig roppant megkönnyítettem a feladatomat. Hogy néhány példát említsek: 1914 február 8-án Neubauer Zoltán barátommal a Csorbai tótól elindulva, gyalog (ski használata nélkül) a Pátrián és az Elülső Bástyán keresztül $5\frac{1}{2}$ óra alatt értünk fel a Sátánra. Onnan egy további óra alatt átmásztunk a Pokol-toronyra, még további 25 perc alatt az Ördög-toronyra. És aránylag kényelmesen vándorolhattunk volna végig akár az egész Bástyagerinczen is. De mert a holminkat fent hagytuk a Sátánon, vissza kellett oda térnünk. A túrára a Csorbai tótól holdvilágnál indultunk el és visszatérve is ismét csak holdvilágnál szálltunk le az Elülső Bástyáról a Mliniczavölgybe. Tarpatakfüredről kemény havon gyalog 4 óra alatt sétáltam fel a Szalóki csúcsra (január 1-én), a Zöldtavira (február 3-án) $4\frac{1}{4}$ óra alatt, a Jégvölgyire (szintén Tarpatakfüredről számítva) 5 óra alatt. Persze legnagyobbbrészt prima, fagyott havon mindig korán, még virradat előtt indulva. De még úgy is megesezt, hogy a Jégvölgyről ott, amerre az Öttó katlanának legfelső terraszáról a Kóparipán keresztül felmentünk, (Zuber O., Delmár W., Förster F., Hefty A. meg én) ugyanarra röviddel később már nem térhettünk volna vissza, mert a télvégi napmeleg gyorsan nagyon lavínaveszélyessé puhította

a 2507 pont alá símuló terjedelmes hólejtőt. Tehát átkeltünk a Markazit-toronyra és a Kisnyereghágóról a Kéktó felé levezető, korán árnyékos kuloáron át szálltunk le a Nyereghágó völgybe.

Szándékom volt a tátrai lavínviszonyokat röviden, általánosságban jellemezni. E célból fejtegetéseimen kívül különféle tanulságos példákat soroltam fel. Azt hiszem, hogy az elmondottak révén elég alapot szolgáltattam a tátrai lavínviszonyoknak reálisan való megítéléséhez

Bibliographia botanica Tatraënsis. IV.*)

(A Magas Tátra Flórájára vonatkozó botanikai irodalom ismertetése. IV. rész.)

Auctore Professore **I. Györffy** (Kolozsvár).

A világháború megbénító ereje Évkönyvünkön is meglátszott. 1915-ben csak az egyesületi ügyek s néhány ismertetés jelent meg benne. Miután egyesületünk rendes évkönyv kiadását határozta el, így nekünk is két év irodalmáról kell itt beszámolnunk. A világháborúra gondolva azt hinnők, nagyon rövidek leszünk, azonban e várakozásunkban csalódnunk fogunk. Most még főleg a háború előtti idők munkásságának termékeiből telik ki legnagyobb részt ismertetésünk, mert különben a botanika berkeiben is „inter arma silent Musae“

A Magas Tátrát virágaiért felkereső vagy Flórájával foglalkozó botanikusok közül egypáran már hősi halált haltak hazájuk védelmében, így:

Dr. Wilh. Pietsch, berlini assistens (elesett az orosz-lengyelországi harctéren).

Dr. Max Brandt, berlini assistens, az I. és II. oszt. vaskereszt tulajdonosa (elesett Dél-Oroszlengyelországban). Mindkettőjünkkel s több berlini botanikus társaságában, élén a világhírű **Dr. A. Engler** professor titkos tanácsossal 1911. augusztus 27. és 28-án a Bélai Mészhavasokban gyűjtöttük utoljára a Tátra szépséges virágait.

Hulyák Valér eperjesi tanár (elesett: a Beszkidekben Slavko-nál)

Hős emléküik legyen áldott! Vajha vége lenne már a sornak!

Több, a Magas Tátra flórájával is foglalkozó botanikus fogságba került; többen kitüntették magukat, s az ellenség előtt tanusított vitéz magatartásért különféle vitézségi érmekeket kaptak.

*) Előbbeni részeket l. *Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve* XXXIX. 1912: 21–25 (118–122 deutsche Ausg.); XL. 1913: 41–46 (40–45 deutsche Ausg.); XLI. 1914: 17–26 (25–36 deutsche Ausg.).

Ismertetésünket most is ábéczé-rendben adjuk még pedig a cikkeket szerzőjük, a gyűjteményeket címük szerint, Használatos rövidítéseink ezek:

Botan. Centralbl. = *Botanisches Centralblatt*. Referierendes Organ der Association Internationale des Botanistes für das Gesamtgebiet der Botanik. Chefredacteur **Dr. J. P. Lotsy**. Jena.

Botan. Közl. = *Botanikai Közlemények*. A kir. magy. Természettudományi Társulat növénytani szakosztályának folyóirata. **Mágócsy-Dietz Sándor** közreműködésével szerkeszti **Moesz Gusztáv**. Budapest.

Bull. Crac. = *Bulletin de l'académie des sciences de Cracovie*. Classe des sciences mathématiques et naturelles, série B: sciences naturelles, Cracovie.

Hedwigia = *Hedwigia*. Organ für Kryptogamenkunde und Phytopathologie nebst Repertorium für Literatur. Redigiert von Prof. **Dr. Georg Hieronymus**. — Dresden-N.

Kosmos = Czasopisma Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika *Kosmos*, Lwów (Lemberg).

M. B. L. = *Magyar Botanikai Lapok* (Ungarische Botanische Blätter). Kiadja és szerkeszti: **Dr. Dégen Árpád**. Budapest.

Rozprawy = Rozprawy wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejetnoscsci. Serya B. Nauki Biologiczne, Kraków.

Sprawozdanie = *Sprawozdanie Komisji fizyograficznej*. Akademia Umiejetnoscsci w Krakowie, Kraków.

* * *

Bryotheca polonica (Czesc III. Nr. 101—150) Musci Tatrenses zestawi **A. J. Zmuda** (Schedae in *Kosmos* XXXVII. 1912:662—670).

Eme értékes gyűjtemény 3-ik kötete kizárólagosan csak tátrai adatokat tartalmaz, főleg a Magas Tátra lengyel oldaláról. Néhány száma azonban hazánk területéről ered, így:

nr 103 a) *Andreaea nivalis* (Menguszfalvi völgy), nr 107 *Dicranum montanum*, nr 108 b) *Distichium capillaceum*, nr 116 *Rhacomitrium heterostichum* fo. *typica* (Koprovavölgy), nr 118 *Hedwigia albicans* (Poduplaskzi völgy: Mlynarz), nr 129 *Polytrichum formosum* (Tomanowa), nr 138 b) *Thyidium Philiberti* (Koprovavölgy),

Uj a akok:

nr 111 *Schistidium sphaericum* (**Schimp.**) **Roth** var *Carpathicum* **Zmuda** nov. var. (Turnia Eljasza nad Mietusia dol.), nr 131 *Polytrichum commune* var. *Chalubinski* **Zmuda**

nov. var. (Dol. Chocholowska), nr 142 *Oxyrrhynchium speciosum* var. *Tatrense* **Zmuda nov. var.** (*O. Tatrense* Zm.) (Grotta Raptawicka)

Filarszky N.: *Két új Characium* — *Botan. Közl.* XIII. 1914: 9—11. (7) — (8).

Dr Hankó Béla Poprádon agyagos vizű pocsolyában több *Branchipus stagnalis*-nevű rákot gyűjtött, amelynek kopolyús lábai sertéi közé temérdek zöldszinű moszat tapadt meg. Szerző ezekben új alakokat ismert fel, s megfigyelési adatait **Dr. Hankó B.** rendelkezésére bocsátotta. De mivel **Dr. Hankó** cikkében (l. hátrább) e fajok latin leírását nem adta — beható leírásokat csakis magyar nyelven közölte volt, pótlólag itt adja szerző. E két új faj a: *Characium setosum* **Filarszky** és a *Ch. saccatum* **Fil.** A rajzok **Dr. Hankó Béla** cikkéből valók.

Flora exsiccata Austro-Hungarica, opus ab **A. Kerner** creatum cura musei botanici universitatis Vindobonensis editum. Cent. XXXVII.—XL (Nr. 3601—4000). Adjuvantibus **H. de Handel-Mazetti** et **J. Dörfler** editore **R. de Wettstein**. Wien 1913.

Hosszú szünetelés után jelent meg az egész gyűjteményt végleg lezáró kötet kiadása, amelyben következő tátrai adatok vannak:

nr 3671 *Trollius europaeus* (*Tr. europ* var. *Tatrae* **Borb.**) comit. Liptó: St. Andreas leg. **Ullepitsch**, nr 3721 *Glechoma hederacea* comit. Szepes: Bélaer Langer Wald leg. **Ullepitsch**, Lesnicz (wohl: Lechnicz) leg. **Ullepitsch**; nr 3749 *Galium vernum* prope Lersch-villa leg. **Ullepitsch**; nr 3770 *Erigeron acre* fo. *arcuatus* **Ullep.** comit. Liptó: Széles Poruba leg. **Ullepitsch**; nr 3807 *Aster alpinus* var. *glabratus*: Pienniny: ad rupes calcareos utriusque lateris fluminis Dunajecz leg. **Ullepitsch**; nr 3877 *Betula pubescens* var. *vulgaris* (**C. Schm.**) Késmárk: Langer Wald leg. **Ullepitsch**; nr 3903 *Streptopus amplexifolius* prope Kislomnicz leg. **Filarszky**; nr 3921 *Eriophorum vaginatum* prope Lersch-villa leg. **Ullepitsch**.

Flora Hungarica exsiccata (Magyarország növényeinek gyűjteménye) a sectione botanica Musei Nationalis Hungarici edita Cent. II—III. Budapest. 1914.

a **Dr. Filarszky Nándor** udv. tanácsos, osztályigazgató vezetése alatt álló Magyar Nemzeti Múzeum növénytári osztályának becses kiadványa két utolsó centuriájában Magas Tátrából származó adatok a következők:

Cent. II: *Fungi*: nr 110 *Cordyceps parasitica*: Iglófüred

leg. **N. Filarszky**; *Lichenes*: nr 112 *Sphaerophorus fragilis* Magas Tatra: Oszterva prope lacum Poprádi tó leg. **F. Föriss**.
Algae: nr 122 *Characium setosum* et *Ch. saccatum*: Poprád,
 leg. **B. Hankó** — *Musci frondosi*: nr 126 *Sphagnum compactum* var. *subsquarrosa* Magas Tatra Késmárki Zöldtó leg.
Győrffy, nr 127 *Dicranum groenlandicum* Magas Tatra Kópataki tó leg. **Győrffy**; nr 129 *Catharinaea Hausknechti*;
 propè Lőcse leg. **Győrffy**. — *Angiospermae*: nr 165 *Delphinium oxyssepalum* Magas Tatra „Hinczótó“ leg. **Filarszky**.

Cent. III. (*Fungi*: nr 208 *Leptopodia elastica*: Iglófüred leg. **F. Filarszky**, nr 209 *Helvella crispa* Iglófüred leg. **F. Filarszky**, nr 210 *Cantharellus infundibuliformis* Iglófüred leg. **F. Filarszky**) — *Lichenes*: nr 217 *Cetraria islandica* fo. *subtubulosa*: Magas Tatra in valle Malompatak supra lacum Csorbai tó leg. **F. Filarszky**, **J. Szurák** et **C. Timkó** — *Musci frondosi*: (nr 227 *Plagiotheeium denticulatum* Iglófüred leg. **F. Filarszky**, nr 228 *Ctenidium molliscom* com. Szepes prope Erdősfalva leg. **J. Szurák**, nr 229. *Hylacomium splendens*: Iglófüred leg. **F. Filarszky**.

R. Gutwinski: *Flora i plankton glonów Morskiego Oko* (Über die Algenflora und das Plankton des Tatrases „Morskie Oko“) *Kosmos* XXXVIII. 1913: 1426—1437. Lwów (Lemberg).

Gutwinski dolgozatához nem tudtam hozzájutni, ezért csak a *Botan. Centralblatt*-ban sajátmaga írta referatúmát idézem itt szösz szerint (cf. *Botan. Centralbl.* XXXV. Jahrg. 1914. II. Halbjahr, Band 126:382)

„In der Abhandlung werden 221 Algenspecies resp. Varietäten, die im genannten See vegetieren, verzeichnet.

Das Plankton wird besonders durch *Dinobryon cylindricum* var. *palustre*, dann durch *Asterionella formosa* var. *subtilis*, *Melosira distans* var. *alpigena*, *Achnanthes microcephala*, *Achnantheidium flexillum* und *Gonatozygon* gekennzeichnet.“

Győrffy István: *Abnormale Blüten von Linaria intermedia aus der Hohen-Tatra*. Rendellenes *Linaria intermedia* virágok a Magas Tatra területéről. (Mit. Taf. V.—VI.) — *M. B. L.* XIII. 1914:197—207.

Részletes leírása a Bélaí mészhavasokban a Kobyli Vrch-en gyűjtött 65 rendellenes virágnak.

Győrffy I.: *A Magas Tatra növényvilága*. — *Turistaság és Alpinizmus* IV. 1913—14:343—358, 377—394 (Megrövidített szöveggel „A Magas Tatra részletes Kalauzá“-ban, 1914, I. kötet: 61—79).

Szerző e munkájában a következő főbb fejezetekben ismerteti röviden a Magas Tátra növénytakaróját: kutatás története, statisztikai adatok különlegességei, leggazdagabb flórájú helyek; a háztartástani (oikologiai) tényezők közül ismerteti a klíma, fény, levegő és szél, víz szerepét; talaj vagy aljzat, idegen szervezetek. Majd a növényzet tájakra való beosztását, a növényformációkat, más területhez való viszonyát, flórája elemeit s végül flórája fejlődéstörténetét. A mellékelt vegetációs képek **Nyárády E. Gyula**, † **Hulyák Valér** és **Hensch Aladár** szép fényképfelvételei után készültek.

Győrffy I.: *Über das Vorkommen der Molendoa Sendtneriana in den Karpathen ausserhalb der Hohen Tátra.*

A *Molendoa Sendtneriana* kárpáti előfordulása a Magas Tátrán kívül. — *M. B. L.* XIV. 1915:71—74.

Nevezett növénynek kimutatása egy erdélyi termőhelyen kívül Árva megyéből és Liptó határáról.

Dr. Hankó Béla: *Branchipus és alga együttélése.* — *Állattani Közlemények* IX. 1910:96—99

Lásd **Dr. Filarszky Nándor** cikke ismertetését

Dr. August Edler von Hayek: *Die Pflanzendecke Österreich-Ungarns.* Auf Grund fremder und eigener Forschungen geschildert von I. Band, Leipzig und Wien, 1916. S. XI + 601 8°

A monarchia növényzetének, a mai tudományos álláspontok szemmeltartásával, értékes feldolgozása abból a célból, hogy ne csak szakember vehesse hasznát, hanem a szélesebb körök érdeklődésére is számot tarthasson. A kitűnő munkát szerző a modern kutatások tekintetbevételével saját tapasztalatai gazdag tárházából szerencsésen kiválogatta anyag felhasználásával írta meg. Bevezetője után foglalozzik a klíma és talaj befolyásával a növények elterjedésére. A részletes részben I. a Sudeti tartományok, II. Galiczia, Bukovina és Kelet Schlesien a Kárpátok kivételével, III A Kárpátok, IV. Magyar Alföld flóráját ismerteti, s pedig mindenütt behatóan a növényegyesületeket, a növényföldrajzi rajzát is adva A Magas Tátra növényzetét a p. 389—403. ismerteti¹⁾ **Hayek.**

A műhöz mellékelt igen szép és jellegzetes növényformációkat vagy egyes növényeket feltüntető 312 kép — ame-

1) Bizonyosan, mert csak magyar nyelven jelent meg **Nyárády E. Gy.** cikke — nem szerezhett szerző tudomást arról, hogy a *Loiseleuria procumbens* nem terem a Magas Tátrában. **Hayek** szavaival szemben: „Am Steinbachsee am Fusse der Lomnitzer Spitze wurde vor kurzem die in der Tátra sonst fehlende *Loiseleuria procumbens* entdeckt . . . etc“ (**Hayek** l. c.: 400) utalnunk kell **Nyárády E. Gyula** cikkére, amely a késmárki áll. polgári fiú- és felsőkereskedelmi

lyek közül 57 tábla mellékleten látható — rendkívül emeli az értékes könyvet.

Caroline Coventry Haynes: Bucegia, a new genus for North America—The Bryologist. XVIII. 1915:93—94.

E cikket csak azért említjük itt fel, hogy az eddigelé csak magyar flórából (Bucsecs, Magas Tátra) ismeretes *Bucegia romanica* **S. Radian májmohát** **Mr A. H. Brinkman** az északamerikai British Columbiában is felfedezte.

Hepaticae europaeae exsiccatae. Wien. Ausgegeben von Prof. Dr. V. Schiffner. Ser. XI.

Eme rendkívül nagyértékű, a szerzőtől, a Májmohák legkiválóbb ismerőinek egyikétől kritikusan és a legnagyobb gondnal átdolgozott gyűjteményben csak egy hazai adat van:

nr 502 *Cephalozia ambigua* **Massal**: Késmárki Zöldtó völgye, a Mauksch-tó partján leg. **Győrffy**.

Jávorka S: Kisebb megjegyzések és újabb adatok. — *Botan. Közl.* XIII. 1914:24—28, (16)-(17).

Több értékes adata közt bennünket itt csak a *Salix livida* **Fr.**-nak a líptómezei Chocs-ról való kimutatása érdekel, ahol még **Hazslinszy Fr.** gyűjtötte volt.

Kryptogamae exsiccatae editae a Museo Palatino Vindobonensi (Schedae im XXVIII. Bande der Annalen des k. k. naturhist. Hofmuseums, Wien, 1914, Auctore Dr. **A Zahlbruckner.**) Cent. XXII.

Csak egy szepesmegyei adatot tartalmaz:

nr 1705 *Puccinia Agropyri*: Drevenyik prope Szepesváralja leg **Mágócsy-Dietz**.

Magyar Füvek gyűjteménye. Gramina Hungarica. Auctore Dr. **A. de Degen**, Tom. VIII. Budapest, 1914.

Eme nagybecsű gyűjteménynek csak 2 magas tátrai adata van: nr 368 *Koeleria colorata*: Késmárk a „Dürrerberg“ keleti oldalán c. 650. m. leg. **Nyárády E. Gyula** — nr 382 *Poa Furkotae* **Degen**: köves lejtőkön a Csorbató és a Furkotavölgy bejárata közt, granittalajon kb 1400 m, 1911, VIII. 13. leg. **Nyárády E. Gyula**.

isk. 1909/10. évi értesítőjében „A Magas Tátrában fekvő Menguszfalvi völgy, Omladékvölgy, valamint a Vadorzohágó magyar oldalának ismertetése“ czímen 1—38 oldalon jelent meg, amelyben a tátrai *Loiseleuria* ügye is (p. 30, Pótlás) megvan világítva. A tényállás tehát ma az, hogy a Kőpataki tó (cf. **F. Pax** Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Karpathen, Leipzig II. 1908: 169) mellől közzölt: „*Loiseleuria procumbens*“ **Borb.** — non (*L*) **Desv.**!! — in litt. ad **Dr.-em Degen** (cf. *M. B. L.* V. 1906: 113) — *Empetrum nigrum* var. *loiseleuriforme* **Borb.** in **György A.** A föld és népei V. 1905:123.

Magyar Sásfélék, Szittyófélék, Gyékényfélék és Békabuzogányfélék gyűjteménye. Kiadja a m. kir. földművelésügyi miniszter fennhatósága alatt álló budapesti m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás. (A kassai és kolozsvári m. kir. áll. vetőmagvizsgáló állomás közreműködésével.) Szerkeszti Dr. **Degen Árpád.**

Cyperaceae, Juncaceae, Typhaceae et Sparganiaceae Hungaricae exsiccatae. Opus cura rerum agriculturæ summo praefecto regio hungarico submissi reg. hung. instituti sementi examinandæ budapestinensis conditum. (Collaborante instit. reg. hung. sem. exam. cassoviensi et claudiopolitano). Auctore **Dr. A. de Degen.** Budapest 1914: Tom. I. Na. 1–50, Tom. II. Na. 51–100, Tom. III. Na. 101–150, Tom. IV. 1915: Na. 151–200.

Eme rendkívül becses gyűjteményben igen sok Magas Tátrából származó adat van. s pedig:

I. kötet No. 7 *Eriophorum latifolium* (Keresztfalu m. leg. **Nyárády**) — No. 10 *Eriophorum vaginatum* (Csorbató m. leg. **Nyárády**) — No. 13 *Trichophorum oliganthum* (Szepesváralja közelében Sivabrada-n leg. **Nyárády**) — No. 25 *Heleocharis pauciflora* (Kisszalóki patak völgyében leg. **Nyárády**) — No. 36 *Blysmus compressus* (Kisszalók felett a Kisszalóki patak partján leg. **Nyárády**) — nr. 47 *Schoenus ferrugineus* (Szepespeclicz mellett: „Vagena Dolha“ mocsárban leg. **Nyárády**) — No. 49 *Cobresia bipartita*: Bélai havasok, a Hátsó Mészárszék csúcsának köves, füves helyein ca. 1900 m leg. Dr. **Degen A.**, Dr. **Györffy I.** és Dr. **Lengyel G.**

II. kötet No. 52 *Carex dioica*: Tátrafüred, Keresztfalu, Kisszalók közelében a Kisszalóki patak partján leg. **Nyárády** — No. 57 *C. pauciflora*: Újleszna felett a Rotbach felső völgyében leg. **Nyárády** — No. 60. *C. chordorrhiza*: a Kisszalóki patak partján Kisszalók felett leg. **Nyárády** — No. 65 *C. vulpinoidea* Kakaslomnicz mellett (Valószínűleg amerikai fűmaggal hurzolták be) leg. **Nyárády** — No. 70 *C. diandra*: Késmárki „Hosszú erdő“ leg. **Nyárády** — No. 74 *C. paniculata*: I. A „Hohe Leit“ nevű hegy „Stengseifen“ völgyecskéjében Leibicz közelében; II. a „Vagena Dolha“ mocsárban a Babahegy alatt leg. **Nyárády** — Nr. 80 *C. Lachenalii*: Trümmertal ca. 1800 m leg. **Nyárády** — Nr. 83 *C. canescens*: Késmárki Hosszú erdő leg. **Nyárády** — Nr. 87 *C. elongata* a Schwarzwasser mentén Rókusz és Lerschvilla között leg. **Nyárády** — Nr. 96 *C. caespitosa*: Késmárk mellett, Tiefergrund mocsaras helyein leg. **Nyárády** — Nr. 98 *C. polygama*: Késmárki „Hosszú erdő“ leg. **Nyárády** — No. 99 *C. atrata*: Bélai havasok; Rotbaumgrund kb. 1200

m leg. **Nyárády** — No. 100 *C. aterrma* Omladékvölgy ca 16—1800 m leg. **Nyárády**.

III. kötet Nr. 107 *C. pilulifera* Keresztfalu felett a Goldsberg „Riedseifenbach“ völgyében leg. **Nyárády** — Nr. 113 *C. umbrosa*: Késmárk közelében Goldsberg leg. **Nyárády** — Nr. 115 *C. pediformis* var. *rhizina*: Szepesvára-lja felett a Drevenyik hegy csúcsán árnyas törmelékes helyeken a sziklák között, kb 5—600 m leg. **Nyárády** — Nr. 119 *C. ornithopoda*: Barlangliget körül leg. **Nyárády** — Nr. 124 *C. brachytachys*: Javorinai mészhavasok Javorina felett a Nowy északi lejtőjén, 17—1800 m leg. **Nyárády** — Nr. 125 *C. atrofusca*: Béla-i havasok, Greiner kb. 2000 m leg. **Nyárády** — Nr. 126 *C. fuliginosa* Felkai völgy, Granatenwand leg. **Nyárády** — Nr. 128 *C. firma* Béla-i mészhavasok Vaskapu leg. **Nyárády** — Nr. 129 *C. sempervirens* forma *laxiflora* **Schur**: Béla-i havasok: Rothbaumgrund kb. 1200 m leg. **Nyárády** — Nr. 131 *C. capillaris* Béla-i havasok: Stierberg 17—1800 m leg. **Nyárády** — Nr. 150 *C. lasiocarpa* Kisszalók felett a „Kisszalóki patak“ mentén leg. **Nyárády E. Gyula**.

IV. kötet No. 161 *Luzula luzulina* Barlangliget m. leg. **Nyárády** — No 168 *Luzula silvatica* Nagytarpataki völgy ca. 1200 m leg. **Nyárády** — No. 169 *Luzula spadicca* Omladékvölgy (Trümmertal) ca. 1600—1800 m leg. **Nyárády** — No. 170 *Luzula spicata* Béla-i mészhavasok: a) „Bolond Gerő“ (Törichter Gern) b) „Felkai völgy“ (Felkertal) alt. ca. 16—1800 m. leg. **Nyárády** — 174 *Luzula sudetica* „Poprádi tó“ ca. 15—1700 m leg. **Nyárády** — No 180 *Juncus trifidus* Béla-i mészhavasok Stierberg északi oldalán „Kurza Dolinka“ ca. 1700 m leg. **Dr. Győrffy I.** — No. 200 *Juncus triglumis* Béla-i mészhavasok Stierberg és „Vordere Fleischbänke“ közt ca. 2000 m leg. **Győrffy I.**

Moesz G.: *Mykologiai közlemények.* — *Botan. Közl.* XII. 1913: 231—235, (63)—(66).

Szerző cikkének csak az a része érdekel közelebről bennünket, ahol kimutatja, hogy a **Kalchbrenner**-leírta *Ozonium plica* **Kalchbr.** azonos a *Herpotrichia nigra* **Hartig**-val mely gombának myceliuma feketeszínű, sűrű szövedéke a törpefenyő, lúczfenyő és törpe boróka leveleit tapasztja egymáshoz. *Herpotrichia nigra*-t a Magas Tatra következő helyein gyűjtöttek: Kőpatáki tó alatt és a Kistarpataki völgyben törpefenyőn gyűjt. **Filarszky** és **Moesz**; Kistarpataki völgyben lúczfenyő (*Picea excelsa*)-n gyűjt. **Filarszky** és **Moesz**.

Moesz G.: *Van-e jogosultsága a Phaeomarasmus Scherffel* génusznak? — *Botan. Közl.* XIII. 1914: 18—20; (10)—(12).

Szerző e cikkében kifejti, hogy a **Scherffel Aladár**, Iglón, élő kortefa kérgén gyűjtötte és *Phaeomarasmium excen-tricus* **Scherffel** néven leírta gomba azonos az *Agaricus rimulincola* **Lasch**-val, ez viszont az *Agaricus horizontalis* **Bull.** β) *crenulatus* **Schulzer**-rel, így a gomba helyes neve — mivel a *Phaeomarasmium* **Scherffel** génuszt szerző is elismeri és fenntartandónak jelenti ki — lesz: *Phaeomarasmium rimulincola* (**Lasch**) **Scherff. in litt.**

Dr. F. Pax: Schlesiens Pflanzenwelt. Eine pflanzen-geographische Schilderung der Provinz. Mit 63 Abbild. im Text und 1 lithogr. Tafel, Jena 1915, S. VI + 313 — 80

Ezt a kitünő munkát csak azért említjük meg, — mivel a havasi típusoknak vándorló útja a Kárpátokon át vitt, — eme szoros kapcsolathoz fogva, amely a Szudeták és Kárpátok közt van, a sokszoros összefüggés alapján az érdeklődő figyelmét rátereljük. A kiváló, mindnyájunk által ismert nevű szerző több helyen hivatkozik (pld. p. 73,274) hazánk flórájára.

Scherffel A.: Kisebbs közlemények a kryptogamok köréből. — *Botan. Közl.* XIII. 1914: 12—17; (8) — (9).

Szerző cikke első részében közli Feketehegyfürdő mellől a *Hymenochaete Mougeotii* (**Fr.**) **Cooke** gombát, s kimutatja, hogy a *Kalchbrenner* Szepesolaszi mellett gyűjtötte, a Magyar Nemzeti Múzeum növénytára gyűjteményében levő, s *Telephora punicea* (**Alb. et Schw**) néven közölt gomba szintén elhöz a fajhoz tartozik. — A cikk II. részében a **Filarszky** leírta *Characium*-okkal foglalalkozik s kimutatja, az Északamerikában ugyancsak *Branchipus* rákok (*Br. vernalis*)-on **Lambert** gyűjtötte és leírta *Characium* új fajok (*Ch. gracilipes* **Lambert**, *Ch. cylindricum* **Lambert**) nem azonosok a poprádi *Characium* fajokkal. — A cikk III. részében igen értékes adatokkal gyarapítja az érdemes szerző hazánk alsóbbrendű növényeinek sorát, amelyek hazánkra mind újak: Ezek a következők: *Fungi* Chytridinae. (*Olpidium gregarium* **Nowakowski**, *Woronina glomerata* **Cornu**: Igló), *Harpochytrium hyalothecae* **Lagerh.**: Rókusz felett Lersch villa környékén, *H. Hedenii* **Wille**: Csorbató melletti láp, *Rhizophidium globosum* **Al. Br.**: Rókusz felett Lersch-villa mellett. (*Rh. sphaerocarpum* **Zopf**: Igló) *Rh. decipiens* **Al. Br.**: Rókusz Lersch-villa környékén, (*Rh. appendiculatum* **Zopf**, *Phlyctochytrium stellatum* **Petersen**, *Rhizidium Schenkii* **Dang.**, *Rh. quadricorne* **De Bary**, *Rh. (?) confervae* **Wille**, *Chytridium otla* **Al. Br.**: Igló). — Ancylistinae: (*Lagenidium Rabenhorstii* **Zopf**: Igló.) — *Myzocyttium megastomum* **de Wild**. Rókusz felett Lersch-villa

környékén, Csorbató, Igló. — (*Myz. irregulare* **Petersen**: Igló) — Ascomycetes: (*Dendrostilbella baeomycioides*: Fekete-hegyfördő). — *Algae*: *Gloeodinium montanum* **Klebs**: Rókusz felett Lersch-villa környéke. — *Spirotaenia erythrocephala* **Itzigsohn** ugyanott és Csorbató vidékén, (*Chlorothecium Pirottae* **Borzi**; *Oedogonium inversum* **Wittr**; *Oed. gracillimum* **Wittr.** et **Lund**: Igló.)

Scherffel A.: *Algologiai adatok a Magas Tátra flórájához.* M. B. L. XIII. 1914: 189—193.

Hazánk, főleg a Magas Tátra moszatflóráját rendkívül becses adatokkal gazdagítja szerző e cikkében, amelyek (kettő kivételével) mindegyike hiányzik **Gutwinski** összefoglaló művéből (Flora algarum montium Tatrensium, 1909). Összesen 52 fajt említ fel a nagyérdemű szerző. Ezek közül csakis a hazánk, illetőleg a Magas Tátra flórájára nézve új adatokat soroljuk itt fel. Ezek:

Hormospora mutabilis **Näg.**: Lersch-villa, Móry-telep; *Conochaete Klebahnii* **Schmidle**: Móry-telep; *Gonium sociale* (**Duj.**) **Warming**: Móry-telep; *Chlamydomonas gloeocystiformis* **Dill**: Lersch-villa; *Chlamydococcus fluvialis* **Stein**: Móry-telep; *Pediastrum tricorutum* **Borge**, *Dictyosphaerium pulchellum* **Wood**: Lersch-villa; *Sphaerocystis Schröteri* **Wittr.**: Móry-telep, Lersch-villa; *Zygonium ericetorum* α) *genuinum* (**Ktz.**) **Krch.**: Móry-telep, var β) *fluitans* (**Ktz**) **Rabenh.**: Tátrafüred „Kénesforrás“; *Spirotaenia alpina* **Schmidle nova fo. gracilior** **Scherffel**: Móry-telep; *Micrasterias Thomasiana* **Archer.**: Lersch villa; *Xanthidium cristatum* **Bréb.** var. *uncinatum* **Bréb.**: Lersch-villa; *Staurastrum laeve* **Ralfs** var. *Clevei* **Wittr.**: Csorbató; *Dactylococcopsis montana* **W. et G. West**: Móry-telep; *Chlorobotrys regularis* (**West**) **Bohlin**: Móry-telep; *Chlamydomyxa labyrinthuloides* **Archer.**: Móry-telep; *Chrysococcus rufescens* **Klebs**: Menguszfalvi völgyben gyűjtötte: Dr. **Szalóki**, — Móry-telep; *Dinobryopsis undulatum* (**Klebs**) **Lemm.**: Móry-telep, *Synura uvella* **Ehrenbg.**: Felkai völgy, Lersch-villa, Móry-telep; *Euglena oblonga* **Schmitz**: Lersch-villa; *E. acus* **Ehrenb.** β) *mutabilis* **Klebs**: Móry-telep; *Trachelomonas euchlora* (**Ehrenb.**) **Lemm.** var. *cylindrica* **Lemm.**: Móry-telep; *Lepocinclis ovum* (**Ehrenb.**) **Lemm.**, *Phacus triqueter* (**Ehrenb.**) **Duj.**, *Ph. parvula* **Klebs**: Tátraháza leg **Győrffy**.

Ahol külön nincs megnevezve, gyűjtő: maga a szerző.

Scherffel A.: *Arcyria insignis* **Kalchbr. et Cooke** Magyarországon. M. B. L. XIII. 1914: 193—197.

Szerző 1889-ben Iglón egy körtefácska kérgén gyűjtötte ezt a nyálkagombát, amelynek elterjedési köre inkább a melegbb övekre esik. Hazánkból nem volt ismeretes. Azonban szerző megemlíti, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum növénytára gyűjteményében egy, **Hazslinszky Fr.** Eperjesen által „*Arcyria umbrina*“-nak jelölt növényben az *A. insignis*-t ismerte fel. Így az iglói termőhely a második lelet hazánkban.

Dr. V. Schiffner: Lebermoose aus Ungarn und Kroatien — IV. Beitrag. M. B. L. XIII. 1914: 302—309.

E cikkében szerző a **Dr. Degen Árpád** által hazánk különböző részén gyűjtött májmohokat tárgyalja, amelyben igen sok értékes adattal bővül hazánk flórája. A Magas Tátra Flórájára új adatok:

Nardia hyalina (Lyell) Card. (Késmárki Zöldtó), *Lophozia Baueriana Schiffn.* (Késmárki Zöldtó).

W. Szafer: Przyczynek do zwajomosci modrzewia eurazyatyckich ze szczególnem uwzględnieniem modrzewia w Polsce. — Ein Beitrag zur Kenntnis der Lärchen Eur-Asiens mit besonderer Berücksichtigung der polnischen Lärche. — *Kosmos XXXVIII. 1913: 1281—1322.*

E cikket csak a *Botan. Centralbl.* referatumból ismerem (Band 128. 1915. Nr. 1. 36. Jahrg. I. Bnd Nr.: 28—29), amely szerint szerző e cikkében a *Larix europaea* alakkörével foglalkozik behatóan s kimutatja, hogy a Magas Tátra és Nyugati Kárpátok veresfenyője a *Larix europaea*-hoz tartozik, Lengyelországnak más vidéke (Chelm, Kielce, Kraków melletti Ojców.) a *Pieninek* s a Beszkidi Mogielnica veresfenyője ellenben *Larix polonica Raciborski*.

Dr. F. Vierhapper: Chrysanthemum alpinum forma Tatrae M. B. L. XIII. 1914: 17—35

Szerző a Ferencz József-csúcsnak megmászása közben, fel a csúcsig a *Chrysanthemum alpinum*-nak igen feltűnő, eltérő példáit gyűjtötte, s ösztönözte e faj alakkörei feldolgozására. A Ferencz József-csúcsról származó példák alapján írja le fenti új alakjait (formáit). Dr. **Vierhapper** feldolgozása alapján a Magas Tátrában a *Chrysanthemum alpinum* következő alakokkal van képviselve:

fo. *cuneifolium (Murr) Vierh.*: Kistarpataki völgy Sattelberg, Zöldtó, Tengersizem, Kopa, Zakopane fo. *cuneifolium* fo. *Tatrae Vierh.*:

a) Kriván, Tarpataki völgy, Kitáibeltó, Kistarpataki

völgy, Kopahágó, Késmárki Zöldtó, Felkai völgy, Jégvölgyi csúcs; β) Bélai Mészhasasok: Greiner

fo. **Tatrae Vierh.**: Kriván, Tengerszemcsúcs, Ferencz József-csúcs, Hosszútó, Öttó, Késm. Zöldtó, Wahlenbergtó, Lorenhágó.

fo. **Tatrae cuneifolium (Murr)**:

Visoki Vrch, Felkai völgy: Blumengarten, Raczkova tavak.

C. Warnstorf: *Die europäischen Formen des Genus Dichodontium Schpr.* — *Hedwigia* LVII. Heft 2/3: 141—153

A *Dichodontium pellucidum* alakjainak feldolgozása, amelyhez anyagát szerző a berlini egyetem gazdag gyűjteményéből merítette. A néhány hazai adat közt tátrai is akad és pedig néhai **Dr. Rehmann** gyűjtéséből.

Hugo Zapalowicz: *Conspectus florum Galiciae criticus* Krytyczny przegląd roślinności Galicyi. — Pars XXVII. *Rozprawy T.* XIII. 1913. Ser. B.: 29—49. Pars XXVIII. ibidem: 115—125, Pars XXIX. ibidem: 311—339.

Mivel e részletek együttesen külön kötetben is meg fognak jelenni, majd akkor tesszük megbeszélés tárgyává.

Anton J. Zmuda: Zooecidia roślin krajowych. (Polnisch e Zooecidien). — *Sprawozdanie* XLVII. 1913: 12—40.

Szerző 152 moha, páfrány és virágos növényfajt sorol fel (sorrend Darboux és Houard: *Catalogue systématique des Zoocécidies de l'Europe et du Bassin Méditerranéen* — könyve szerint), amelyeken gubacsok (Gallen v. Cecidien), vagyis idegen állati szervezetek beavatkozására keletkezett, elváltozott képződmények lépnek fel. Legnagyobb részük Lengyelország különböző helyeiről való, de többje a Tátrából. Tátrai adatai ezek (zárójelben a lelőhely):

Musci: Dicranum scoparium-on: Tylenchus Davainii Bast (Koscielisko), **Stereodon cupressiforme**-n: Tylenchus sp. (Dolina Koscieliska.) — **Pteridophyta: Athyrium filix femina**-n: Anthomyia signata (Mietusia). — **Gymnospermae: Picea excelsa**-n: Cnaphalodes (Adelges) strobilobius, Chermes abietis (Dol. Koscieliska). — **Monocotyledones: Poa nemoralis**-on: Mayetiola poae (Mietusia, Swistówka.) — **Dicotyledones: Salix purpurea**-n: Eriophyes truncatus, **S. caprea**-n: Oligotrophus capreae (Mietusia), **S. silesiaca**-n: Oligotr. capreae (Wyznia Mietusia). **S. herbacea**-n: Pontania salicis (Lengyelnyereg = Polski Grzebien), **S. reticulata**-n: Cecidiomyidarum sp., **Pontania salicis** (Giewont), **Alnus incana**-n: Dasyneura (Perrisia) alni, Eriophyes laevis, E. brevitarsus (Koscielisko), **Ulmus**

pedunculata-n: Schizoneura ulmi (Zakopane), *Urtica dioica*-n: Dasyneura (Perrisia) urticae (Dol. Koscieliska), *Thesium alpinum*-on: Eriophyes anthonomus (Dol. Bialego), *Polygonum Bistorta*-n: Dasyneura persicariae (Wielka Swistówka nad Mietusia, stoki Kobylarza). *Silene acaulis*-on: Dasyneura alpina (Wielka Swistówka nad Mietusia). *Cerastium caespitosum*-on: Trioza cerastii (Dol. Koscieliska), *Aconitum Napellus*-on: Monophadnus monticola (Wyznia Mietusia), *Spiraea salicifolia*-n: Macrosiphum ulmariae (Koscielisko), *Sorbus aucuparia*-n: Eriophyes piri var. variolata (Koscielisko), *Potentilla silvestris*-en: Xestophanes brevitarsis (Witów), *Lotus corniculatus*-on: Eriophyes euaspis (Pryslip Mietusi), *Acer pseudoplatanus*-on: Eriophyes pseudoplatani (Mala Laka), *Pimpinella saxifraga*-n: Eriophyes peucedani (Konczysta Turnia nad Mietusia). *Aegopodium podagraria*-n: Trioza aegopodii (Mietusia), *Thymus carpaticus*-on: Janetiella thymicola: (Turnia Eljaszowa nad Mietusia). *Veronica Chamaedrys*-en Dasyneura veronicae (Dol. Koscieliska), *Galium Schultesii*-n: Dasyn. gali (Koprovavölgy), *Galium anisophyllum*-on: Eriophyes galiobius (Dol. Koscieliska + Phyllocoptes anthobius (Turnia Eljaszowa nad Mietusia), *Lonicera Xylosteum*-on: Pemphigus xylostei (Strazyska), *Campanula rotundifolia*-n: Miarus campanulae (Turnia Eljaszowa nad Mietusia), *Phyteuma orbicularè*-n: Dasyneura phyteumais (Wielka Swistówka nad Mietusia), *Leucanthemum vulgare*-n: Trioza chysanthemi (Koscielisko), *Hieracium vulgatum*-on: Aulacidea hieracii, Macrosiphum hieracii (Lejowa dol.), *Hierac. murorum*-on: Macrosiphum hieracii (Lejowa dol.) gyűjtötték **Zmuda, A. Zalewski, Dr. F. Lilienfeld.**

A. J. Zmuda: Poslonki polskie (Helianthema Poloniae).

— Über die polnischen Helianthemum Arten. (lengyelül in *Rozprawy Ser. B Tom LV.: 1(21)—15(35)*; németül: *Bull. Crac. Sér. B: sc. nat. Janvier — Février 1915: 17—20*)

A krakóvi egyetem gyűjteményében levő *Helianthemumok* feldolgozását tartalmazó czikk. E nemzetség 7 fajjal van képviselve, amelyeknek meghatározó kulcsát is adja szerző. A Magas Tátra lengyel és magyar oldalán, ill. a Szepességen a *Helianthemum* nemzetség következő fajai, változatai és formái vegetálnak (tekintetbe véve **E. Janchen**: Die Cistaceen Österr.-Ungarns. 1909 művét is): *Hel. obscurum Pers.*: (Pieniny: Trzy Korony); *Hel. grandiflorum (Scop.) Lam.* und **DC** (1000 m-től felfelé, **Kotula** szerint legmagasabb termőhelye 2008 m t. sz. f. m.-ban; Nosal, Giewont, Kominy Tylkowe); *Hel. glabrum (Koch) Kerner* (Chocs, Kominy Tylkowe),

Hel. rupifragum **Kerner** var. *orientale* (**Gross**) **Janchen** (Pieniny: Trzy Korony; Drevenyik), *Hel. alpestre* (**Jcq**) **DC** a) var. *hirtum* (**Koch**) **Pacher** (Drechslerhäuschen, Stierberg, Kupferschächten, Kopapass. Törichtergeren) β) var. *melanothrix* **Beck.** (Fleischbänke, Alabasterhöhle, Hawran, Widly, Liptói havasok.)

A. J. Zmuda: *Przywrotniki (Alchemilla L.) polskie* — Die polnischen Alchemilla-Arten. (lengyel nyelven: in *Rozprawy Ser. B.* Tom. LV.: 1 (1)—20 (20); német nyelven: *Bull. Crac.* Ser. B.: sc. nat. Janv.-Févr. 1915: 14—16.)

A krakóvi Tudományos Akadémia, — a Jagello tud. egyetem — és Prof. Dr. **Maryan Raciborski** magángyűjteményében levő *Alchemilla* fajok feldolgozását tartalmazó czikk, amelyből kiderül, hogy a Magas Tátrában következő *Alchemilla* fajok nőnek:

Alchemilla firma **Buser** (Giewont, Gasieniczowe stawy), *Al. pubescens* **Lam.** emend. **Buser** (Dol. Koscieliska: „Stoly“, „Pod Kominami“), *Al. flabelatta* **Buser** (Choecs, Bystra, Dol Litworowa, Krzesanica, Swinica, Menguszfalvi völgy), *Al. silvestris* var. *crinita* **Buser** (Dol. Koscieliska), var. *subcrenata* **Buser** (Hawran, Hruby Regiel, Dol. Koscieliska) *Al. alpestris* **Schm.** emend. **Buser** (Malolacznia, Dol. Koscieliska, Mala Laka, Hruby Regiel, Giewont). Végül: *Al. glomerulans* **Buser-t Ascherson** és **Graebner** említik a Kárpátokból, de ez a krakóvi gyűjteményben nincsen képviselve.

A. J. Zmuda: *O roslinnosci jaskin tatrzańskich* — Über die Vegetation der Tatraer Höhlen. — *Bull. Crac.* Ser. B.: Juin-Juillet 1915: 121—179.

Mivel a Magas Tátra barlangjainak flóráját illető botanikai irodalom nagyon szegényes, szerző elhatározta e hézag kitöltését, s 1912—13 évek folyamán 12 tátrai barlangot keresett fel, egybegyűjtve azok növényeit. Megfigyelésének részletes kidolgozása lengyel nyelven fog megjelenni a *Rozprawy*-ban, de ez miként szerző értesít (in litt. ad me 1916. 10. 1), még nem került ki a sajtó alól. Összehasonlító tanulmányozás céljából szerző felkereste a Krakówtól Ény-ra Ojców mellett fekvő Jaskinia Lokietka-t és a Triest melletti Opcina-nál levő barlangot. Tanulmányozásra kerültek a Magas Tátra lengyel oldalán: Jama Oblazkova, Grota Mylna, Jaskinia Raptawicka. Zimna Grota, Zbójnickie Okna niznie, Groby, Smocza Jama, Dziura, Koscielisko-patak kifolyása a Pisana alatt, Magura-barlang, a magyar oldalán: Albastrom-barlang, Rauschkeller, barlangok. Az irodalomból idézi a Nowy és N. Muran barlangokból közölt pár növényt. — A czikk második részében

behatóan ismerteti az életfeltételeket (1. Fény, 2. Viz, 3. Meleg, 4 Szél, 5. Tengersizfeletti magasság, 6. Substratum, 7. Létért való küzdelem) Nyolcz megvilágosító példa után táblázatos összeállítását adja, az érdeemes szerző, a barlangok flóráját alkotó növényeknek, feltüntetve, milyen távolságig hatolnak be a barlang belseje felé a különböző fajok, fényélvezetük fokát. A flóra jellemzéséből megtudjuk, hogy kb. 208 faj vegetál a tátrai barlangokban. — Majd felsorolja szerző ama fajokat, amelyek véleménye szerint az *eredeti* s azokat, amelyek a *másodlagos* barlangi flóra tagjaiul tekintendők. Az előbbienek szerző szerint bizonyos mértékben a *relictum flora jellegét viselik magukon*.

A. J. Zmuda: *Roslinnosc kopalna dyluwium krakowskiego* — Fossile Flora des Krakauer Diluviums. — *Bull. Crac.* Ser. B, Février 1914: 209—352, Pl. 12—15.

Ludwinów — Kraków egyik külvárosa — mellett a Wilga patak medre egy helyén szép diluvium-feltárás van. Ennek flóráját ismerteti szerző behatóan.

Mivel a krakóvi flórának a Magas Tátrával való összefüggését szerző részletezi, bennünket is közelebről érdekel e czikk.

Zooecidia Poloniae exsiccata (Czesc I. Nr. 1—50), op-rakowal **A. J. Zmuda** (Schedae in *Kosmos* XXXVII. 1912: 655 - 661)

E gyűjteményben adta ki a krakóvi egyetem botanikai intézete a főleg Kraków, vidéke és a Magas Tátrából összegyűjtött Zooecidumokat, amelyeket **A. J. Zmuda** előbb ismertetett egyik dolgozatában feldolgozott. Magas tátrai adat sok van benne:

No. 1 Chortophila (Anthomyia) signata: *Athyrium filix femina*-n (Mietusia), no 2 a) Cnaphalodes (Adelges) strobilobius: *Picea excelsa*-n (Dol. Koscieliska) no. 3 Chermes (Adelges) abietis: *Picea excelsa*-n (Dol. Koscieliska), no. 5 Mayetiola poae: *Poa nemoralison* (Wielka Swistówka nad Wyznia Mietusia), no. 14—15 Oligotrophus capreae: *Salix caprea*-n és *S. silesiaca*-n (Mietusia, Wyznia Mietusia), no. 16 Pontania salicis: *Salix herbacea*-n (Lengyel nyereg), no. 17 P. salicis: *S. reticulata*-n (Giewont), no. 19 Dasyneura (Perrisia) alni (Koscielisko), no. 20 Eriophyes laevis: *Alnus incana*-n (Koscielisko), no. 21 Eriophyes brevitarsus: *Alnus incana*-n (Koscielisko), no. 24 Dasyneura (Perrisia) urticae: *Urtica dioica*-n (Dol. Koscieliska), no. 25 Dasyneura (Perrisia) alpina: *Silene acaulis*-on (Wielka Swistówka), no. 27 Trioza cerastii: *Cerastium caespitosum*-on (Dol. Koscieliska), no. 28 Monophadnus

monticola: *Aconitum napellus*-on (Wyznia Mietusia), no. 32
Macrosiphum ulmariae: *Spiraea salicifolia*-n (Koscielisko), no.
33 Eriophyes piri var. variolata: *Sorbus aucuparia*-n (Kosci-
elisko), no. 39 Eriophyes pseudoplatani: *Acer pseudoplatana*-
nus-on (Mala Laka), no. 42 E. peucedani: *Pimpinella saxi*-
fraga-n (Pryslop Mietusi), no. 44 Jametiella thymicola: *Thy*-
mus carpathicus-on (Turnia nad Mietusia), no. 45 Dasyneura
(Perrisia) galii: *Galium Schultesii*-n (Dol. Koprowa), no. 46
Phyllocoptes anthobius: *Galium anisophyllum*-on (Pryslop
Mietusi), no. 48 Pemphigus (Prociphilus) xylostei: *Lonicera*
xylosteum on (Strazysk), no. 50 Macrosiphum hieracii: *Hiera*-
cium vulgatum-on (Dolina Lejowa).

A Tarpataki völgyek közti hegycsercsen.

Irta: Grósz Alfréd.

Valahányszor felfelé ballagtam a Kistarpataki völgyben, mindig különösebb érdeklődést gerjesztett bennem az a keskeny gerincz, amely a Középoromból délnek indulva, válaszfalként húzódik a Kis- és a Nagytarpataki völgy között. Formás tornyokkal telirakott tetőéle, mindkét oldaláról tekintve, hatalmasan cikázott vonalba rajzolódik a horizontra. Nagyobb kiemelkedései között ugyanis több olyan sziklaképződmény is van, amelynek önálló jellege elvitathatatlan. Egyes letörései egyenesen csábító erővel hatnak a vérbeli hegymászóra. Bennem legalább mindig különösebb vonzalmat ébresztettek, valahányszor tüzetestekben mustráltam őket végig. Meg is fogadtam minden egyes ilyen alkalomkor, hogy legközelebb végig vándorlok rajtuk. Hogy ezen fix feltevéseim esztendőkn át mégis csak üres tervek maradtak, annak oka főleg csak azon javithatatlan tulajdonságomban rejlik, hogy minden más csoporttal szemben is hasonló lobbanékony voltam, mint a feljebb nevezett hegylánczokkal. Valahányszor szép bérceket láttam, rögtön felpezsdültek a vágyaim és tüstént megfogadtam, hogy legközelebb, mihelyt csak szerét ejthetem, feltétlenül megismerkedem velük. A bő választékból aztán persze csak sorjában kerülhettek megvalósításra a kitűzött programmpontjaim és így megesett, hogy a Tarpataki völgyek felett elfutó, régóta szemetszűrt gerinczen is csak jóval később haladhattam végig, semmint azt előre hittem volna. Különben pedig, hogy egész őszinte legyek, nem csupán rajtam állt a vásár, hanem más körülmények is közrejátszódtak az elodázódás ügyében. Igy nevezetesen az eső is, még pedig azért, mert néhányszor irgalmatlanul elcsépett, amikor nekivágtam e tarajnak. Egy-két ormára még csak felengedett, de akkor aztán olyan zuhanyt zúdított a nyakamba, hogy elment a kedvem a túrának ily viszonyok között való folytatásától. Az idő szeszélyénél azonban mégis csak nagyobb volt a kitartásom és így egy pár csúnyán elázott kísérlet után még is csak sikerült egyszor kedvező időjárást is találnom.

1911. június 31-én volt. Amikor azon nap hajnalán Kregczy Tibold barátommal elhagytuk a Térymenedékházat, makulátlanul derűs reggel köszöntött minket. Nyoma sem volt a megelőző napi sűrű borulatnak. De az elmúlt térről még nagyon sok emlékeztető maradt. Tömérdék hőmennyiségek takarták a völgymedence felekét. A tavak, még a legnagyobbak is, egészen be voltak fagyva. A jégburkolatuk elég vastag lehetett, mert a menházbérlőék bozontos, szénfekete kutyája bátran rohant a dermedt tőtűkrökön keresztül marmotákat kergetni. Ezt a hajszát talán inkább csak unaloműző szórakozásból, mint komoly szándékkal kezdte, mert szinte minden egyes, más-más helyről jövő marmota-füttynél hamar megváltoztatta futása irányát és a legnagyobb sebességgel iramodott a legújabbán megszólalt hangforrás felé. Amíg ki nem kanyarodtunk az Öttö katlanából, jót mulatva rajta, figyeltük a fiatal állat különös vadászgatási módszerét.

Átsétálva a Nyereghágóvölgybe, onnan lépcsőket csákányozva közelítettük meg a Középorom északi falát, melynek alsó felén a Bröckelmann-kéményeken keresztül kúsztunk fel a Sárgafal felől a Sárgatorony felé felhúzódozó széles padra. (5 óra 30 percz). Célünk tulajdonképen csak az volt, hogy minél gyorsabban jussunk a Középoromra. De amint odaértünk a Katalincsúcsnak addig érintetlen északi fala alá, megint csak megfélekedtünk a mi jámbor feltevésünkről, a békés sietség-ről és elhatároztuk, hogy a Katalincsúcsnak ezen járatlan le-törését is „mitnémoljuk,“ ahogy a mi kompániánkban mondani szokták. Nem tudom ugyan ki gyártotta ezt a díszes magyar igét a német „mitnehmen“ (elvinni) szóból, de mindenesetre egészséges humorra vall az illető nyelvészeti érzéke és mi is körülbelül ilyesforma melleslegesen zsebeltük be ezt az új turát.

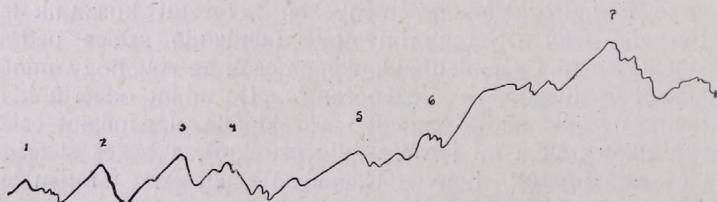
A Középorom nagy padjáról két rést láthatni a Katalincsúcs falán. Mindkettő elég feltűnően vágódik bele a faltömeg szikláiba és közös kiindulási pontból ágazik szét felfelé. Eredésük helyén pompás srofnik vezettek. A szétágazásuktól mi inkább a nehezebbik, balsó, tíz méter hosszú rést választottuk útvonalként. Felette egy kis mohos bemélyedés van, amely jó biztosító helyül szolgál. A bemélyedésen túl pedig egy kiálló kősarkantyú tereli magára a figyelmet. Ha ezt balról kerül meg az ember, úgy felette egy fogástalan lapon kell át-másznia, ha jobbról tér ki előle, akkor könnyű kéményecskén kerül feléje. A sziklasarkantyú felett már meglehetősen kényelmes srofnikon hatolhattunk volna feljebb, de mivel már az ujjainkba szökött a mászókedv, tehát e helytől inkább be-rézsútoztunk a Sárgatoronyhoz közelebb fekvő jobbsó ké-

ménybe Ép abban a magasságban értünk beleje, ahol a jobbsó oldal repedése háromujjnyi szűkké szorúl össze. Onnan a hasadék bal falán kitünő fogásokon át egyenesen a Katalincsúcs tetejére jutottunk fel (6⁴⁵—6⁵⁵).

Ez a vállalkozás szilárd kőzetten folyó, a közepes nehézségtől megközelítő kapaszkodással járt és ha különösebb élvezeteket nem is nyújtott, mégis mindenestre érdekesebb feladatnak bizonyult azon évek óta szokásos útvonal bejárásánál, amely az általunk átmászott fal tövében, az omlós kőzettel és kellemetlen törmelékkel kitöltött nagy csatornában visz fel a Középorom és a Katalincsúcs közti csorbába.

Felérve a Katalincsúcsra, csak néhány perczig tartózkodtunk annak tetején, fotografálás és jegyzetkészítés végett. Aztán rögtön tovább igyekeztünk, hogy még a biztosra várt ködképződés megindulása előtt juthassunk fel a Középorom közeli ormára.

A Középorom Bröckelmann-útját már mindketten ismerjük. Helyette tehát inkább más variánst kerestünk, amely

A Tarpataki völgyek közti gerinc a Lomniczi gerinc oldalából nézve. I.

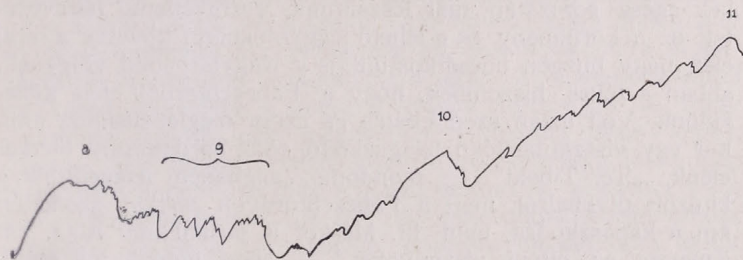
1. Elülső Tarpataktorony. 2. Hátsó Tarpataktorony. 3. Gant. 4. A Gant előirma
5. Ethlkatorony. 6. Névtelen torony. 7. Kis Templontorony.

egész más útvonalon, de szintén előnyösen közvetíti az átkeletést a két szomszédos csúcs között. És ezt az új átmeneti irányt meg is találtuk a következő vonalban, amely a két testvérórom közti legkönnyebb összekötő utat képezi.

A Katalincsúcs oldalából a Középorom nyugati letörése között egy feltűnőségénél fogva eltévesztethetetlen padrendszer pillantott meg. Ez a pad, amely úgyszólván sétálva járható, miután a kuloárvégi kezdetéhez kissé leereszkedtünk, a Katalincsúcs és a Középorom között lehúzódozó szakadékmederből egyenesen felvezetett minket egy a Középorom dél-nyugati gerinczén levő, ablakszerű bevágásig, honnan a gerinc hátán, nagy tömbökön keresztül kapaszkodtunk fel a Középorom tarbúbjára. (7¹⁵—8¹⁰).

Jó, hogy meglehetősen korán jutottunk fel e csoport kulmináló pontjára, mert a felhők gömörödése már megindult és

lassanként mind szűkebbre szorította a gyönyörű láthatárt. Alig egy negyedórával a felérkezésünk után már javában füstölt a körskörüli bérczoszorú minden zuga. Apró ködfoszlányok hemzsegték elő a szakadékok rejtekeiből és körüllepték az öreg szirttetőket. Eltűnt a széles Szalóki csúcs, a zömök Bircs, a Varangyostavi töredezett gránitpalotája, meg a többi sziklafejedelem délczeg alakja. Helyüket csak a rájuk üledett, gömbölydeden feltünező, óriási páragomolyok mutatták, amelyeknek sárgásszürke tömegeire verőfényesen süttött a nap. A Középorom déli gerinczén is felfelé suhantak a hamvas árnyak, mind közelebb tódultak hozzánk, ismét szétoszlottak és újra összeverődtek, míg végül láthatatlanba nem borították az

A Tarpataki völgyek közti gerincz a Lomniczi gerincz oldalából nézve. II.

8. Nagy Templomtorony. 9. Törékeny kőzetű tarajrész. 10. Fabeschtorony.
11. Középorom.

egész környezetünket, az egész szindús völgyvilágot, amelybe oly végtelen gyönyörrel kémlelek alá, valahányszor fent ülhetek valamely magas hegytetőn és szabadjára bocsáthatom az akadálytalanul szétkóborló pillantásaimat. De azért nem bánom, hogy úgy történt, mert szép ám az élet a felhők között is! Nem mindig ugyan, de néha nagyon is az. Hej, amikor néha ott barangoltam a csúcsok honában, de sokat is gyönyörködtem lenge játéukban! Mikor fantasztikus kinézésű, hatalmas fellegvárak úsznak a kéklevégős mennyországon át, avagy egymást úzik-kergetik a sebesröptű égi vándorok, mikor vad kergetőzés között keresztülvágtatnak a bérczek csipkés koronáján avagy szivárványport kevernek a rózsás sugaraktól átszőtt légöczeánba, édes Istenem, de szép is olykor néha köztük kószálni a hegytetők falán!

Voltam a Középoromon derűs időben is, voltam ólmos borulatban és rémes zivatarban is, mikor a talajt borító sziklamok minden szegletéből hangosan serczegve áradt ki a vilámlamosság és voltam csendes havazásban is, amikor karácsonyas rajzással kavarodtak alá a földre szálló hópihek és

különös érdekességet kölcsönzött a vállalkozásunknak a sűrű homályban való tapogatózás. Lusták voltunk a térképet elővenni és iránytű után igazodni. Megbízunk a magunk tájékozódó képességünkben, amely a ködtől sűrűn lefátyolozott sziklavadonban ezúttal azonban elégtelennek bizonyult. A Középoromról délkeletnek lehúzódnó főgerincz ugyanis alább megkanyarodik és mint mellékgerincz sülyed le a Nagytarpataki völgybe. Az említett elhajlás helyén pedig nincs oly jellegzetes sziklaalakulat, amely a ködben haladót arra figyelmeztetné, hogy hol is van tulajdonképpen az a pont, ahol a mellékágga átváltozó főgerinczet el kell hagyni. Miután így a Középoromról a jelentéktelen, de szép mászást nyújtó tarajcsipkék egész sorozatán már leszálltunk, észrevétlenül félrevezetett ez a körülmény és a lehető leggyorsabban követve a taraj élet, nagy buzgón bocsátkoztunk le a Nagytarpataki völgynek, abban a téves hiszemben, hogy a Fabeschtorony felé közelünk. Volt aztán szemfeltátás és cifra meglepetésünk, amikor egy visszautasítóan felágaskodó, sötét bordatorony meredt elénk. „Te Tibold“ — mondom, „alighanem letévedtünk a kitűzött útvonalról, mert a Fabeschtoronyon sokkal szolidább ám a kapaszkodás, mint itt. Máskor is jártam már rajta, hát ismerem az ottani viszonyokat.“ — Nem maradt mit tenni, mint beletörődni a megtörtétekbe és ismét felfelébotorkálni a szürke bizonytalanban. Mikor ily módon már jó darabka utat megtettünk, hirtelen felkapta a futó szél a felhők uszályát és örömmel láttuk, hogy ezúttal tényleg helyes nyomon járunk. Közvetlenül az orrunk előtt húzódott el a kereset főgerincz, amelynek szilárd kőzetű tetőélén továbbvándorolva, hamarosan elértük a Fabeschtorony legmagasabb pontját.

Minthogy a félremászás folytán nagy késéssel zártuk le ezen első fejezet bejárását, ennél fogva csak egész rövid ideig tartózkodtunk fent az ormon. Annyival inkább siettünk a továbbmenettel, mert körülöttünk ólmosan simult környezetünkre a lomha köd, odébb alant pedig még megoldásra várt a feladatunk javarésze.

A Fabeschtoronyról túföldalt egy füves vályulatban kezdttük meg a leereszkedést, alább pedig sziklás talajon folytattuk azt, még pedig vérmes reménykedés közben, azon oknál fogva, mert a lentről megindult fuvalom kettészakította a párák lengőkárpitját, amely vastag ernyőként fogta el előlünk a meleg verőfényt és lassú felhősodrással mindmagasabbra gördítette azt. Ép amikor egymás mellett állva, leplezetlenül dicsérgettük az időjárással való ezen szerencsénket, hirtelen gyanus köütödést hallottunk maguk felett, s még szinte

ugyanabban a pillanatban már is közvetlenül a fülem mellett süvített el egy alápergő, súlyos kődarab, amely önmagától megindulva, veszett sebességgel kattogott le a mélybe. Nemsokára újabb lövegek is követték az első lerepülő hasábot. No hiszen nekünk sem kellett több! El is hordtuk magunkat onnan oly szerényen, mintha versenymászást rendeztünk volna!

Ugy tapasztaltam, hogy ez a tájék máskor is meglehetősen kőveréses szokott lenni, mert ugyanezen helyen egy előbbi túrámon is megdobált már a Fabeschtorony

Megkönnyebbülten lélegzettünk fel, mikor a Nagy Templomcsorbában, a derekainkra fűzve a manillakötelet, nekikészülődtünk a következő szakasznak. Azt hittük, hogy innen már nyugodt munkánk lesz. Pedig még egy másik kis cifra mulatságot is tartogatott számunkra a terep. A következő vadul csipkézett kakastaréj, amely a Fabeschtorony és a Nagy Templom között egy meglehetősen elkülönült részt képez, ugyanis oly omlós kőzetű, hogy e törékenysége miatt még hírhedtté válhatik. Két oldala falban szakad le, a gerincz háta pedig igen éles és teli, de teli volt rakosgatva mozgó sziklakomokkal. Néhol a legcsekélyebb érintésre mázsaszámra indult meg az aláhulló omladék és kitört egy pár olyan fogás is, amely a látszatra teljes megbízhatósággal ámitott. E gerinczdarab keresztezése pedig nehéz és tisztességes kitétség mellett folyik.

Lehet, hogy csak nekünk, mint a szakasz első bejáróinak kellett annyi ingó és könnyen lebillenő akadályt eltisztogatnunk, de azt hiszem, még másoknak is maradt az e fajta romeltakarításból némi kóistoló. Miután e több csücsökből álló kakastaréjt, amely különben a nagytarpatakvölgyi falak tövében könnyen megkerülhető, szorosán az élén jártuk végig, a Nagy Templom egységes hegytömegéhez érkeztünk. A Nagy Templomtornyot az előbbi törékeny, filigrán, fűrészfogas gerinczrészről egy mélyebb hágó választja el, amelynek nyergéből balról kerültük meg a torony által északnak kitolt hatalmas pillér függélyes letörését. Rögtön mögötte ismét felkúsztunk az élre, (a pillérre is fellátogattunk) és azután már könnyen hatoltunk fel a Nagy Templom ormára, ahol hosszabban stációztunk.

Odatelepedtünk az orom érdes gránitlapjaira és csendes örömmel élveztük az illatos nyár dús ragyogását. A felhők már csak a magasba vitorláztak, uszályaik csak ritkán súrolták a legnagyobbak koronáit, úgyhogy a napsugarak éltető

heve akadálytalanul hullhatott ránk. A színtarka mélység elénk tárta csodálni való összes kincseit. A hegyek plasztikusan domborodó láncza is teljes nagyszerűségében tündöklött körülöttünk. Bennünk is a legderűsebb hangulatokat keltették a nyáridő szépségei. Gondtalanul pihentünk a zöldbeöltözött völgyek tömérdek virulása felett, flegmatikusan és kedélyesen heverésztünk ott a büszke bérczetetön, mintha már régesrégén elfelejtettük volna az előbbi óra kőomlásokozta izgalmas epizódjait.

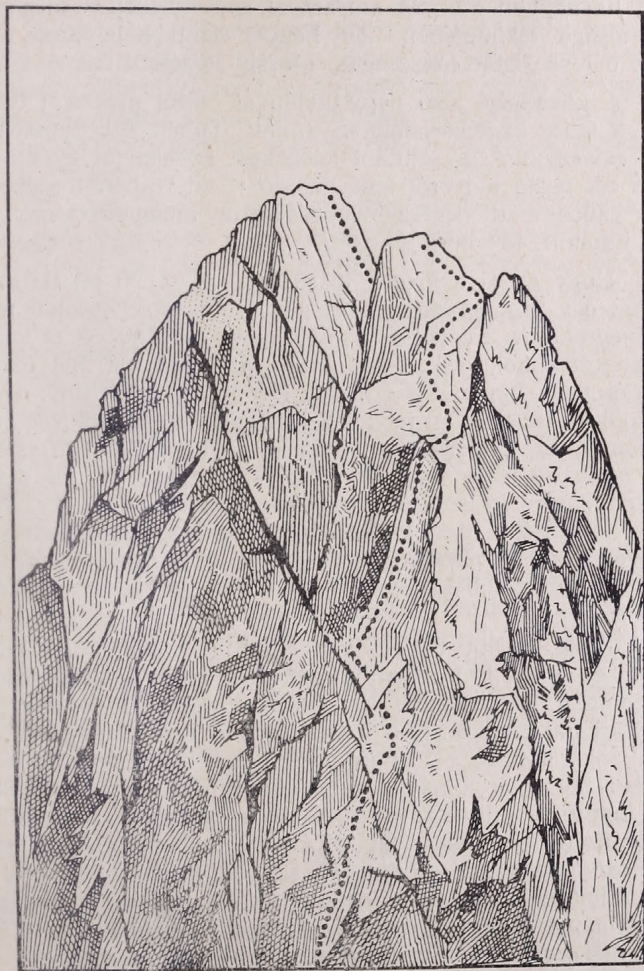
Hosszú delelés után, a torony kupolájának délkeleti végéről a Kistarpataki völgy felé aláhúzódó gyepárnás vályulat medrét választottuk a leszállás irányául. Ennek közepén egy nyolczméteres alákötelezésünk akadt Azontúl ismét meredek fűhajlaton ereszkedtünk tovább, míg jobbra, azaz délnek fordulva, be nem traverzáltunk a két Templomtorony közti hágóba.

Ezzel aztán ott álltunk a túránk egyik legszebb problémája, a Kis Templom északnyugati leomlása előtt, melyet addig csak egyszer jártak be (Barcza Imre, Jordán Oszkár és Szaffka Tihamér), de akkor is nem felfelé, hanem lefelé. Minthogy pedig az első bejárók a letörés legszellősebb részén alákötelezés segélyével szálltak le, nagyon kíváncsiak voltunk. annyival inkább, mert a Kis Templom ezen oldalról igen impozáns külsővel bír, mi pedig mindketten hátzissákkal és a kézcuklón fityegő jégcsákánynyal másztunk.

Elsősorban is lementünk a kistarpataki oldalra, egy kis terepszemlére. Onnan rögtön tisztába jöttünk a legegyszerűbb és legajánlatosabb boldogulási móddal, mire 1 óra 40 perczkor, a közösen kiválasztott helyen beszálltunk a gerincz alatti északi letörésekbe.

A kistarpataki oldalról, a legfelsőbb gyepről a taraj felső szakasza felé néhány párhuzamosan haladó kémény húzódik fel. Minthogy a gyepek felett több ilyen hasadék is metsződik a falba, e bő tagozottság lentről nézve nem nyújtott elég felvilágosítást arra vonatkozóan, vajjon miként is precízírozhatnák a későbbi bejárók számára feltétlen felismerhetőséggel, az utunk alsó részének kezdetét. Ahol az északnyugati gerinczet alátámasztó falak tövében egy oduszerű horpadásból igen meredek fűcsatorna nyúlik fel, onnan indultunk útnak. E kéményféle teknőben, melyben néhol csak megbízhatatlan fűcsomókat markolhattunk meg, — ami nedves időben itt igen veszélyessé válhatnék, — egyenes vonalban a falmagasság közepéig dolgoztuk fel magunkat, ahol egy hosszú, feltűnő padra

érve, azon balra rézsútoztunk. Egy a falnak támaszkodó hatalmas tömb alatt átbujva, a parkányon haladva, még vagy tíz méternyire mentünk túl az alagutat képző említett tömb-

Grósz Alfréd rajza.

A Kis Templortorony északról. — (A pontozás utunk iránya.)

nél. mire ott egy keskeny kémény alá érkeztünk, amely felvezetett a tarajra. Tibold e hasadékon át kúszott fel reá, magam a kémény melletti exponált falon át kapaszkodtam fel az

élére. Csak egész csekély távolságnyira azon hetytől bukkanunk ki rajta, ahol az első bejárók zsineghurokja lógott.

Ott már tudtuk, hogy nyert ügyünk van, mert a további rész, ha nagyon mutatós kinézéssel is rendelkezett még, de a járhatósága tekintetében nem hagyott fenn kételyeket. A gerincz e része igen egészséges, masszív kőzetből állt.

A következő első nagy táblán át balról másztam fel, ott ahol a fehér kvarczkristályok vannak Tibold a középső repedést választotta. Az azutáni felszökést az élen át győztük le. Rajta túl pedig a balról fent látható rövid résben tornásztunk fel a csúcs alatti legfelső lépcsőfokra, amely a torony tetejére juttatott. (3⁰⁰-kor).

Hogy ez a feljövétel kissé soká (1 ó. 20 p.) tartott, az minket egy cseppet sem zsenirozott. Ha mások hasonló teherrel megrakodva cselekednék meg ugyanazt, ha ők is kényelmesen csatangolnának, mint ahogy mi haladtunk, hát ők sem igen érnének hamarabb célhoz. De minek is siettünk volna? Az időbeosztásunk megengedte a kényelmesség luxusát és ily módon fokozott mértékben élvezhettük a kiválóbb útrészletek által sportbeli téren nyújtott nivós szépségeket is. De a tájék megtekintésére is behatóbb figyelmet szentelhettünk így. Mikor pedig felértünk a torony tetejére, akkor meg egyenesen vétek lett volna a Tarpataki völgyek felé nyíló remek panoráma kedvéért hosszabb szünetet nem tartani, oly elragadó volt a kilátás.

Tehát megint csak lekanyarítottuk vállainkról a paksamétát és megint hosszan révedeztek kóbor pillantásaink a Mindenható áhítatotkeltő csodaművei felé. Legelőször is a Nagytarpataki völgy felé fordultunk és úgy maradtunk ülve soká, soká, szembe a délutáni napsugarak verőfényével szembe a fehér hómezők honával, a mi ábrándjaink ékes mesevilágával. Lentről a dús flórával díszített mélység öléből melódikus zsongásként szüremlett fel a vadpatakok monoton zúgása; az előző napok bő esőzéseitől áztatott zergelegelők felől sűrűn tódult fel hozzánk a balzsamos illat a felsőbb régiók levegőjébe; a széles Tarpataki völgyeknek hatalmas ormokból megépült festői háttéréből pedig makulátlan tisztaságban csillogott felénk a terjedelmes hómezők ezüstje Mindenre pedig pazar pompában tűzött alá a nyári nap. Micsoda fenséges keret egy hangulatos csúcspihenőhöz!

Amikor felkeltünk, hogy a tátraalji felvidék zöld erdősegein termőföldjein és apró községein túl a délkeleti látmező peremének ibolyás párázatáig lefelé is végig nézzük a kéklőn

szétsímuló dombvonulatok sorát, hirtelen az Öttö katalnából jövő, dallamos kiáltások ütötték meg a füleinket. Bartschéktől, a Terymenház derék bérlőitől eredtek a hangok, akik már régóta távcsővel figyeltek bennünket, amint lefelé vándoroltunk a horizont kamaráján és most csengő jódlerekkel és vidám kendőlobogtatással köszöntöttek minket javíthatatlanokat, akiktől reggel azzal a tréfásan ejtett, de őszinte megjegyzéssel búcsuztak el: „Über Sie kommt's uns schon wirklich zu lachen. Sie lassen schon keinem Berg eine Ruh!“ Még messze távolból is éreztetni akarták velünk szívélyes vendégszeretetük melegét!

Ha bárhonnán üdvözöltek volna minket, talán semmiféle g atuláció sem esett volna olyan jól, mint épp az Öttö katalnából jövő váratlan figyelmesség, mert végtelenül szeretem azt a kicsi házikót ott fent a nagy hegyek között. Hisz otthonunk e tájon ez a lak. Ragyogó emlékeink egész koszorúja fűződik hozzája. Ha kivitelre váró terveinket szövögettük benne egykoron, akkor reményeink kedves fészke volt; ha vállra vetett kötéllal és csákánnyal fáradtan léptük át a küszöbét, pihenést nyújtó barátságos hajlékot találtunk benne mindenkor; ha zivatar vagy hófergeteg üldözött, oltalmat nyújtott védő fedele.

Csendes nyáresti órákon, mikor a csillagok fénye ki gyúlt, be sokat ültem ott a rácsos ablakok mögött és bámultam a Templomtornyok sötét silhouettejeit! És most, amikor rajtuk álltam, igaz hálát éreztem a szerény házikó és derék bérlői, Bartschék iránt, kik mindenkoron minden tőlük telő jóval voltak segítségünkre, ha zarándokutaink arrafelé vezettek a nagy hegyek között. Mi is előkaptuk tehát zsebkendőinket és illően viszonzottuk integetésüket, míg el nem tűntek a kedves lakban, amelynek kéményeiből bodrosan keringett a lilásfehér fenyőfüst a derús ég felé.

Már négy óra is elmult, mire mi is tovább vándoroltunk. A Ganthágóig terjedő részt egész könnyűnek taksáltuk és ép azért kölcsönös biztosítás nélkül, különváltan haladtunk ami még a Kis Templomról való leszálláskor sem volt kockázatos dolog, mert a néhány erősebben lejtős, nagy kőlapon keresztűl történt alábocsátkozásunkat kivéve, — amely táblákat talán ki is kerülhettük volna, — minden említésre méltó nehézség nélkül értünk le a túloldali hágóba. E bemetszésből pedig egész kényelmesen sétálhattunk fel a következő kis gerinczkiemelkedésre, amely a Nagytarpataki völgy felé egy szószékszerűen kiugró nyúlványt bocsát ki. Róla délnek alá-

csatangolva, a szomszédos, névtelen tornyocskára nyugatról kerültünk fel. Ha itt nem csináltunk volna kivételt a szoros gerinczvándorlás betartása alól, úgy a névtelen tornyocska meredek és elég magas délkeleti letörésén igen ajánlatos lett volna alákötelezéssel operálni. Időszűke miatt azonban elálltunk e hosszadalmasabb művelettől, inkább visszatértünk az északnyugatra fekvő csorbába és a kistarpatak völgyi leomlásai tövében jártuk gyorsan körül e névtelen tornyocskát. Odébb már csenevész törpefenyők gallyainak kusza fonadékával is kezdett meggyűlni a bajunk. A soron levő Etelkatorony széles púpjára, amely valamivel magasabb, mint az utána alább következő Gant, kissé balról, egy lépcsőzetes vályúban mentünk fel. Túloldalán pedig a részben már törpefenyőcserjékkel borított füves-sziklás háton, amely még egy jelentéktelen gerinczdudorodást is visel, minden szóra érdemes akadály nélkül koczogtunk le a Ganthágó széles nyílásába.

A Ganthágó az egész gerincznek kétségtelenül legfeltűnőbb bemélyedése és könnyű átjárót képez a két Tarpataki völgy között. Keletről a gyepes hegyoldalban szerpentinvonalakban kígyózó, jól épített cserkészösvény kanyarog fel hozzá. Délnyugatnak jól járható kuloár vezet le róla.

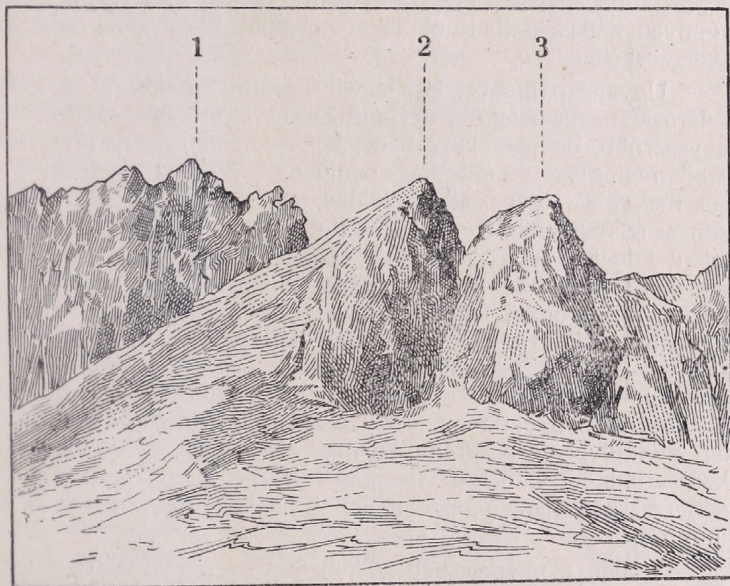
Amint e szelid nyeregbe értünk és onnan megállapítottuk, hogy a további utunk, a Gant északnyugati gerincze, melyet előttünk még senki sem járt be, alighanem egész komoly feladatot képez, megint a hátizsákjaink felé terelődött a figyelmünk.

„Nem gondolnád, hogy túlnehéz a vinnivalónk?” kérdeztem Tiboldtól.

„Mondasz valamit,” — válaszolt Tibold. „Könnyítsünk rajta!” Tehát előszedtük minden elemőzsiánkat és bőségesen falatoztunk belőle, hogy csak lepadjon a kegyetlenül megtömtött batyunk súlya. Hiába, néha ilyen magasabb szempontok is dirigálják az embert elhatározásaiban. Már a Kis Templomon is a nyakára hágtunk egy liter ízletes köszméte befőttnek, melyet légmentesen elzárható alumínium dobozban cipeltünk magunkkal. Most is elbántunk egy majdnem ugyanakkora adag hasonló csemegével. A nagy lakmározás következménye pedig az lett, hogy a lakmározás időtartamán felül ráadásul még megszavaztunk magunknak egy negyedórányi, jóleső pótpihenőt is. „Minek sietnénk?” nyugtatgattuk egymást. „Ma éjjel úgyis holdvilág van és aki nem vak, az a Gant csoport egyes ormai közül a Kistarpataki völgybe lehúzódtó eltéveszthetetlen szakadékokon végig, okvetlenül letalál a völgyfenékre. Tehát csak kedélyesen, mert türelem rózsát terem!”

Idáig e tekintetben egész rendben is lett volna a dolog. Néha azonban a véletlen is közbejárt és csúnyán az ügyeinkbe kontárkodik, amint a mi számunkra is tartogatot- az este egy kis kellemetlen meglepetést. De erről majd csak két sőbb szólok. Elég az hozzá, hogy már fél hat is volt, mire ismét megszállt az ihlet, a továbbvagyódás.

A hágóból tehát kissé lementünk a nagytarpataki oldalba és vizsgálás alá fogtuk a Gant makranczos falait

Grósz Alfréd rajza.

A Gant-csoport a Kistarpataki völgy alsó részéből nézve.

1. Elülső Tarpataktorony. 2. Hátsó Tarpataktorony. 3. Gant.

A horhos mellett rögtön teljes áthajlással kezdődik az északnyugati gerincze. Az első átoltosodás tetejét vízszintes piczi térség alkotja, mely mellé tüstént egy másik függélyes felszökés is illeszkedik. E második lépcsőfokot szintén lapos kis helyecske koronázza. Aztán egy sekély kis nyergecske következik, majd a Gantnak meglehetősen elkülönült, háromcsücskű előorma, melyet a Gant törzstömegétől egy csorba, még pedig meglehetősen mély bemetszés választ el.

Első dolgunk a feljutás lehetőségének megállapítása volt.

A falak alul jócskán visszautasítók, úgyhogy a próbálkozás csinos fejleményeket sejtetett. Errevaló tekintettel hadi-

tervünket a következőben fixíroztuk. A gerincz második lépcsőfokának nyugati oldalán kezdjük a mászást és aztán majd meglátjuk, mi lesz. A második foknak tehát körülbelül az esés vonalában, egy fehéreköves falrészben kezdtük a kapaszkodást. A beszállás itt rendkívül nehéz volt. Néhány méternyi emelkedés után egy roppant komisz, két méteres traverz, jobbra egy lapra juttatott, amelyen túl füves erkélyfelületre értünk. Arról egy mélyen a kőzetbe vágódó kéményen át, igyekeztünk felfelé, míg a hasadék feletti srofnikon már könnyen kapaszkodhattunk fel a második gerinczfok mögötti nyergecskébe.

Ugyane nyeregbe, egy évvel később, mikor e gerincz bejárását megismételtük, a Ganthágóról egy másik, könnyebb, egyszerűbb, de nem kevésbé szép és mindenesetre ajánlatosabb módon kerültünk. Még pedig úgy, hogy a hágóból egy pár métert a nagytarpataki oldalba lemenve, gyérfogású lapokon át felkúsztunk azon kémény torkolatához, amely a horhosfeletti áthajlást képező első és második gerinczfok mögött reped a sziklákba. E kéményben tipikus terpeszmunkával dolgozva magunkat feljebb, a hasadék felső nyílásába szorult tömb alatt átbújva, elértük az első lépcsőfok vízszintes tetőtértségét. Arról a második függélyesen felszökő lépcsőfok kistarpataki oldalán 2-3 métert keskeny párkányon kimentünk a falba, mire ugyanoly hosszú darabkát ferdén balra szálltunk le. Azontúl pedig célirányban már egész egyszerűen kapaszkodhattunk fel abba az említett nyergecskébe, amelybe a gerincz első bejárása alkalmával a feljebb leírt más úton jutottunk.

Onnan a nyergecskéből, kellemes szép mászásban, szorosán az élen haladtunk tovább, csak az előtorony első csücskének teteje alatti nagy táblát kerültük meg balról. Az első csücske után a keskeny gerinczél rövid darabig vízszintesen húzódik tovább, majd lendületet vesz és meredeken szökik föl a Gantnak szabadon álló előormához. Továbbra is mindenütt folytonosan az élt követve, a harmadik csücskéről, kitünő fogásokon, mint valami szellős létrán, szálltunk le a Gant széles csücsömege alatt fekvő csorbába. Ebből a balról fent észrevehető, feltűnő és nagyszerűen lépcsőzött hasadékba iparkodtunk, amely alul sekély, füves vályulatot képez, feljebb pedig rövid kéménybe megy át. E kémény egy kis odunál végződik, mely alatt néhány lépést jobbra térve, immár az utolsó tömbökön át jutottunk fel a Gantnak óriási, lapos sziklatáblák által alkotott tetejére (600).

Hogy a szokásos csücspihenőt tehermentesen tölthessem,

rögtön letettem a jégcsákányt és aztán, semmi rosszat sem sejtve, a vállamhoz nyúltam, hogy leemeljem róla a hátizsákon kívül a kötelemet is. De a gépiesen odamarkoló kezeim ennek sajnós, csak pusztá helyét találták, mert a kötelemet — óh pech! — ott felejtettem a Ganthágón! Pedig a legközelebbre tervezett vállalkozásaimon okvetlen szükségem volt reá, mirevaló tekintettel tehát nem maradt más hátra, mint félbeszakítani a gerinczvándorlást és a túra stilszerű befejezése, a gerincz végigjárása helyett, szomorodott szívvel rögtön visszatérni érte.

Az eredeti programmunk ily módon rövidülést szenvedett, mert a Tarpataki toronyok traverzálását máskorra kellett halasztanunk. A Gant és a Hátsó Tarpataktorony közti horhosig azonban még tovább folytattuk a gerinczvándorlást. Ez a leszállás törpefenyőcserjékkel átburjázott lejtőn keresztül történt az említett hágóig, onnan pedig a kelet felé levezető szakadéknak törmelékes és pázsitlejtős, könnyen járható medrén végig folytatódott a Kistarpataki völgybe.

Mikor onnan ismét felérkeztem a hágón felejtett kötelemhez, már engesztelő este volt. A magas bérczoltárokon már ott izzott ugyan a bágyadozó alkonyipírnak haldokló zsarátnoka, de a mennyboltozat végtelenségében már növekvőben volt a holdnak fényessége is. Megbillent, sárgás sarlója éppen a Gant sötétes tömege felett haladt, ahol nyugodtan kiterjesztett szárnyakkal keringett egy barnás sólyom is. Békességes volt az alkonyulás, zavartalan az ódon sziklabércz-k néma hallgatása, amelybe csak a mélységekben aláhábzó vadpatakok egyenletes zúgása vegyült, mint az abszolút csendhez illő halk imádság lágy melódiája. A Tátra szent nyugalmán át szelíd nyáresti áhítat ereszkedett alá. Az idő marczangolta, mondaszótt világ őszi ormai, mélységes elhagyatottságuk közepette nesztelenül hallgatták az örök, nagy misét.

A gerincz legalsó két ormának, a Hátsó és Elülső Tarpataki toronynak a traverzálását, csak egy évvel később, 1912. május 25-én végeztük, még pedig meglehetősen kedvezőtlen viszonyok között. Amikor ugyanis e túsírára indultunk, teljesen beborult az ég és mire felértünk a kistarpatak völgyi Tüzelőkőhöz, már kegyetlenül zuhogott az eső. Délig még reménykedve lestük az idő tisztulását, de mikor minden várakozásunk egész hiábavalónak bizonyult, az én akkori kedves partnereimnek, Schmidt Gizellának és dr. Komarniczki Gyulának, meg jómagamnak is elfogyott a türelme és a következőképen bölcselkedtünk: az esőnek nincs egy csepp

belátása sem. Esik, mintha fizetnék. Ránk se hederít Ilyen körülmények között tehát a legokosabb, ha mi is hasonló hajthatatlansággal járunk el, mitsém törődünk a megázással és megyünk. Az eszme osztatlan tetszésre talált és a gyors elhatározást rögtön követte a tett is. Így esett meg az, hogy délután úgy körülbelül csuromvizesen értünk fel a Ganthágóra. Ott felvettük a meleg kesztyűnket és a legcsekélyebb töprengés nélkül, de annál erősebb didergés közben, belefogtunk a mászásba. A nedves sziklák és a roppant fázó ujjaink miatt bizony sokáig bibelődtünk a magunk elé tűzött feladat megoldásával, de azért mégis csak megcsináltuk a Gant északnyugati gerinczének második bejárását és a nevezett orom túoldalán leszállva, a bőszen verdeső hideg eső daczára is hozzáláttunk a hátsó Tarpataktorony addig érintetlen északnyugati gerinczének a bejárásához.

Ez a gerincz legalul síma, függőleges fallépcsővel kezdődik. Hogy ennek a felszökésnek fölébe kerüljünk, a Gant és a Hátsó Tarpataktorony közti csorbából füves padokon kissé kitértünk a nyugati oldalba, de csak annyira, amennyire ép szükségesnek látszott, hogy a lehető leghamarább feljuthassunk a horhos melletti, említett betörés tetejébe. A derekainkra került tehát a kötél és a nagytarpataki oldalról aztán jófogású közetten és füves lépcsőkön keresztül kezdtük meg a mászást, balra a gerincz irányában.

Ez a vállalkozás normális időben nem ütközött volna különösebb nehézségekbe, abban a záporosóban azonban, amely minket itt szerencsétetett, egész humoros epizóddal is szolgált. Gyula kezdte az előlmászást, de az első meredekebb méterek megtétele után váratlanul megakadt és lekiáltott: »Alfréd, gyere fel gyorsan fölibém és biztosíts onnan! De siess!« Hát mi történt? Amikor Gyula egy vályú alatti áthajláshoz tapadva, balra igyekezett, olyan helyre jutott, ahol a teknoében alárohanó esővíz ép a feje búbjára ömlött. A vastag vízszugár pedig rögtön a szemeibe mosta a hosszú haját, úgyhogy hirtelen úgyszólván semmit sem látott. Erre való tekintettel, az expozíciót is figyelembe véve, pillanatnyilag a legajánlatosabb volt egyelőre meg sem moczzania. Szegény Gyula szituációja oly komikus volt, hogy amikor a közelébe érve megláttuk, amint a tagjait szétnyújtó pók módjára ott tapad a falon és amint a sebes vízszugár csak úgy fröccsen szét a koponyáján egész akaratlanul hahotázni kezdtünk. Gyula, akinek e hideg zuhany korántsem szolgálhatott mulatsággul, erre kurtán ránkszólt: »Ne nevessetek, ez nem tréfa, itt meglehet fulladni!« A kellemetlen fürdő azonban nem

sokáig tartott, mert két-három percz alatt balról fölébe értem és akkor aztán kellő biztosítás mellett, kockázat nélkül folytathatta útját.

Ezen emlékezetes helytől egy keskeny, meredek fűmeder víz fel balra a gerinczre, melyet ép a legalsó letörés felett levő széles, vízszintes térségen értünk el. Ott aztán tetszés szerint cseveghettünk a történekről. Legjobban persze Gyula kaczagott a maga »noch nicht dagewesene* fényes heczczén.

A következő gerinczfokot az éltől jobbra fogtuk ostrom alá, még pedig úgy, hogy egy falon felkapaszkodva, balra visszatértünk az élre és egy kevésbé lejtős, nagy kőtáblán keresztül eljutottunk a letörés fölé. Onnan a gerincz könnyű lépcsőin a csúcstömb alá érve, a legfelső letörést úgy győztük le, hogy annak tövében, balra a sarok körül traverzáltunk, ahol mögötte néhány kényelmes, vízszintes lépcsőn bevártuk egymást. E lépcsőkről pedig nehéz és szellős mászással egy jobbradúló repedésben csimpaszkodtunk fel a Hátsó Tarpatakorony ormára.

Az ég, amely hideg könnyeivel már oly régóta mosott, most kitisztult, még pedig olyan gyorsan, hogy körülbelül egy félórára a záporosó elállta után, már egész derűs ég ívellett felettünk. Rajtunk azonban ez a kedvező fordulat persze már nem sokat segített, mert olyanok voltunk, mintha kútból húztak volna ki. Ilyen ruházattal nem is pihenhattunk hosszabban, már csak azért sem, mert már nagyban közeledett az este és az utolsó programmpontunk megvalósítása még hátra volt. Még ott várt bennünket az Elülső Tarpatakorony, amelynek tövéig mindvégig törpefenyővel borított lejtőn szálltunk le. Ott várt hetykén és titokzatosan. Hetykén azért, mert az északnyugatról a hágóból gyönyörű függőleges éllel szökik fel. Titokzatosan pedig azért, mert addig csak látásból ismerjük és aki, úgy mint mi, csak a Kistarpataki völgyből vizsgálhatja a síma faltalapzatra helyezett, szaggatott taraját, az, ha hegymászói szemmel mustrálja, bizonyára szeretné tudni, vajjon azokat a fantasztikus formát mutató szép csücsköket, melyek az élén emelkednek, kivétel nélkül keresztezni lehet-e. Különösen az egyik fog oly impozáns és áthajló, hogy igazán kíváncsi voltam arra, vajjon mit kezdünk majd vele.

A hágóból tehát kissé leszálltunk a nyugati oldalba, honnan könnyű, füves terep vezetett fel a horhos melletti, függélyes letörés tetejébe. Ezzel fel is értünk a gerincz azon pontjára, ahol a kelet felől oly sokat mutató apró gránit-csipkék egymás mellé sorakoznak.

Ama kő, amely mint első gerinczfog szerepel, túlhajló részén csak egyetlen kiadós húzódásba került

A másik nehezen megmászható pillért, amely bizonyára van ugyanolyan szép, mint néhány más, nálánál nem különb, de azért mégis külön névvel bíró sziklatű (például Chlopek, Hüvelyk Matyi stb.), az előrehaladt estidőre való tekintettel — már fél nyolcz óra volt — egyszerűen kihagytuk. Mögötte még egy kis bütykön átkelve, a gerincz egyenletesen és mérsékeltén emelkedő folytatásán könnyen haladtunk tovább addig a gömbölydeden feldomborodó gránitpúpig, amely az Elülső Tarpataktorony kulmináló pontját alkotja és mint ilyen, egyszersmind a Tarpataki völgyek felett elhúzódo csücslánczolat alsó befejezését is.

Ami még azontúl következik, az már csak törpefenyőrengeteggel takart erdős hát, amelyből az él mentén ugyan még kikandikál két három, nem egészen kopasz sziklabuczka, de mivel azok már csak egészen jelentéktelen és komoly czélként tekintetbe nem jöhető apróságok, úgy e csoport az Elülső Tarpataktornyon túl már teljesen elveszíti a sziklagerincz jellegét.

Hogy ez így van, azt sajnálattal tapasztaltuk. Amin ugyanis továbbvándoroltunk, hogy az utolsó ormot is szabályszerűen traverzáljuk, belekerültünk a legsűrűbb törpefenyőerdő marasztaló bozótjába és majdnem két teljes óra hosszat annak gallyfonadékával bajlódtunk, amíg leérkeztünk a Kistarpataki völgy fenekére Fáradtságos egy munka volt. Ágrólágra lépve, dőlve vagy esve haladtunk tovább az utolsó toronnyal szomszédos kis csorbáig honnan pedig keletnek fordulva, keserves bukdácsolás közben kászolódtunk tovább. A talajt nem igen érte a lábunk, de annál többet himbálózunk fent a gallyak szövetségében, ahol a vizes fenylomborzat elsőrendű fürdővel szolgált. A neveltség akkor érte el a tetőfokát, mikor a leggyönyörűbb holdvilág mellett úgy este kilenc óra tájban olyan hajlatra jutottunk, ahol a legtisztább fákonmászást figyelmen kívül nem hagyható expozíció mellett produkáltuk. Közvetlen alattunk ugyanis meredek sziklás letörések voltak, amelyeken keresztül nem bocsátkoztunk le kötéllel, hanem a közetbe nőtt fák vagy bokrok hajlékony hajtásait fogva, vidám élcelődés közben függeszkedtünk rajtuk lefelé. Előfordult, hogy egyszerre mindhárman is ott csücsültünk ugyanannak a lücszenyőnek vagy czirbolyafának a lombzatában, akárcsak valami majmok és volt rá eset arra is, hogy egy-egy czifrább szituációból, mikor valamelyikünk fenemódon belegabalyodott a gallyak közé a gallérjánál, zsák-

sziánál vagy a cipőjénél fogva húzgáltuk ki az illetőt a kellemetlen kelepczéből. A völgyfenékre érve, ezen fásztó küzködés stilszerű végakkorddal zárult, amennyiben egy fél-napi folytonos ázás után, most befejezésül még át kellett gázolnunk a roppant megdagadt Tarpatak vizén. Híd arrafelé nem létezett, tehát a sebesen rohanó árral gyűlt meg a bajunk. Azt látni, amint jobbra-balra dülöngve átbortorkáltunk a mély áram habos hullámai között, amint egyikünket, — nem áruolom el hogy kit — egész felborította a víz sodró ereje és amint az illető aztán egynémely fohászzkodás közben, négykézláb, vaddisznó pozícióban igyekezett átvergődni a túlsó partra, hát az nagyon komikus látvány volt. De a jó kedvet még ez a jeges fürdő sem lohaszthatta le. Sőt még inkább felszította azt, amint a túlsó partot elérve, kórusban kaczagva kibujtunk a páczból, rögtön megültük ezen élmény torát, letelepedtünk a lucskos fűbe, füttyültünk rheumára, meghűlésre, meg hasonló babonára és oly jóízűen vacsoráztunk, mintha mi sem történt volna. Hiába, mégsem a legutolsó felszerelési czikk az egészséges humor!

Miután az éhségünket kellően lecsillapítottuk, az épített gyalogösvényen aztán már akadálytalanul folytathattuk utunkat a Zergeszállóig, ahol minket derék hölgypartnerünk édes anyja már a legnagyobb aggodalmak között várt.

Amilyen szenvedélyes bergfex már vagyok, nem bírtam abba beletörődni, hogy a gerincz egyik sziklaszálát kikerültük. Értem ez alatt az Elülső Tarpataktorony azon áthajló pillérét, amely a Kistarpataki völgy felől nézve oly impozáns külsőt mutat, amelyet annak idején, az előrehaladott estidőre való tekintettel hagytunk érintetlenül. Az ilyen hanyagság utólag mindig iszonyúan fúrja az oldalamat és addig-addig bosszant, amíg el nem intézem az ügyet amíg ki nem köszörülöm a bármely okból ejtett hibát. E fantasztikus idomú tornyocskával is így jártam. Annnyival inkább ingerelt a megmászásának vágya, mert előttünk még senki sem járt rajta. Az a két három hegymászó ugyanis, aki már előttünk is megfordult az Elülső Tarpataktoronyon, csak megnézte és — békében hagyta, a tövében traverzálva el egy füves párkányon.

1912. június 4-én délelőtt tehát direkte csak ezért az egyetlen gerinczpillérért mentem fel a Gantcsoportba Schmidt Gizella és Schmidt Barna társaimmal. Tarpatakfüredről útra kerekedve, még elég tisztességes időt reméltünk fogni. De minél feljebb jutottunk, annál fenyegetőbb lett az ég. Ólmos, nehéz felhők üledtek a magasabb csúcsokra és egyre söté-

tebb lett a párák színe. De mi azért mit sem zavartattuk magunkat ezáltal. A Kistarpataki völgyből szemügyre vettük a bejárandó lejtőt, nyugodtan kispekuláltunk egy a törpefenyőövön keresztül vezető, igen előnyös, famentes utat és megindultunk rajta. Az Elülső és Hátsó Tarpataki torony közti szakadéokban jó zergecsapásra bukkanva, hamar és nagyobb fáradság nélkül érkeztünk az említett két torony közötti hágóba, annak nyílásából pedig, a fentebb már ismertetett módon, a megostromlandó sziklaszál tövébe. Ott nem sokat teketóriáztunk, hanem — mert egy ropogós zivatar kitörése már csak perczek kérdése volt, — hamar a derekamra csomókoztam a kötelet és megkezdtam a mászást.

Elsősorban az első és második gerinczcúcsok közti bemetszésbe tartottam, honnan egy keskeny szegélyen jobbra függeszkedve (a láb számára nincsenek támasztékok), egy kényelmes állóhelyig traverzáltam. Ezen állóhelyről egy kicsi párkányon balra felmentem az áthajláshoz, (mely a Kistarpataki völgyből oly impozáns), óvatosan ráléptem az elrepedt, élével felfelé álló kőre, onnan megfogtam a lapos orom peremét és egy utolsó nehéz és igen exponált tiszta karhúzóással feltolódtam a tornyocska tetejére. A társaim is ugyanily módon követtek.

Aránylag gyorsan értünk fel, de még hamarabb illantunk el róla, mert máris csattanósan köszöntött ránk a zivatar. A mennyburát elfedő felhők közül vakító villámok cikáztak alá és haragosan zengve hengeredett hatalmas csapásuk szava a füledt légen át. Mire kifektettük a kötelet, hogy a tornyocskát traverzálva a déli oldalon alábocsátkozhassunk róla, már megindult a permeteg és mire Gizi és Brunó leereszkedtek, már tisztességesen szakadt a zápor. Utolsónak maradtam, hogy felülről biztosíthassam a társaimat a körülbelül 14 méter hosszú alákötelezésnél. Amikor aztán magam is neki készülődtem a szép leszállásnak, váratlanul olyasvalami történt, amit sohasem fogok elfelejteni. Iszonyú durranás közben a szomszédos oromba belevágott a mennykő, én pedig ugyanabban a pillanatban olyan erős villamos ütest kaptam, hogy a rajtam keresztül történt elektromos kisülés majdnem elkábított. Olyan volt az érzésem, mintha a fejem explodált volna. Brunó még a kötélén lógott, amikor ez történt. De én be sem vártam, amíg ő egészen leért, — hisz őt már úgysis csak egy-két méternyi távolság választotta el a biztos talajtól, — hanem gyorsan megragadtam a kötelet és kilebegtem a levegőbe, hogy csak minél hamarabb otthagyhassam a veszedelmes helyet.

A zápor pedig vert és mosott, míg csak le nem értünk a Kistarpataki völgybe. Sőt stráfokban ömlött még akkor is, amikor a Tüzelőkő alá húzódtunk előle. Egy fél órai várakozás után azonban lassanként mégis csak elállt és a felhők oszladozása folytán kisütött a nap. Melegen sütött és akadálytalanul, áldást fakasztva az üdítő eső nyomán. Mi pedig előbujtunk a rejtekünk alól, rátelepedtünk egy óriási sziklatömb tetejére és vidoran élveztük a nagy, ünnepies, nyári ragyogást. Hej, de szép napok voltak azok!

Azóta hosszú évek multak el és a feledés sok mindent kitörölt a lelkemből, amit az idő keze egykor belevéselt, de ezeket a drága emlékeket még most is ép oly megkapó bájban, fenségben, eredetiségben őrzöm, mint bírtam őket réges-régen, amikor megszereztem, kiküzdöttem azokat. Még most is boldogabban dobban meg rajongó szívem, ha rá gondolok azokra az örömteli órákra, amelyeket ottan kóboroltam el a Tarpataki völgyek felett elhúzódó csúcslánczolat tornyain. És igaz őszinte elégedettséggel gondolok rájuk, pedig nem mindig pártolt ám ez órák folyamán a sors kegye. Hisz néha egyenesen ellentünk szegült a szeszélye. De ez a körülmény semmit sem von le élményeink értékéből, mert a havazás, meg a ropogós zivatarok zápora, amely szinte mindig hűsleges kísérőm volt, ha elvetődtem e csoportba, csak érdekesebbé, felejthetlenebbé és változatosabbá tette vállalkozásaim menetét. Ami e túrákon tán kellemetlenül érintett, azt régen rózsás patinával vonta be a multnak ékes csillogása. Ami meg magasztos és elragadó volt, azt a kegyeletes megbecsülés aranyfonalával szőtte át a jó emlékezés. Szép és érdemes volt e tornyokkal való megismerkedés és egyetlen perczet sem sajnállok azokból a régi jó időkből, melyet a megbarátkozásra fordítottam.

Néha-néha visszatérnek a tátrai napok . . .

Irta : Hensch Aladár.

Egyhangú, sűrű köd borult a fővárosra, unalmas köz-napi hangulatot teremtve. Az utcán robogtak az autók, csilingletek a villanyosok s az emberek — egymással mit sem törődve — siettek ide-oda ; szóval részvételen, rideg élet folyt mindenfelé. Egyedül voltam szobámban. Ugyan mit is csinálhatna az ember Budapesten egy ilyen szomorú ködös délután ? Kihúztam asztalfiókomat és elkezdtem benne kotorászni a sok mindenféle lim-lom között, előszedtem egy-egy régi emléket, egy halványuló régi fényképet, egy néhány soros röpke kis feljegyzést és ezek elvezettek engem innen az egyhangú, szürke háztengerből a Tátra hatalmas sziklapalotái közé. Belemélyedtem ezekben a kedves emlékekbe, s annyira beleéltem magam elmúlt szép napokba, hogy nem sokára feledve a nagy várost lázas, lüktető életével, szomorú és víg embertömegeivel, feledve mindent, ami körülöttem van, ott éreztem magamat egészen Tarpatak illatos fenyveseiben, hallani véltem a víz-esésnek moráját s azt képzeltem, hogy vállamra akasztva a hátizsákot, kezembe veszem vándorbotomat és indulok.

Pedig itt ültem pesti szobámban s csupán kis útinaplóm feljegyzéseit olvasgatva éltem át gondolatban még egyszer augusztus 12-iki magányos vándorlásomat. Majd kezembe vettem néhány akkor készített felvételemet s mialatt néztem őket, eszembe jutott minden, amit akkor átéltem, eszembe jutott az a sötét, azúros égbolt, a tarka havasi virágok finom illata, a napsütés, mely arczomat akkor perzselte, majd a köd, mely irigységével a csúcson minden kilátást eltakart, míg gyenge fátyolként szét nem fújta egy jötevő hűs szellő.

Behúnytam szememet és ott voltam egészen, ott — a Tátrában !

* * *

„Tief unten in den Tannenwipfeln,
Da lastet schwer noch dunkle Nacht ;
Hoch oben auf den Bergespipfeln
Ist flammenhell der Tag erwacht.“

Dreyer.)

Vak homályba voltak még burkolva a völgyek, amikor a büszke Lomniczit már homlokon csókolta az első napsugár s a láthatár szürke kőpereme mögül vérvörösen emelkedett fel a nap. Ideje volt, hogy induljak. Gyorsan összeszedtem minden szükségeset, vállamra vettem a hátizsákot, kezembe vettem botomat és elindultam magányosan ezen a gyönyörű, hűvös hajnalon a Nagy Tarpatak felé. Seholy lélek; senki és semmi nem zavarta ennek a fenséges reggelnek a hangulatát. A hegyek alja még aczélos, kékes szürkéségbe van burkolva, de onnan a magas csúcsokról egyre mélyebbre tör a napfény, sárga fényével bearanyozva ezeket a komor fenitóriásokat. Az ösvény mentén mogorván bólongatnak a fenyők, melyeknek markáns, sötét silhouetteje élesen válik el a felhőtlen kék égről. Szótlanul ballagtam felfelé, egyre mélyebben a nagytarpataki völgybe. Köröskörül kísértetiesen merednek égfelé a sötét sziklafalak, a sajátyszerű hajnali világításban oly magasztos képet nyújtva, hogy a rideg fenségnek, az utólérhetetlen magasbátörésnek jobb, megfelelőbb szimbolumokat elképzelni sem lehet. S ha a hatalomnak, az őserőnek ezen megtestesítőivel szemben a legélesebb ellentétben állottak, mégis a legeszmenyibb harmóniát képezték velük a völgy aljának szelid rétjei, melyek sötét törpefenyővel szegélyezve, mint valami smaragdszín alapra élénk színekkel himzett tarka szőnyegek terültek el az ezüstösen habzó Tarpatak mellett. A nyárutó virágai mellett ott voltak a kora tavasz első hírnökei. A sötétkék enzian és aconitum szomszédságában, — oly helyeken, melyekről még nem régen olvadt el a hó, — ott bólongatott a lilaszínű soldanella rojtos szélű kis harangja, az élénk sárga kankalin s kíváncsian tekintett felém nagy sárga szemével a hófehér anemónia. Tavasz és nyár, nyár és ősz egybefonódva voltak itt képviselve ezeken a mosolygó réteken s mindnyájukat egybefűzte, egymáshoz kapcsolta Téli apónak egy-egy megmaradt hómezeje.

Ebben a magasztos és egyben bájos környezetben észre sem vettem, hogy már a meredek omladékkúp apró szerpen-tinjeit rovom. A napsugár ekkor már teljes fényével árasztotta el a hegyek gyönyörű világát. Hogy vakítottak a hómezők csillogó gyémántkristályai! De a sziklák mély szakadékaiba még nem tudott bepillantani a kíváncsi nap, ezek még sötétten tükröződtek a tengerszemek villogó tükrén.

Magasztos, nagy csend volt mindenfelé. Olyan áhítatos, igazi magashegyi csend, mely örök némaságával oly sokat beszél!

Ott jártam már a Hosszútó felett, az üres, kihalt men-

ház mellett. Majd a Szekrényes és Bibircs impozáns fala alatt kanyargott ösvényem, mely elvezetett a Rovátka alatti katlanba. Itt elhagytam az ösvényt s jobbra térve, törmeléken, majd havon mentem felfelé abban az elhagyatott, kopár völgykatlanban, mely mélyen nyúlik be a Középhegység széles testébe. Itt már nem okozott gondot a forró napsugár: körökörül végtelen hómezők és puszta, nagy falak, melyek gondoskodtak jótévő, hús árnyékról. A napot már különben is eltakarták azok a felhőfoszlányok, melyeket egyre sűrűbben kergettek végig az égbolton a szelek.

Ez itt azután a zergék igazi birodalma! Ember csak nagy ritkán téved erre, semmi és senki nem zaklatja őket, itt igazán korlátlan urai ők a vidéknek. Néztek is nagyot, amikor engem észrevettek, s úgylátszik, eleinte nem igen akartak hinni szeméiknek, hogy akadt valaki, aki zavarni merészkedik pajzán játéukat, gondtalan, fürge szaladgálásukat, amit itt a nagy hómezőn éppen véghezvittek, mert egyik sem mozdult s egy pillanatilag — mintha gyökeret vert volna lábuk — mint a czölöpök állottak velem szemben; kíváncsian néztünk egymással farkasszemet: ugyan melyikünk bírja tovább? De bizony ez csak egy pillanatilag tartott, azután uccszu neki, mind a tizenheten úgy eliramodtak, hogy csak úgy gurult mögöttük a törmelék. Egy rövid pillanat és az utolsó zerge is eltűnt már a gerincz mögött, az utolsó legördülő kő kattogása is elhangzott. Utánuk néztem. Hej, ha én is így tudnék szaladni, ugrálni, mint ezek a zergék! De jó is lenne az!

Dehát beletörődve sorsomba, tovább baktattam a havon. Éppen a völgyecskének egy terrasz-szerű emelkedésére értem fel, amikor olyan kép tárult elém, melyet soha elfelejteni nem fogok. Az elhagyatott, sivár, néma völgykatlant nagy hómező borította, melynek egyik oldalán kopár omladék-lejtő vitt fel a gerinczre, míg szemben velem, a másik oldalon a Vöröspataktoronynak fenyegető vadságú, sötét sziklafala tört égnek óriási nyomasztó magasságban. Elöl, a havon, néhány lépésnyire tőlem egy zergecsontváz feküdt, még kampói is rajta voltak és lábai végén bőrczafatok lógtak ki-kihulló szőrrel. A felhők közül kisütő nap élesen világította meg a szürkés bordákat, melyeknek árnyéka sötétben rajzolódott a hóra, míg hátul a Vöröspataktoronynak árnyékban levő mérhetetlen fala, melynek színét a rajta leszívargó víz csaknem feketévé tette, utolérhetetlenül komor, ijesztő, fenséges háttérrel képezett. Egy csepp életnek sehol semmi nyoma. Az enyészetnek, az elmúlásnak, a halálnak oly igazi birodalma volt ez, olyan igazi »halálvölgye,« amelynél tragikusabbat,

megrázóbbat egy Böcklin mester ecsetje sem tudott volna alkotni. Sokáig néztem a megrepedezett zergekoponyát, mely nagy tátongó szemüregével oly sötéten nézett rám! Hát ti is, kiknek ügyességét, képességeit még csak az imént irigykedve bámultam, ti is oly gyarlók vagytok, mint az emberek, benneteket is le tud győzni a Természet mindenekfelett uralkodó örök hatalma? Még csak az előbb azt hittem, hogy nincs az az akadály, mely utatokat állja, azt gondoltam, nincs az a nehézség, melyet ti le nem győznétek, azt hittem, nincs az a meredek sziklafal, melyen izmos lábatok támpontot ne találna, nincs az a szakadék, melyet fürgén át ne tudnátok ugrani — s ime itt fekszik előttem közületek egy; zúzott csontokkal, széttört koponyával és csontjai, — melyekről régen lerágták már a húst az ölyvök, vércsék, vágó sasok, — kopottak már a hólétől és az idő viszontagságaitól.

Ki tudja mikor, ki tudja honnan zuhant le ez a zerge? Bizonyára nehéz viszonyok közt, viharban, hóban, jeges sziklákról esett le, vagy dermesztő kemény télnek, elviselhetetlen, hosszú koplalásnak lett az áldozata a sziklák királya. S most, mint a gyarlóságnak, a tehetetlenségnek, a mulandóságnak és enyészetnek jelképe fekszik itt annak az állatnak a csontváza, mely valamikor égbenyűő sziklafokokon, meredek falakon, éles gerinczeken járt a legnagyobb biztonsággal, mely átváltott az egyik völgyből, — ha veszélyt sejtett, — más, járatlan, megközelíthetetlen sziklakatlanokba, hová semmi ellenfél nem követhette, mely egyedül élvezte az igazi, korlátlan szabadságot, itt, a Tatra bércein!

Elgondolkozva mentem tovább. A hóról nemsokára rátértem az omladékos, füves, majd sziklás lejtőre, melyen a gerincz felé igyekeztem. Itt is, ott is feltűnt egy-egy orom, melyet eddig a közeli csúcsok eltakartak, előbukkant egy-egy régi ismerős, hogy más alakban, más oldalról mutatkozzék be. De az égen már nehéz, ólmos szürke felhők úsztak. Lopva, szinte észrevétlen lassúsággal sompolyogtak a lomha ködök a nagytarpataki völgy alsó részéből felfelé. Majd túlról, a Rovinki és Svistovka völgyekből is el kezdtek szállingózni a párák s alig eszméltem, már körülöttem is nyargaltak a ködök, hideg szél hozta őket czafatokká tépve a gerinczen át. Egyszerre borongós, nedves szürkesség volt mindenfelé. Hiába siettem, hogy a csúcson esetleg még a köd előtt lássak valamit, mikor a gerinczre értem, már minden ködbe volt burkolva. Balra fordulva a gerinczen, mentem tovább. Néhány percz mulva villámjárta, korhadt kis faoszlop bontakozott ki a ködből, körülötte vad összevisszaságban heverték a hatal-

mas gránittömbök s felettük semmi, csak az örök végtelenség. A Középhegység tetején állottam. Sajnos, az orrom hegyénél tovább alig láthattam s a köd egyelőre nem is mutatkozott hajlandónak arra, hogy tovább álljon, hozzáláttam hát kissé prózaibb, de azért nem megvetendő teendőmhez: a nagy sziklatömbökön otthonosan elhelyezkedve, előkerült a jól megtömött hátizsák változatos tartalma, nemsokára már forrt a teavíz is a gyorsfőzőben s elkezdhettem a falatozást.

És amikor már nem is reméltem, egyszerre csak meleg napsugár köszöntött! Hirtelen kettészakadt felettem a köd és egy kerek kis kék foltocska mosolygott felém. Egy darabka kék ég, amely ebbe az egyhangú szürkeségbe egy kis élénkséget, változatosságot hoz, egy gyenge kis napsugár, amely mégis annyi életet, színt, pompát teremt. Felugrottam és feszült várakozással kémleltem körül. S ime, mintha valami varázsló kéz felemelné a szürke kárpitot, szertefoszlik a köd és feltárul előttem egy színgazdag, tündéri kép: körülöttem hatalmas szikladómok, viharjárta félelmes hegyóriások; mélyen alattam a napsugaras völgyek ölén végtelen omladékalmok, tarka havasi rétek közé ékelve, pajzánul kacsint felém egy-egy tengersizem csillogó tükre; arra távolabb azok a sötét fenyvesek örökzöld babérkoszorú gyanánt veszik körül ezeket a szép hegyeket s túl az erdőkön a kalászttermő rónák látványának, egyre halványabban, míg belevesznek a távol kék ködébe.

De szép is volt ez! Mérheterlen nagyságukkal, nyomasztó magasságukkal, fenséges eredetiségükben állottak itt a Jégvölgyi, a Varangyostavi csúcs, a Bibircs, a Ferencz József-csúcs, a Tátracsúcsnak gigászi alakjai és a többiek mind, a Javorinai hegyektől az ősz Krivánig! Alulról tompán, elhalóan hallatszott a hegyi vizek morajlása, az éles szél sirva füttyült a sziklatömbök között. Ott állottam némán és mozdulatlanul és bámultam, csodáltam a nagy hegyek gyönyörűségeit! Egyedül voltam s talán éppen ezért tudtam oly zavartalanul, oly igazán gyönyörködni. Lelkemet betöltötte egy édes, jóleső érzés, a boldogságnak érzése, melyet elmondani, vagy leírni nem lehet, melyet érezni kell s melyet soha nem érthet meg olyasvalaki, aki ehhez hasonlót életében még nem érzett! Azt éreztem, amit oly szépen fejez ki Jankovics e néhány sorban:

„Ekkor én voltam a mesésen gazdag Krózus, enyém vala az a három érzés, mely után legtöbbet sóvárog a halandó szív és melyet legritkábban mondhat magáénak. Gyönyörködtem zavartalanul és büntetlenül. Elégedett voltam aggodalom nélkül. És hittem töprengés és kételkedés nélkül“.

Néztem volna még sokáig a Tátra szépségeit, maradtam volna még sokáig a csúcson, hiszen oly szép volt itt, oly jó volt itt, amilyen csak hegyek között lehet, de a mind erősebben süvöltő szél figyelmeztetett, hogy nagy út áll még előttem, indulnom kell. Indulnom kell! Hiszen még alig hogy itt vagyok, még alig gyönyörködhettem az én hegyeimben, melyeknek szépségeivel nem lehet úgy néhány pillanat alatt betelni. Órára nézek — ez nem lehet, hogy ily gyorsan múljék az idő! Ez nem lehetett két óra, nem, hisz' ez csak egy röpke pillanat volt! Istenem, miért is száguld úgy az idő olyan helyeken, ahol igazán jól érzi magát az ember, amelyeknek szépségeivel, gyönyörűségeivel nem egy-két óra alatt, de éveken, sőt egy egész életen át sem lehetne betelni, amelyeknek örömpoharát fenékiig kellene üríteni!

De hiába, mennem kellett!

„Wie schnell vergeht hier oben doch die Zeit!
Bald musst du scheiden, denn der Weg ist weit.
Ein letzter Jauchzer in die Lüfte gellt —
So schön wie hier ist's nirgends in der Welt!«

(J. J. Menzi.)

* * *

Kihullt kezemből a fénykép. Összerezentem. Hol is vagyok én? Csak lassan eszméltem, hogy nem állok most a Középhegységen, hanem itt ülök pesti szobámban s elmerengve nézem tátrai fényképeimet. Bús sóhajjal rakom vissza őket, elteszem kis útinaplómat és visszatolom az asztalfiókot.

Egyesületi ügyek.

A M. K. E. védnöke:

Frigyes cs. és kir. főherczeg ő fensége.

Tiszteletbeli elnök:

Gróf Csáky Albin ő nagyméltósága, meghalt 1912.

Tiszteletbeli tagok:

Döller Antal †, Róth Márton Igló, Siegmeth Károly †, Münnich Kálmán Igló, Benedicty J., Weber Samu †, gr. Bethlen András †, Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen herczeg, dr. Darányi Ignác Budapest, VI. Andrásy-út 52., gróf Csáky Zenó †, Fischer Miklós Igló, Dénes Ferenc Lócse, Johannes Müller Breslau, VI. Jahnstrasse 14., dr. August Otto Breslau, XVI. Tiergartenstrasse 16., dr. Jármay László Budapest, VII. Király-utca 4., Weisz Miksa Budapest, VI. Szondy-utca 75.

Tisztviselők:

Elnök: *gróf Teleki Sándor*, főrendiházi tag, Budapest, VI. Vörösmarty-utca 34/a. Nyáron: Újtátrafüred, Szikraház.

Ügyvivő alelnök: *Fischer Miklós*, kir. tanácsos, a Ferencz József-rend lovagja, főgimnáziumi igazgató, Igló.

Másodalelnök: *Róth Márton*, nyug. főgimnáziumi tanár, Igló.

Titkár: *dr. Bruckner Gyöző*, egyetemi magántanár, főgimnáziumi tanár, Igló.

Pénztáros: *Thirring Gyula*, főgimnáziumi tanár, Igló.

Szerkesztők: *Marcsek Andor*, főgimnáziumi tanár, Igló és *Wiese Gyula*, főgimnáziumi tanár, Igló.

A zöldsévtani Frigyes-menedékház gondnoka: *Rokfalussy Lajos*, áll. tanító, Igló.

Ügyész: *dr. Forberger Béla*, városi főügyész, Igló.

Számvizsgálók: *Madarász Andor*, takarékpénztári igazgató, Igló, *Szell Ödön*, bankigazgató, Igló és *dr. Wesselényi Mátyas*, kir. tanácsos, kir. körjegyző, Igló.

A központi választmány tagjai :

Ambrózy Albert, tanító, Nagyszalók ;

Artl Maurin, kereskedő, Breslau, XIII. Kaiser Wilhelmstrasse 103. ;

Bartóky József, v. b. t. t., földmívelésügyi államtitkár, Budapest, V. Kálmán-utca 20. ;

Belóczy Sándor, felső kereskedelmi isk. igazgató, Késmárk ;

Bruchsteiner Jakab, gyáros, Budapest, VIII. Damjanich-utca 35. ;

Csik Imre, miniszteri tanácsos, Budapest, IV. Koronaherceg-utca 10. ;

Czibur Bertalan, földbirtokos, Nagymihály ;

Dobó Adolf, polgári iskolai igazgató, Igló ;

Dókus Gyula, Zemplénnérmegye alispánja, Sátoraljaujhely ;

Farkas Pál, országgyűlési képviselő, Budapest, VI. Aradi utca 68. ;

dr. Filarszky Nándor, udvari tanácsos, nemzeti múzeumi osztályigazgató, Budapest ;

dr. Flórián Károly, jogakadémiai tanár, Eperjes ;

Folgens Kornél, polgármester, Igló ;

dr. Forberger Béla, városi főügyész, Igló ;

dr. Groó Béla, fürdőorvos, Ótátrafüred ;

dr. Guhr Mihály, tb. főorvos, Tátraszéplak ;

Hadinger Adolf, Phoebus-vezérigazgató, Budapest. IV. Koronaherceg-utca 2. ;

Hajts Béla, polgári iskolai tanár, Igló ;

Hefty Gy. Andor, felső kereskedelmi iskolai tanár, Késmárk ;

Hoepfner Gusztáv, bankigazgató, Lócse ;

Horti Valér, kir. tanácsos, bankigazgató, Késmárk ;

dr. Jármay László, tiszteletbeli tag, kir. tanácsos, orvos, Budapest, VII. Király-utca 4. ;

Jermy Sándor, államépítészeti hivatali főnök, Lócse ;

Kálmán Gusztáv, nyug. kereskedelemügyi államtitkár, Budapest, VIII. Üllői út 16/b. ;

- Karoliny Mihály, tanítóképzőintézeti igazgató, Arad ;
 Kertscher Sándor, polgári iskolai igazgató, Késmárk ;
 báró Kohner Adolf, nagybirtokos, Budapest, VII. Damjanich-utca 20. ;
 dr. Komarniczki Gyula, ügyvéd, Budapest, II. Török-utca 10. ;
 dr. Lorx Sándor, vármegyei főorvos, Lőcse ;
 Lövy Mór, népiskolai igazgató, Igló ;
 dr. Lupkovics József, kúriai bíró, törvényszéki elnök, Lőcse ;
 Majunke Gedeon, műépítész, Szepesszombat ;
 dr. Neogrády Lajos, udv. tanácsos, Szepesvármegye alispánja, Lőcse ;
 † Nihházi Frigyes, nyug. főgimnáziumi tanár, Igló ;
 dr. Papp Samu, fürdőorvos, Alsótátrafüred és Budapest, VIII Baross-utca 3. ;
 Péter Kálmán, árvaszéki ülnök, Lőcse ;
 Ponori Thewrewk Emil, udv. tanácsos, nyug. egyetemi tanár, Budapest, I. Lovas-utca 18. ;
 dr. Posewitz Tivadar, m. kir. főgeológus, Budapest, VI. Stefánia-út 14. ;
 Pulszky Garibaldi, Ksod. vezérigazgató, Budapest, V. Rudolf-rakpart 6. ;
 Reichart Dezső, fürdőgondnok, Ótátrafüred ;
 Ruttkai Ráth Péter, nyug. Ksod. vezérigazgató, Budapest, VI. Aréna-út 84. ;
 dr. Szlávik Mátyás, theol. akadémiai tanár, Eperjes ;
 dr. Szontágh Miklós, fürdőorvos, Újtátrafüred ;
 dr. Szőnyi Dezső, ügyvéd, Budapest, IV. Veres Pálné-utca 34. ;
 Takács József, országgyűlési képviselő, Gánóc ;
 dr. Tóth István, egyetemi tanár, orvos, Budapest, VIII. József-körút 37. ;
 Weisz Miksa, tiszteletbeli tag, magánzó, Budapest, VI. Szondy-utca 75 ;
 Weszter Pál, földbirtokos, Nagyszalók ;
 Winkler Ernő, főszolgabíró, Szepesszombat.

Múzeumi bizottság:

- Elnök: *Krompecher Gyula*, Poprád.
 Múzeumi őr: *Cleméntisz Géza*, Poprád.
 Pénztáros: *Stadler János*, Poprád.

Könyvtárosok: *Brenner Mihály*, Poprád és *Lövy Mór*, Igló.

Szakvezetők: a) az állattani osztályban: *Horváth A. János*, Igló és *Husz János*, Poprád.

b) a növénytani osztályban: *dr. Györffy István*, Kolozsvár és *Scherffel Aladár*, Igló.

c) az ásványtani osztályban: *Róth Márton*, Igló és *Noszky Jenő*, Késmárk.

Rendes tagok: Dénes Ferencz, Folgens Kornél, dr. Förster Kálmán, Hajts Béla, dr. Hankó Artur, Karoliny Mihály, Kövi Imre, Kulmann János, dr. Posewitz Tivadar.

Építőbizottság :

Elnök: *Majunke Gedeon*, Szepesszombat.

Hivatalból tagjai: az ügyvivő alelnök, másodalelnök, titkár, pénztáros.

Választott tagjai: Ambrózy Albert, Csik Imre, Dénes Ferencz, Hajts Béla, Hefty Gy. Andor, Gábel Adolf, Grósz Alfréd, Jermy Sándor, id. Kregczy Tibold, Plotényi János, dr. Posewitz Tivadar, Rokfalusy Lajos, Weszter Pál.

Szerkesztőbizottság :

Elnök: *Fischer Miklós*, Igló.

Tagok: Dénes Ferencz, Grósz Alfréd, Hajts Béla, Kintzler Árpád, Kiss Albert, Lövy Mór, Prohászka Lajos, Rokfalusy Lajos, Róth Márton és az osztályok képviselői.

Vezetőügyi bizottság :

Elnök: *Ambrózy Albert*, Nagyszalók.

Jegyző: *Rokfalusy Lajos*, Igló.

Rendes tagok: Ehlers Emil, Hefty Gy. Andor, dr. Groó Béla, dr. Guhr Mihály, dr. Szontágh Miklós.

Tátrai Önkéntes Mentőbizottság :

Elnök: *dr. Guhr Mihály*, Tátraszéplak

Alelnök: *dr. Szász Ágoston*, Szepesszombat.

Jegyző: *Hefty Gy. Andor*, Késmárk.

Pénztáros: *Thirring Gyula*, Igló.

A végrehajtóbizottság tagjai a M. K. E. részéről: dr. Bruckner Győző, Reichart Dezső, Rokfalusy Lajos.

Rendes tagok a M. K. E. részéről: Ambrózy Albert, Ehlers Emil, Hubka Károly, Maurer Artur †, Medgyes József, Neubauer Zoltán, Schmör Gyula, dr. Teschler Antal, Vandracsek Dezső, Zsuffa András, Zsuffa Milán.

A M. K. E. képviselői:

- Arad*: Karoliny Mihály, tanítóképzőintézeti igazgató.
Brezsnóbánya: Faykiss Nándor, gyógyszerész.
Budapest: dr. Vigyázó János, a Turistaság és Alpinizmus szerkesztője, Rákosliget, XIX. utca 22.
Debreczen: Fux Antal, felső kereskedelmi iskolai tanár.
Késmárk: Horti Valér, kir. tanácsos, bankigazgató és Kertscher Sándor, polgári iskolai igazgató.
Losoncz: György Lajos, főgimnáziumi tanár.
Matheócz: Thern Ede, ev. lelkész.
Nagyszalók: Ambrózy Albert, tanító.
Pécs: dr. Kenessey Aladár, kórházi főorvos.
Podolin: dr. Csáky Károly, orvos.
Poprád: Krompecher Gyula, takarékpénztári igazgató.
Pozsony: Müllner Mihály, ev. tanító
Rózsáhegy-Fonógyár: Teschler Ferencz, gyári tisztviselő.
Székesfehérvár: Bottka Zoltán, takarékpénztári pénztáros.
Szepesbéla: Gábrriel Adolf, gyáros.
Szepesolaszi: Majunke Géza, magánzó.
Szepesszombat: Hensch László, kereskedő.
Tata: Janky Sándor, főgimnáziumi tanár.
Tátrafüred: dr. Groó Béla, fürdőorvos.
Tátralomnicz: Láng A. Árpád, fürdőigazgató
Tátraszéplak: dr. Guhr Mihály, tb. főorvos.
Zágráb: Kubányi Gyula, máv. ellenőr.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpátgyesület központi választmányának 1915. évi augusztus hó 1-én Ótátrafüreden tartott gyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnökleite alatt jelen vannak: Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Thirring Gyula központi pénztáros, Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, Rokfalusy Lajos a zöldtavi Frigyes-menedékház gondnoka, Krompecher Gyula a múzeumi bizottság elnöke, Majunke Gedeon az építőbizottság elnöke, dr. Guhr Mihály a Tátrai Önkéntes Mentőbizottság

elnöke, Dénes Ferencz és Münnich Kálmán tiszteletbeli tagok, Szutórisz Frigyes az Eperjesi osztály, Farkas Jenő a Keleti Kárpátok osztálya és Artl Maurin a Sziléziai osztály képviselőjében, továbbá a következő választmányi tagok: Belóczy Sándor, Czibur Bertalan, Dobó Adolf, dr. Filarszky Nándor, Folgens Kornél, Hajts Béla, Hoepfner Gusztáv, dr. Jármai László, Lóvy Mór, dr. Posewitz Tivadar, Reichart Dezső, dr. Szontágh Miklós, Takács József, dr. Tóth István, Weisz Miksa, Winkler Ernő.

Miután elnök a megjelent választmányi tagokat üdvözli és a hadbavonult dr. Bruckner Győző központi titkár helyett Marcsek Andor évkönyvszerkesztőt kéri fel a jegyzőkönyv vezetésére, megnyitja a gyűlést. Napirend előtt bejelenti, hogy dr. Darányi Ignác és Pulszky Garibaldi választmányi tagok sürgőnyileg mentették ki távolmaradásukat.

Mély fájdalommal és turista bajtársi részvétellel jelenti, hogy dr. Serényi Jenő választmányi tag, aki egyik legbuzgóbb és leglelkesebb tagunk és egyesületünk budapesti képviselője is volt, a délnyugati harctéren hősi halált halt.

A választmány nagy fájdalommal értesül dr. Serényi Jenő hősi haláláról és emlékét jegyzőkönyvbe iktatja. A választmány ajánlja, hogy a közgyűlés helyébe Hefty Gy. Andor egyesületi tagot válassza és budapesti képviselőjünkkel dr. Vigyázó János egyesületi tagot bízta meg.

2. Ügyvivő alelnök betérjeszti az egyesület 1913. és 1914. évi zárószámadásait és bemutatja a számvizsgáló bizottság jelentését az általa felülvizsgált zárószámadásokról és vagyonkimutatásokról. Az egyesület bevétele volt az 1913-ik évben 24917 K 40 f, kiadása 12937 K 47 f, pénztári maradvány tehát 11979 K 93 f. Az egyesületi alapítványok és alapok összege pedig 1913. évi december hó 31-én kitett 34300 K 21 f-t. Az egyesület bevétele volt az 1914-ik évben 19798 K 73 f, kiadása 10266 K 90 f, a pénztári maradvány tehát 9531 K 83 f. Az egyesületi alapítványok és alapok összege pedig 1914. évi december hó 31-én kitett 35441 K 59 f-t.

A gyűlés tudomásul veszi a számvizsgáló bizottság jelentéseit, melyek szerint a számadások teljes rendben vannak és elhatározza, hogy azokat a közgyűlés elé terjeszti azzal az indítványával, hogy Thirring Gyula központi pénztárosnak köszönet mondása mellett az 1913-ik és az 1914-ik

évre a felmentvény megadassék, a számvizsgáló bizottságnak pedig fáradozásáért köszönet szavazzassék.

3. Az osztályoknak 1913. és 1914. évi jelentéseit, számadásait és előirányzatait, melyek évkönyvünkben már közzététettek,

a választmány tudomásul veszi.

4. Az egyesületi múzeumnak az 1913. és 1914. évről szóló jelentéseit, számadásait és előirányzatait

a választmány tudomásul veszi.

Bemutatásra kerül Husz János múzeumi örök levele, melyben korára és családi viszonyaira való tekintettel ezen állásról lemond.

A választmány meghajol Husz Jánosnak levelében felhozott indokai előtt és hálás köszönetét fejezi ki sok éven át kifejtett buzgó és lelkiismeretes munkájáért. A választmány hozzájárul az elnökség azon javaslatához, hogy a központi elnökség a múzeumi bizottsággal együtt gondoskodjék ezen állásnak az általános tisztújításig való ideiglenes betöltéséről.

5. Ügyvivő alelnök beterjeszti az egyesület 1916. évi költségelőirányzatát.

A választmány helyesli a költségelőirányzat összeállítását és elhatározza, hogy a közgyűlésnek elfogadásra ajánlja.

6. Mivel a MKE tisztviselői karának, valamint a központi választmány tagjainak megbízatása lejárt, tisztújítás válik szükségessé.

A választmány a közgyűlésnek azt a javaslatot fogja tenni, hogy az összes megbízatások — a háborúra való tekintettel — egy évre meghosszabbíttassanak.

7. A közgyűlés napirendjére tűzött új alapszabálytervezettel egy későbbi választmányi gyűlés fog foglalkozni.

8. Dr. Tóth István választmányi tag indítványozza, hogy dr. Jármay László és Weisz Miksa urakat az egyesületnek és a Magas Tátrának tett sok és fontos szolgálataik elismerésül a közgyűlés tiszteletbeli tagjaivá válaszsza.

A választmány az indítványt elfogadja és pártolóan terjeszti a közgyűlés elé.

9. Majunke Gedeon, mint az építőbizottság elnöke jelenti, hogy a Batizfalvi tó mellett tervezett menedékház a

háborúból folyó munkásviszonyok miatt még mindig nem volt felépíthető és ezzel kapcsolatban indítványozza, hogy egy vendéglő nélküli kisebb menedékház építtessék. Továbbá jelenti, hogy a Zöldtőig vezető útnak bejárása a kiküldött bizottság részéről megtörtént, a Frigyes-menedékház javítása keresztülvittetett és a múzeumi épület teteje befestetett. Jelenti, hogy az utak felülvizsgálására egy útkaparót alkalmazott. Végül javasolja, hogy a Tomanova-hágói út munkája felvéttessék és lehetőleg orosz hadifoglyokkal építtessék meg, a múzeumi épületet pedig, mivel abba a gomba is befészkelődött, alaposan tataroztassék.

A választmány Majunke Gedeonnak jelentését tudomásul veszi, buzgóságáért köszönetet szavaz és indítványát pártolja.

10. Ügyvivő alelnök bemutatja azon közjegyzői okiratot, mely igazolja, hogy a Frigyes-menedékház részjegyeinek utolsó sorozatát 1914. évi július hó 31-én szabályszerűen kisorsolták.

Tudomásul szolgál és a közgyűlés elé terjesztetik.

11. Elnök indítványára a választmányi gyűlés ajánlja a közgyűlésnek, hogy Frigyes főherceget, a MKE védnökét, báró Ghillány Imre földművelésügyi minisztert báró Harkányi János kereskedelemügyi minisztert, dr. Darányi Ignác volt földművelésügyi minisztert, Kálmán Gusztáv nyug. kereskedelemügyi államtitkárt, Hartig Sándor miniszteri tanácsost és Róth Márton másodalelnököt sürgöny útján üdvözzölje.

12. Elnök bezárja a gyűlést.

K. m. f.

Marcsek Andor
titkár helyett.

gróf Teleki Sándor
elnök.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpát Egyesületnek 1915. évi augusztus hó 1-én Otátrafüreden tartott 41-ik közgyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnöklete alatt jelen vannak: Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Thirring Gyula központi pénztáros, Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, Rokfalusy Lajos a zöldtavi Frigyes-menedékház gondnoka, Krompecher Gyula a múzeumi bizottság elnöke, Majunke Gedeon az építőbizottság elnöke,

dr. Guhr Mihály a Tátrai Önkéntes Mentőbizottság elnöke, Dénes Ferencz és Münnich Kálmán tiszteletbeli tagok, Szutórisz Frigyes az Eperjesi osztály, Farkas Jenő a Keleti Kárpátok osztálya és Artl Maurin a Sziléziai osztály képviselőjében, dr. Vigyázó János a Budapesti Egyetemi Turistaegyesület képviselőjében és a következő egyesületi tagok: Baráth Zoltán, Belóczy Sándor, Czibur Bertalan, gróf Degenfeld Lajos, Dobó Adolf, dr. Filarszky Nándor, Folgens Kornél, dr. Förster Kálmán, Grósz Alfréd, Hajts Béla, Hensch László, Hoepfner Gusztáv, dr. Jármay László, Kertész Tódor, Lóvy Mór, ifj. Marcsek Aladár, Melczer Gusztáv, Nagy Ödön, dr. Posewitz Tivadar, Reichart Dezső, Szontágh Géza, Weisz Miksa, Winkler Ernő, Wolfner József stb.

1. A közgyűlés élénk tetszéssel fogadja gróf Teleki Sándor elnök megnyitó beszédét, melyben különösen kiemelte a Tomanova-hágói útnak a kérdését. Az ügy oly előrehaladott állapotban volt, hogy már csak az osztrák részről való hozzájárulás hiányzott s ha a háború csak néhány héttel később tör ki, az út már készülöben volna. Majd az elismerés hangján emlékszik meg a Magas Tátra részletes kalauzáról, mely a Turistaság és Alpinizmus kiadásában a háború folyamán megjelent s bejelenti a közgyűlésnek, hogy a tátrai transversalis útnak, az ú. n. turistáútnak a kiszélesítése Tátraszép-lakig elkészült. Hazafias szavakban megemlékszik a jelen nagy időkről s vitéz seregeink győzelméről. Miután az összes megjelent egyesületi tagokat, továbbá a társegyletek és az egyes osztályok képviselőit szívélyesen üdvözli, a hadbavonult dr. Bruckner Győző központi titkár helyett Marcsek Andor évkönyvszerkesztőt kéri fel a jegyzőkönyv vezetésére.

2. Bemutatásra kerülnek dr. Darányi Ignác tiszteletbeli és Pulszky Garibaldi választmányi tag sürgönyei, melyekben távolmaradásukat kimentik és a közgyűlést üdvözlők. Farkas Jenő, a Keleti Kárpátok osztályának ügyvivő alelnöke bejelenti, hogy az osztály újonnan megválasztott elnöke, gróf Teleki Pál a harcztéren van és azért nem jelenhetett meg a közgyűlésen. Dr. Vigyázó János a Budapesti Egyetemi Turistaegyesület és a Turistaság és Alpinizmus szakfolyóirat szerkesztősége nevében üdvözli a közgyűlést.

3. Ügyvivő alelnök előterjeszti gondosan szerkesztett összefoglaló jelentését, mely az egyesület működéséről élénk és hű képet rajzol s mely a közgyűlés osztatlan tetszésével találkozott.

4. Beterjesztetik az egyesület 1913. és 1914. évi zárószámadásait vizsgáló bizottság jelentése, mely szerint az 1913.

évi összbevétel 24917 K 40 f, az összkiadás pedig 12937 K 47 f, a pénztári maradvány tehát 11979 K 93 f. Az egyesületi alapítványok és alapok értéke 1913. évi december hó 31 én volt 34300 K 21 f. Az 1914. évi összbevétel 19798 K 73 f, az összkiadás pedig 10266 K 90 f, a pénztári maradvány tehát 9531 K 83 f. Az egyesületi alapítványok és alapok értéke 1914. évi december hó 31-én 35441 K 59 f. Miután a jelentés szerint a számadások a legnagyobb rendben találtattak.

a közgyűlés Thirring Gyula központi pénztárosnak az 1913-iki és 1914-iki évre a felmentvényt megadja s úgy neki, mint a számvizsgáló bizottságnak köszönetét nyilvánítja.

5. Bemutatásra kerülnek az egyes osztályoknak 1913. és 1914. évi jelentései, számadásai és előirányzatai, melyek egész terjedelmükben 1915-iki évkönyvünkben már közzétettek és melyeket

a közgyűlés helyeslőleg tudomásul vesz. A közgyűlés különös örömmel vesz tudomást a Branyiszkói osztály megalakulásáról és az új osztályt üdvözli. Az új osztály már az első évben 60 tagot számlált; elnöke Tisza Miksa, székhelye Szepesváralja.

6. Felolvasásra kerül a múzeumi bizottság 1913. és 1914. évi jelentése, számadása és előirányzata, amelyet a közgyűlés helyeslőleg tudomásul vesz.

7. Ügyvivő alelnök beterjeszti az 1916. évi költségelőirányzatot, mely szerint az egyesület várható bevétele 1916-ban 18120 K lesz, előirányzott kiadása ugyanannyi, miből a kezelési költségekre 2090 K, kulturális kiadásokra 2700 K, építési és turisztikai kiadásokra 13030 K esik.

A közgyűlés a költségelőirányzatot tudomásul veszi és jóváhagyja.

8. Az általános tisztújításra vonatkozólag a közgyűlés magáévá teszi a központi választmány ama javaslatát, hogy az összes tisztviselői megbízatások hosszabbtassanak meg egy évre. Ezzel kapcsolatban az új alapszabálytervezet feletti határozathozatal is a jövő évi közgyűlésre halasztatik.

9. A központi választmány tagjainak megbízatása is egy évre meghosszabbtattik s csupán a hősi halált halt dr. Serényi Jenő választmányi tag helyébe Hefty Gy. Andor egyesületi tagot választja meg a közgyűlés a jövő évi választásig.

10. Felolvastatik Fischer Miklós ügyvivő alelnök következő levele:

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A Magyarországi Kárpátgyesületnek közgyűlése közel negyedszázaddal ezelőtt tisztelt meg azzal, hogy az egyesület ügyvivő alelnökének választott meg. Bizalmát azóta minden tisztújító közgyűlésen az egyesület megújította és megtisztelő módon kifejezésre juttatta.

Alapszabályszerű kötelességeimet szerény erővel bár, de a Magyarországi Kárpátgyesület elé tűzött hazafias célok fontosságát méltányló és átérző lélekkel és a Magas Tátra iránti meleg szeretettel igyekeztem teljesíteni.

Az egyesületnek kitüntető bizalmát, nagyérdemű elnökeinek, buzgó tisztviselőinek és központi választmányának támogatását, valamint a közös törekvésünkben megnyilatkozó egyetértést közpályámnak legszebb emlékei közé sorolom.

Hivatalos teendőim évről-évre nagyobb terheket rónak a hosszú munkában lenyűtt erőimre s e körülmény morális kötelességemmé teszi, hogy félreálljak a Magyarországi Kárpátgyesületben elfoglalt, megszokott és megszeretett munkakörből, nehogy erőimnek túlterhelése hátráltassa a közhasznú célok megközelítését, a kulturális és közgazdasági szempontból fontos törekvések sikerét.

Ezen ok miatt kérem bátorodom a mélyen tisztelt Közgyűlést, hogy az egyesületben elfoglalt tisztségemről való lemondásomat tudomásul venni kegyeskedjék.

Midőn ezen kérelmemet előterjesztem, mélyen érzett köszönetet mondok a Magyarországi Kárpátgyesület tagjainak, irányító tényezőinek a bizalomért, melylyel megtiszteltek, a támogatásért, melylyel munkámat megkönnyítették; elhunyt munkatársaimnak emlékéet pedig hálatelt szívembe zárom.

Mély tisztelem kifejezésével:

Igló, 1914. jun. 30.

Fischer Miklós.

Elnök szép szavakban ecseteli azon hervadhatatlan érdemeket, melyeket Fischer Miklós negyedszázados működése alatt a MKE felvirágoztatása körül szerzett s amidőn ezen buzgó s felette értékes munkásságáért a közgyűlés nevében hálás köszönetét nyilvánítja, szándékának megmásítására kéri. Ily értelemben szólal fel gróf Degenfeld Lajos v. b. t. tanácsos is, aki a közgyűlés nevében arra kéri Fischer Miklóst, hogy az általa eddig vállalt munkakört még legalább ebben az interimisztikus időben betöltse, mire Fischer Miklós meg-

hatottan kijelenti, hogy morális kötelességének ismeri, hogy az egyesületben tervezett átalakítási munkálatok befejezéséig közreműködését az egyesület rendelkezésére bocsássa.

11. Elnök elfogadásra ajánlja a választmány azon indítványát, hogy dr. Jármay László és Weisz Miksa a MKE tiszteletbeli tagjaivá választtassanak.

A közgyűlés örömmel hozzájárul az indítványhoz, mire dr. Jármay László és Weisz Miksa az őket ért megtiszteltetésért köszönetet mondanak.

12. Ügyvivő alelnök jelenti, hogy a zöldségi Frigyesmenedékház részjegyei közül az utolsó csoportot képező 20 darab részjegy kisorsoltatott s bemutatja az erről szóló közgyűzői okiratot. A kisorsolt számok a következők: 142, 191, 211, 203, 256, 76, 73, 61, 120, 173, 210, 305, 315, 129, 164, 179, 146, 198, 107.

A kisorsolt részjegyek tulajdonosait a központi pénztáros a sorsolás eredményéről értesíteni fogja és nekik az összeg kifizettetik.

13. Ügyvivő alelnök bemutatja a választmány azon indítványát, hogy Frigyes főherceget, az egyesület védnökét a közgyűlés a következő táviratban üdvözölje:

Frigyes császári és királyi főherceg,
tábornagy Ófenségének

Főhadiszállás.

A Magyarországi Kárpátgyesület mai közgyűlése hódolatteljesen üdvözli Fenségedet. Büszkeséggel tölt el bennünket az a tudat, hogy egyesületünk fenséges védnökében diadalmas haderónk főparancsnokát tiszteljük s amidőn a népek sorsának intézőjéhez esdünk, hogy a Fenséged alá rendelt hősiés önfeláldozással küzdő haderónk mielőbb kivívja számunkra a végleges győzelmet, mély tisztelettel kérjük, hogy hódolatunknak, szilárd bizalmunknak és hű ragaszkodásunknak kifejezését kegyesen fogadni méltóztassék.

A Magyarországi Kárpátgyesület nevében:

Fischer Miklós
ügyvivő alelnök.

gróf Teleki Sándor
elnök.

Javasolja továbbá, hogy báró Ghillány Imre földművelésügyi miniszterhez, báró Harkányi János kereskedelemügyi

miniszterhez, dr. Darányi Ignác volt földművelésügyi miniszterhez, Kálmán Gusztáv nyug. kereskedelemügyi államtitkárhoz, Hartig Sándor miniszteri tanácsoshoz és Róth Márton másodalelnökhöz a közgyűlés üdvözlő táviratokat intézzen.

A közgyűlés az indítványt helyesli és elfogadja.

14. Miután elnök a jelenvoltak szíves érdeklődését megköszöni, a közgyűlést berekeszti.

K. m. f.

Marcsek Andor
titkár helyett.

gróf Teleki Sándor
elnök.

Alelnöki jelentés.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A világháború eseményei kihatnak állami, társadalmi életünk minden mozzanatára, összes intézményeink munkakörére, befolyásolták tehát a Magyarországi Kárpátgyesület beléleletét is.

A világháború, mely határainkon dűl, melynek kimenétől állami létünk, nemzeti jövőnk függ, leköti összes állami, társadalmi erőnket.

A nemzeti létérdek nagy és szent céljai mellett háttérbe szorul minden mellékcél s a társadalmi törekvések bármennyire indokoltak is, normális viszonyok közt ezen válságos nagy időkben elsősorban annyiban bírnak jogosultsággal, amennyiben alkotó részeit képezik a harcztéri küzdelmeinket kiegészítő, általánosan kötelező nemzeti munkának, amennyiben csökkenteni képesek a háború okozta szerencsétlenséget, szárítani a könnyeket, gyógyítani a sebeket, amennyiben mélyíteni, terjeszteni képesek azt a közérzületet, melynek lelkesítő melege a harcztérre, hős katonáink szívéig terjed.

Mint minden más egyesületre, úgy a M. K. E.-re is bénítólag hatott a világháború. Nagyobb alkotásokról szó sem lehetett; csupán az eddigiek megtartása s anyagi erőink gyűjtése volt a feladatunk, hogy — adja a Mindenható — győzelmes békekötés után a M. K. E. is az alapszabályai által megszabott körben hathatósan vehessen részt azon szociális és közgazdasági problémák megoldásában, melyeket a világháború által előidézett új viszonyok felszínre fognak hozni.

Emiatt csak per apices érintjük azokat a fontosabb mozzanatokat, melyek egyesületünknek beléletéből utolsó közgyűlésünk óta kiemelkednek.

Egyesületünk központi választmánya behatóan foglalkozott a Magyar Turista Szövetség tervezetével és alapszabályaival.

A Szövetség 1913. évi november 30-án megalakult. Székhelye Budapest; működési köre kiterjed a magyar szent korona országainak egész területére.

Czélja a magyarországi turista- és hegymászó egyesületek tömörítése, a turistaság, természetszeretet és idegenforgalom fejlesztése s széleskörű terjesztése az erre a célra szolgáló összes eszközök felhasználásával.

A szövetségnek rendes tagja lehet minden turistasággal, hegymászással vagy idegenforgalommal foglalkozó, jóváhagyott alapszabállyal bíró egyesület vagy más egyesületnek ily célú szakosztálya.

A rendes tagsági díj, a tagegyesület vagy szakosztály tagjainak számát véve alapul, személyenként és évenként az első ezer tag után 20 fillér, ezer tagon felül, kétezer tagig 15 fillér, kétezer tagon felül 10 fillér. A rendes tagegyesület vagy szakosztály minimális tagsági díja 20 koronában van megállapítva.

A szövetség szervei a szövetségi közgyűlés, a szövetségi tanács és a szövetségi bizottságok.

A legfontosabb hivatása kétségkívül a szövetségi tanácsnak lesz, mely elnökből és a rendes egyleti funkcionáriusok közül 12 választott tanácsosból, a tagegyesületek, illetőleg szakosztályok mindenkori elnökeiből, valamint a bizottságok elnökeiből áll.

Központi választmányunk a közgyűléstől nyert felhatalmazás alapján elhatározta, hogy egyesületünket s annak összes osztályait a Magyar Turista Szövetség tagjainak bejelenti s a tagsági illeteket a központi pénztárból 3000 tag után folyósítja.

Az alakuló közgyűlés, melyen 45 turistaegyesület, szakosztály, illetve sportegyesület turistaosztálya 11,662 turista képviselőben jelent meg, a Magyarországi Kárpát-egyesület nagyérdemű elnökét választotta meg nagy lelkesedéssel a Magyar Turista Szövetség elnökének, ki azonban ezen állást nem fogadta el.

A megejtett választás eredményeként egyesületünk részéről megválasztottak társelnöknek Fischer Miklós ügyvivő

alelnök; alelnöknek Dénes Ferenc; tanácsagoknak dr. Jármay László, Münnich Kálmán és dr. Posewitz Tivadar.

A háborús viszonyok megakasztották a Szövetségnek hivatásszerű működését. A jövő fogja mutatni, hogy mennyire képes a hozzáfűződő várakozásnak megfelelni.

Egyesületünk központi választmánya több ülésében foglalkozott a tátrai mentőüggyel, az egyesületközi mentőbizottság szervezésének eszméjével. Készséggel járult hozzá a Magyarországi Kárpát Egyesület, a Magyar Turistaegyesület és a Budapesti Egyetemi Turistaegyesület közös mentőbizottságának, a Tátrai Önkéntes Mentőbizottságnak szervezéséhez, mely hivatva lesz a mentőakció összes teendőit ellátni.

Ezen mentőbizottság 1914. évi december hó 28-án alakult meg. Azóta buzgón foglalkozott a szervező és előkészítő munkálatokkal. Főgondját az anyagi eszközök gyűjtése képezte. Ív- és perselygyűjtéssel, számolócédulákkal, turistaházainkba való belépőjegyekkel, valamint mentőbélyegekkel tetemes tőkét gyűjtött és megvetette további működésének alapját.

A bizottság elkészítette ügyrendjét, a gyors mentés céljából a Tátrát 6 körzetre osztotta; gondoskodott a közönség tájékoztatásáról, a mentési felszerelés kiegészítéséről s három tanfolyamot rendezett az első segélynyújtásból.

Első évi bevétele volt 4852 K 04 f, kiadása 2993 K 14 f, pénztári maradék 1858 K 90 f. Vagyonkimutatása a pénztári maradékkal együtt 4207 K 20 fillér.

A mentőbizottság ügyrendjének gyakorlati értékét maga az élet fogja megszabni.

Jogos várakozással tekintünk a bizottságnak további működése elé. Tagjainak lelkesedése garanciát nyújt arra nézve, hogy a biztató kezdetnek sikeres folytatása is lesz.

A bizottság első évi tisztikara az alapszabályok értelmében a M. K. E. tagjai sorából került ki, elnöke volt dr. Guhr Mihály, jegyzője Hefty Gy. Andor és pénztárosa Thirring Gyula központi pénztáros.

Sajnos, az erőket túlhaladó sportszenvedély, az óvintézkedések be nem tartása az 1914. évben is követelt áldozatokat a Magas Tátrában. Molnár Jenő budapesti magánhivatalnok július 12-én a Szoliszkóhágóra felvezető lejtőn lezuhant. Csak holttestét hozhatták le.

Július 28-án egy három tagból álló turistatársaság járt szerencsétlenül a Granaty-n (Lengyel Tátrában). A társaság két tagja (egy férfi és egy nő) halálát lelte.

A Magyarországi Kárpát Egyesületnek alapszabályait az

egyesületnek 1886. évi közgyűlése állapította meg s a belügy-miniszter ugyanez év december 19-én erősítette meg.

A haladó élet, a változott viszonyok, a táguló munkakör, a feladatok gyarapodása, új célok felszínre kerülése szükségessé tették alapszabályaink módosítását.

Egyesületünknek 1913. évi közgyűlése határozattá emelte ezt a kívánalmat s az előkészítő munkálatokra egy bizottságot küldött ki.

A bizottság ülésezett; behatóan tárgyalta az ügyvivő alelnök alapszabálytervezetét s azt a titkár által alapszabályszerű formába öntve, javaslatként előzetes tárgyalás végett az osztályoknak megküldte.

Az osztályok letárgyalták az alapszabályjavaslatot s észrevételeik tárgyát fogják képezni úgy a központi választmány, mint a közgyűlés tanácskozmányainak.

Nagyérdemű elnökünknek utánjárása fontos vasúti kedvezményt eszközölt ki az egyesületi tagok számára. A kassa—oderbergi vasút igazgatósága t. i. hivatalos átiratban értesítette egyesületünk elnökségét, hogy a Magyarországi Kárpátgyesületnek tagjai társas kirándulások alkalmával II. osztályra szóló jeggyel az I. osztályban, III. osztályra szóló jeggyel a II. osztályban és fél II. oszt. jeggyel a III. osztályban utazhatnak, ha a kiránduláson legalább öt tag vesz részt és azok fényképpel ellátott igazolványt felmutatnak. A központi elnökség, illetve az osztályok elnöksége minden kirándulás alkalmával a résztvevőkről szóló bélyegzővel ellátott jegyzéket állít össze, amely a vasúti igazgatóságtól kiállított felhatalmazással együtt a vasúti pénztárnál és a jegyvizsgáltnál bemutatandó.

Ezen engedményt, mely eredetileg az 1914. évre szólt, az igazgatóság az 1915. évre is érvényesítette.

Elnökünk utánjárásának eredménye a földművelésügyi m. kir. miniszter úrnak azon leirata is, melyben hajlandónak nyilatkozott a Magyarországi Kárpátgyesületnek a Tátrában végzendő munkálataira elszámolás kötelezettsége mellett egyelőre évi 3000 koronát kiutalványozni.

A központi választmány felhatalmazása alapján s a miniszteri rendelet értelmében az elnökség felterjesztette ugyan a földművelésügyi kormányhoz az 1914. évben ezen segély terhére végzendő munkálatok jegyzékét, azonban a miniszter a kilátásba helyezett összeget a háborús viszonyok miatt nem folyósította.

A háborúból folyó munkásviszonyok lehetetlenné tették menedékházépítési munkálatainkat; sikerült azonban a zöld-

tavi Frigyes-menedékháznál tervbevett átalakítási és tatarozási munkálatokat, melyek eddig 4500 koronába kerültek, nagyrészt befejeztünk.

Befejezést nyert a felső Turista-útnak a Felkai völgyből a Weisz Miksa-útig vezető szakasznak építése is. Ezen Johannes Müller-útnak kiépítése 3315 márkába került, mely összeghez az egyesületi központ 1223 márkával járult hozzá.

Útkaparókat az utolsó két évben is alkalmaztunk.

Egyesületi Évkönyvünk az 1914. évben 2500 magyar és 1400 német példányban jelent meg; ugyanannyi magyar és német példányban az 1915-iki Évkönyv is, mely azonban a jelenlegi viszonyok miatt csupán a hivatalos rész közlésére szorítkozik.

Szepesvármegye törvényhatósága megalkotta a vármegye területén fekvő fürdő, nyaralótelepekről és menedékházakról szóló szabályrendeletét. A lefolytatott tárgyalásoknál az ügyvivő alelnök képviselte egyesületünket.

Tátrai irodalmunk az utolsó közgyűlés óta is értékes művekkel gyarapodott. Ilyen művek: *A szepesi szász nép.* Irta dr. Bruckner Győző. A mű rövid, áttekintő, könnyed és élvezetes módon teljes képét nyújtja a Tátra vidékén a XII. század óta élő német anyanyelvű lakosság itteni multjának és jelenének.

Dr. Györfly István: *A Magas Tátra növényvilága.* A munka kilencz fejezetében ki vannak merítve mindazon nézőpontok, melyekből a modern növényföldrajz, valamely terület növényvilágát vizsgálja s így teljes képet nyújt nemcsak a Tátra legfontosabb növényfajairól, hanem azokról a növényföldrajzi tényezőkről is, melyektől létük és külső megjelenésük függ.

A Magas Tátra részletes kalauza. Szerkesztették: I. kötet: dr. Vigyázó János és Hefty Gyula Andor; II. kötet: dr. Vigyázó János és Mervay Sándor; III. kötet: dr. Komarniczki Gyula és dr. Serényi Jenő. A művet, mely gazdag tartalmával, számos térképével és rajzával felkarolja a Tátra összes viszonyait s mely emiatt megbízható tanácsadója úgy a tátrai kutatóknak, mint a tátrai turistáknak és nyaralóknak, melegen ajánljuk az egyesület tagjainak.

Die Hohe Tátra nebst den wichtigsten Touren in der Niederen Tátra, den Zentral- und Westkarpathen von Dr. August Otto. Neunte neu bearbeitete Auflage. A régi kiváló munkának új, bővített kiadása. A magastúrák az utolsó években nagy fellendülésnek indultak. Szerző az idevonatkozó utasításokat behatóan átdolgozta, valamint művét az Alacsony

Tátrának eredeti tapasztalatok alapján való leírásával kibővítette.

Itt említjük a *Turistaság és Alpinizmus* III. és IV. évfolyamát, valamint a „*Sárosmegyei Albumot*“, melyet Eperjesi osztályunk adott ki s mely illusztrálva, rövid formában bár, hű képét adja Sárosvármegye nevezetességeinek, természeti szépségeinek és kulturális emlékeinek.

Örömmel jelentjük, hogy boldogult dr. Greisiger Mihály bélai orvosnak, központi választmányunk régi tagjának, kiváló archaeologusunknak több ezer tárgyra menő értékes gyűjteménye, melynek tudományos becse a Szepesség történelme és kulturális fejlődése szempontjából igen nagy, egyesületünknek poprádi múzeumában fog elhelyezést nyerni.

Ügyvivő alelnök megkeresésére és utánjárására t. i. dr. Gyórfy István kolozsvári tudományegyetemi ny. r. tanár, a boldogultnak veje a család nevében írásban kijelentette, hogy a gyűjteményt „néhai dr. Greisiger Mihály“ czímén örök letétként csendesebb idők beálltával múzeumunkban fogja elhelyezni.

Dr. Greisiger Mihály múzeumunk alapítói között szerepel. Tudományos kutatásainak eredménye méltó helyen és méltó módon meg fogja örökíteni nevét.

A családnak nagylelkűségét pedig mély hálaérzettel fogadjuk és köszönetünket jegyzőkönyvileg kifejezésre juttatjuk.

Végül a hála és kegyelet adóját rójuk le halottaink iránt.

A Lócsei osztálynak gyásza az egész egyesületnek gyásza is. Szentistványi Dániel az osztály ügyvivő alelnöke 1914. évi február 19-én hunyt el. Az osztály szervezése, működési területének turisztikai feltárása és ismertetése körül nagy érdemeiket szerzett magának.

Második halottunk Wünschendorfer Károly poprádi ev. lelkész, múzeumi bizottságunknak volt elnöke, aki 1914. július 16-án 82 éves korában jobb létre szenderült. Múzeumunk megalapítása, fejlesztése, poprádi épületében való elhelyezése az ő nevéhez fűződik. Negyed századig állott a múzeumi bizottságnak élén. Bokros érdemei maradandó emléket biztosítanak neki egyesületünk annaleseiben.

Szomorúsággal, a veszteség érzetével tölt el minket Baradlai Bertalan múzeumi bizottságunk növényteni szakosztálya tagjának, dr. Serényi Jenő központi választmányunk tagjának és egyesületünk budapesti képviselőjének, valamint az ifjabb Franz legjobb tátravezetőink egyikének halála, kik a harcstéren áldozták fel életüket a hazának.

Hogy a Magyarországi Kárpátgyesület tagjai közül kik

és hányan merültek el a világháború forгатagában, kik és hányan véreztek el legszentebb honfiui köteleességeik teljesítése közben a harcmezőn, azt megközelítőleg sem lehet jelenleg megállapítani.

Aggódó lelkünk ott virraszt mellettük a csaták zajában ; áldó szeretetünk koszorút fon sírhantjuk fejfájára.

Egyesületünk központi tisztikarából dr. Bruckner Győző titkár és Wiese Gyula a német évkönyv szerkesztője 1914. évi augusztus hónapban vonultak a harcztérre. Az előbbit egyesületi teendőiben az ügyvivő alelnök és pénztáros, az utóbbit Lóvy Mór volt szerkesztőnk helyettesítette.

Midőn az osztályok jelentéseit rövid összefoglalásban a mélyen tisztelt közgyűlés elé terjesztjük, tagtársi érzülettel üdvözöljük az 1914. évi június hó 21-én megalakult osztályunkat, a Branyiszközi osztályt és annak tisztikarát, elsősorban az osztály lelkes megalapítóját, Tisza Miksa elnököt. Honfivértől megszentelt területen működik új munkatársunk. A nagy idők emlékeinek ébrentartása az osztálynak egyik feladata. Ezen feladat bizonyára növelni és mélyíteni fogja az osztály egyéb céljai iránti érdeklődését.

Jegyzőkönyv

a Magyarországi Kárpátégyesület központi elnökségének és a múzeumi bizottságnak 1915. évi október hó 5-én Poprádon tartott együttes gyűléséről.

Gróf Teleki Sándor elnöklete alatt jelen vannak : Fischer Miklós ügyvivő alelnök, Marcsek Andor évkönyvszerkesztő, Krompecher Gyula a múzeumi bizottság elnöke, Scherffel Aladár és Noszky Jenő szakvezetők, dr. Förster Kálmán, Hajts Béla és Kulmann János múzeumi bizottsági tagok.

1. Miután elnök a megjelenteket üdvözli és a jegyzőkönyv vezetésére Marcsek Andor évkönyvszerkesztőt kéri fel a gyűlést megnyitja.

2 Elnök jelenti, hogy a Husz János múzeumi ör lemondása folytán megüresedett állásra Horn József poprádi polgári iskolai igazgató és Clementisz Géza poprádi tanító adták be pályázatukat. Mivel mindkét pályázó az állás betöltése szempontjából a megkívánt feltételekkel rendelkezik, elnök elrendeli a szavazást.

A központi elnökség és a múzeumi bizottság szöbbséggel Clementisz Géza poprádi tanítót vá-

lasztja meg ideiglenesen az általános tisztújításig azzal a kikötéssel, hogy tartozik a múzeumi épületben lakni, a múzeumot legnagyobb rendben tartani és egyúttal a meteorológiai megfigyeléseket is végezni.

3. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

K. m. f.

Marcsek Andor
titkár helyett.

gróf Teleki Sándor
elnök.

A múzeumi bizottság jelentése.

Múzeumunk az elmúlt 1915. évben teljesen a háború hatása alatt állott. Dicsőséges hadseregünk gorlicei diadaláig állandóan ellenséges invázió veszélyének voltunk kitéve, úgyhogy nemcsak hogy gyűjteményeink szaporításáról szó sem lehetett, de még meglevő értékes tárgyainkat is biztonságba kellett helyeznünk s így gyűjteménytárunk zárva lévén, még egyedüli jövedelmi forrásunktól, a látogatók pénzdólmányaitól is elestünk.

De nem tudott múzeumunk az év többi részében sem jelentékenyebb gyarapodásra szert tenni, mert a Tátra fürdői és nyaralótelepei nagyobb részben katonai üdülőtelepek céljaira voltak lefoglalva, idegenforgalom tehát nem volt s csak itt-ott volt egy-egy látogatója s ezzel némi csekély bevétele; gyűjteményeinknek rendszeres gyűjtés útján való szaporítását pedig még azon körülmény is gátolta, hogy a múzeumi őrs személyében változás állott be s egy ideig teljesen múzeumi őrs nélkül állottunk.

Husz János úr családi okokból kénytelen volt lakhelyét Budapestre áthelyezni s múzeumi őri állásáról lemondani. Buzgó és szakszerű sok évi működéséért ezúton is legyen szabad neki hálás köszönetünket kifejezni.

Ezen állást a kárpátgyesületi közgyűlés megbízásából ezen egyesület elnöksége a múzeumi bizottsággal együtt 1915. évi október hó 5-én tartott gyűlésében a jövő évi közgyűlésig — amikor is az egyesület összes tisztviselői választás alá kerülnek — ideiglenesen Clementisz Géza úr poprádi tanítóval töltötte be.

Az elmúlt évben összesen 296 látogatónk volt. Hiányoztak az iskolák kirándulásai s így azon tanulóifjúság is, mely ilyenkor tanári vezetés mellett szokta volt múzeumunkat felkeresni.

Önkéntes adományokból összesen 197'20 K folyt be. Gyűjteményeink összesen 827 darabbal gyarapodtak és pedig:

I. a Könyvtár áll. letét útján 5 kötetel, vétel útján 20 kötet, 82 füzetel és ajándék útján 241 kötet, 60 füzetel. — A vétel között szerepelnek: a Magyar Tud. Akadémia, az Országos Magyar Iparművészeti Társulat és a Numizmatikai Társulat összes kiadványai és a K. u. K. Kriegsministerium Kriegsfürsorgeamt Wien által kiadott »Ereignisse im Völkerkriege 1914/1915.«

Ajándékozók: a vallás és közoktatásügyi és a földművelésügyi miniszter urak, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége, a Magyarországi Kárpátgyesület, a Trencsénvármegyei és a Pécs—Baranyai múzeum-egyesületek, a Tátravidék szerkesztősége, Wünschendorfer Béla, dr. Bajnok Béla, Vajda Ödön, Genersich Tivadar, Krompecher Gyula és Husz János urak.

II. a Régiségtár ajándék útján 26 darabbal és pedig: Geruska Pál úrtól Kossuth Lajos sajátkezű levele, dr. Payer Géza úrtól 1 drb. Schuldschein vom Jahre 1835, Weisz Miklóstól 19 drb. és Ferkó Gézától 1 drb. régi rézpénz, Weisz Izsóné úrnőtől 3 drb. régi sárgaréz szekrénydisz és Gaján László úrtól a „Curie“ ellenséges hajónak a XIV. sz. tengeralattjáró által átlőtt páncezldarabja.

III. a Néprajzi tár 1 drb. régi gyertyatartóval lúczfenyőfából (Laner Frigyes, Késmárk ajándéka).

IV. a Képzőművészeti gyűjtemény vétel útján 2 drb. orosz ágyúból készült hadi emlékéremmel a Poprád-felkai takerékpénztártól és „A Magas Tátra“ fénymetszete Kolbenheyer K-tól özv. Wünschendorfer Károlyné ajándéka.

V. a Természetrajzi gyűjtemény 389 darabbal és pedig: egy-egy darab darázs-fészék Krieger Imre és Ferkó Gézától, 2 drb. élősdű fagomba Weisz Izsóné úrnőtől, 50 drb. Hymenoptera darázs, 20 drb. Lepidoptera, 10 Neuroptera, 70 Diptera és 235 drb. Coleoptera Husz János úrtól.

A nemeslelkű adakozóknak és pártfogóinknak ezúttal is köszönetet mondunk és kérjük, hogy múzeumunkat továbbra is támogatni méltóztassanak.

Zárószámadás 1915-re. Bevétel: 4923'32 K, kiadás: 4426'31 K; marad: 497'01 K.

Clementisz Géza
múzeumi őr.

Krompecher Gyula
múzeumi elnök.

A vezetőügyi bizottság jelentése.

Aki a MKE egyes bizottságainak működését figyelemmel kíséri, a vezetőügyi bizottság tagjainak szorgos tevékenységéről csupán a szokásos évi jelentések keretében nyert rövid áttekintést, miért is időszerűnek tartjuk ezen bizottság munkálkodását s a vezetők helyzetét bővebben ismertetni.

A bizottság tagjainak sorában még az 1913-ik év folyamán némi változás állott be s az újonnan megválasztottak első összejövetelük alkalmával — Ambrózy Albert elnökük indítványára — a megfelelő munkamegosztás elvét tették magukévá. A bizottság elnöke régi tapasztalatai nyomán nemcsak irányította, hanem állandóan felszínen tartotta a tennivalókat, sőt maga is mindenkor tevékenyen munkálkodott közre.

Nagyszalókon ismételten tartattak vezetői szemlék, mely alkalommal felszerelésük szigorúan felülvizsgáltatott s az esetleges hiányok pótlásáról azonnal történt gondoskodás. Vezetői könyvük évente láttamoztatott, mert így szerezhetünk tudomást úgy a panaszokról, mint annak ellenkezőjéről s így ellenőrizhetjük a netáni visszaéléseket. Ótátrafüreden rendelkezésükre bocsátott házikójuk pokróczokkal lett ellátva, baleset esetére az eddiginél előnyösebb feltételek mellett lettek biztosítva és gróf Teleki Sándor egyesületünk ügybuzgó elnökének közbenjárásának eredménye, hogy a vezetők szolgálati utazásuk alkalmával a Tátrai h. é. villamos vasúton félárú jegy váltására jogosultak. A Ksod. vasut igazgatósága pedig egyszeri szabadjegyet bocsátott azon vezetők részére, kik a sitanfolyamon vettek részt s így módunkban állt Csorbató környékét is felkeresni. Mindkét vasútigazgatóságnak e helyütt is köszönetet mondunk szíves támogatásukért.

Az 1913-ik évben jelent meg az új kalauzszabályzat, melynek azonnali átdolgozását Grósz Alfréd és Hefty Gy. Andor vállalták.

A vezetők elméleti és gyakorlati kiképzésében résztvettek a bizottság összes tagjai, még pedig elméleti oktatást tartottak: Ambrózy Albert, Ehlers Emil a térképolvásásról; Grósz Alfréd a sziklamászás, kötélhasználat technikájáról; Hefty Gy. Andor a vezetőknek a turistaközönséggel szemben való viselkedéséről, valamint a túrákon való magatartásáról és végül dr. Szontágh Miklós az első segélynyújtásról.

A vezetők nagy buzgalommal vettek részt az oktatásokon s tudásukról egy vizsga alkalmával tettek tanúságot, mely

alkalommal dr. Guhr Mihály, mint egyesületi kiküldött megelégedésének adott kifejezést.

A si-sportnak s egyben a téli túráknak rohamos elterjedése szükségessé tették a vezetők ezirányú kiképzését, miért is a fiatalabb vezetők sivel szereltettek fel és egy sitanfolyamon vettek részt, melynek vezetője alulirott volt. Túránkron felkerestük a Nagytarpataki völgyet és Csorbató környékét.

Gyakorlati túrák is tartattak, még pedig egy téli s egy nyári. A téli túrát Hefty Gy. Andor vezette 1914. márczius 8-án a következő útirányon: Nagytarpataki völgy — Keleti Szalóki torony (első téli megmászás) — Blázy-horhos — Blázy-völgy; résztvettek: Csizsák Pál, Hunsdorfer János, Kirner Pál, ifj. Franz János, ifj. Strompf János, Schmied Pál és Pocsuvai János vezetők.

Nyári túrában 1914. július 14-én a sárkánytavi gerinczet mászták végig Hefty Gy. Andor, Zuber Oszkár és e sorok írója kalauzolása mellett a következő vezetők: ifj. Franz János, Kirner Pál, Schmied Pál, Glatz Márton és János.

S aztán jött a mozgósítás.

24 vezetőből bevonult 12, névszerint: ifj. Franz János, ifj. Strompf János, Breuer János, Spitzkopf János, ifj. Hunsdorfer János, Pocsuvai János, Schmied Pál, Zaborszky Gusztáv, Glatz János, Glatz Márton, Pattiga János és Schmögner János. Utóbbi, mint fuvaros a trainhez, ahol $\frac{1}{4}$ év után lábát törte s most már itthon van Glatz János a trainnél szolgált, hosszabb idő óta kórházban van. A Kárpátokban sebesült meg Schmied Pál s jelenleg, mint gyógyult, ezredénél szolgál. Megsebesült még Glatz Márton, ki végigküzdötte a kárpáti harcokat és az ezüst vitézségi érem tulajdonosa; most tisztiszolga. Orosz fogságban vannak: ifj. Strompf János, Spitzkopf János (Urban), ifj. Hunsdorfer János; Zaborszky Gusztáv eltűnt, állítólag orosz fogoly.

Hősi halált halt *ifj. Franz János*. A Tátra szülötte; 1893-ban látott napvilágot hasonló nevű édes atyjának szerény hajlékában — Alsóerdőfalván. Az öreg Franz nemcsak a Miatyánk-ra tanította egyetlen fiát, hanem már kisedés korában belé hintette a végtelen tisztesség és becsületesség magvát és amellet egyidejűleg megszerettette, sőt majdan megismertette a Természetet, mely oly sok boldog órát szerzett mindkettőjüknek. Mindössze elemi iskolát látogatott, melynek elvégzése után gróf Teleki Sándornál inaskodott, de csakhamar a vezetői pályára lépett édesatyja oldalán. Rövid ideig volt III. osztályú vezető, mert már 18 éves korában II. osztályú és 1913-ban, 20 éves korában I. osztályú minősítést nyert.

Gyors haladása legjobb bizonyítéka kitartó szorgalmának, kiváló tehetségének, miért is méltán hittük a vezetők legjobbjának. Élte tavaszának kezdetén ragadta őt ki társainak sorából hazafiui kötelességének teljesítése közben a háború halálos lavínája súlyos fájdmára atyjának és pótolhatatlan veszteségére a hivatásos vezetőknek. Magasba törő lelke elköltözött egy szebb, egy jobb hazába, ahonnan szelíd nézésű kék szemével tekint immár le szűkebb hazájára: a Szepességre s kedvelt bérceire: a Magas Tátrára.

Rokfalusy Lajos

biz. jegyző.

A Magyarországi
1915. évi bevételeinek és

Bevétel.

	K	f	K	f
<i>I. Tagsági díjak.</i>				
1. Központi tagok díjai :				
1913. évre — — — — —	16	—		
1914. „ — — — — —	487	28		
1915. „ — — — — —	2590	63		
1916. „ — — — — —	32	86		
1917. „ — — — — —	4	—		
2. Osztályok 40%-os járulékai :				
Branyiszközi osztály	64	—		
Eperjesi „	312	—		
Gölniczvölgyi „	28	80		
Gömöri „	128	—		
Iglói „	72	—		
Kassai „	128	—		
Keleti Kárpátok osztálya	324	88		
Sziléziai osztály	703	30		
Zólyomi „	196	80	5088	55
<i>II. Kiadványok, hirdetések.</i>				
1. Kiadványok eladásából befolyt	23	20		
2. Jelvények	4	40		
3. Hirdetésekért	200	—	227	60
<i>III. Adományok, kamatok.</i>				
1. Adományok — — — — —	72	—		
2. Alapító tőke kamatja — — — — —	966	37		
3. Egyéb kamat — — — — —	410	99	1449	36
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
1. A múzeum építési alapjából — — — — —	38	90		
2. Az Ordódy István-féle alapból — — — — —	52	80		
3. A Husz-alapítvány gyarapodása — — — — —	714	33		
4. A „Turisták falvá-“ra gyűjtött összeg — — — — —	1745	—	2551	03
Pénztári maradvék 1914-ből			9531	83
Összes bevétel 1915-ben :			18848	37

Megvizsgáltuk és minden tételben

Igló, 1916 évi

Szell Ödön
számvizsgálóbizottsági tag

Dr. Wesselényi Mátyás
számvizsgálóbizottsági tag.

**Kárpátgyesület
kiadásainak kimutatása.**

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. A kezelés költségei.</i>				
1. Tiszteletdíjak — — — — —	1200	—		
2. Irodai költségek :				
a) Iroda lakásbére, kiszolgálás stb. — —	247	—		
b) Irnokok és írószerek — — — —	12	—		
c) Nyomtatványok — — — — —	220	70		
d) Okmány- és levélbélyegek — — — —	88	66		
e) Táviratok és szállítás — — — —	36	51		
3. Utazási költség — — — — —	180	44		
4. Tagsági díjak beszedése — — — — —	50	47	2035	78
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
1. Évkönyv :				
a) Szerkesztői tiszteletdíj — — — —	300	—		
b) Évkönyv nyomtatása — — — — —	1624	—		
c) Műmellékletek — — — — —	500	—		
d) Csomagolás, szállítás — — — — —	152	62		
2. „Turistaság és Alpinizmus“ segélyezése — —	490	—		
3. A múzeumi könyvtárra — — — — —	52	80	3119	42
<i>III. Építés és turisztika.</i>				
1. Frigyes-menedékházi részjegy beváltása — —	20	—		
2. Menedékházakra — — — — —	535	27		
3. Múzeumra — — — — —	38	90		
4. Útjavításra — — — — —	359	08		
5. Vezetők felszerelésére — — — — —	89	66		
6. Mentőszolgálat — — — — —	50	—	1092	91
<i>IV. Különféle kiadások</i>				
1. Husz-alapítvány elhelyezése — — — — —	714	33		
2. Vezetők biztosítása — — — — —	105	—		
3. Adó — — — — —	10	—		
4. Vegyes kiadások — — — — —	12	59	841	92
Összes kiadás 1915-ben			7090	03
Pénztári maradék 1916-ra egyenlegül :			11758	34
			18848	37

helyesnek és rendben találtuk.
április hó 22.

Madarász Andor
számvizsgálóbizottsági tag.

Thirring Gyula
központi pénztáros.

A Magyarországi Kárpát- kimutatása 1915. évi

	K	f	K	f
<i>I. Alapító tőke.</i>				
a) Pénz :				
Kárpáti múzeum tartozása — — — — —			4000	—
Kassai osztály tartozása — — — — —			2000	—
Központ tartozása a mill. kiállítás alkalmából —			3600	—
Szepesi Hitelbank Lőcse 7201. sz. betétkönyvében (alapító tőke) Marad 1915 decz. 31-én				936 92
Szepesi Hitelbank Lőcse 7992. sz. betétkönyvében (kalauz-tőke) Marad 1915 decz. 31-én	1088	61		
1915. évi kamatok hozzá 1915 decz. 31-én		43 96		
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 6720. sz. be- tétkönyvében (alapító tőke) 1914 decz. 31-én			9312	96
Kivét hadikölcsönre — — — — —			4875	—
Marad 1915 decz. 31-én				4437 96
b) Értékpapiros :				
2 drb. 5000 K névértékű 6%-os hadikölcsön- kötvény — — — — —			10000	—
Összes alapító tőke 1915 december 31-én —			26107	45
<i>II. Ordódy István K. alapítványa.</i>				
Szepesi Hitelbank Lőcse 7305. sz. betétkönyv szerint 1914 december 31-én — — — — —	666	98		
Kamat 1915 december 31-ig — — — — —		26	92	
			693	90
Kivét a múzeum könyvtára részére — — — 1915 decz. 31-én		52	80	
				641 10
<i>III. Múzeum építési alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 8531. sz. be- tétkönyv szerint 1914 december 31-én —	3146	63		
Kamat 1915 december 31-ig — — — — —		137	16	
			3283	79
Kivét a múzeum könyvtára részére — — — 1915 decz. 31-én		38	90	
				3244 89
Átvitel :				29993 44

Az alapokat megvizsgáltuk, a meglévő betéti könyvecskékkel
Igló, 1916. évi

Szell Ödön
számvizsgálóbizottsági tag.

Dr. Wesselényi Mátyás
számvizsgálóbizottsági tag.

**egyesület alapítványainak
december hó 31-én.**

	K	f	K	f
Áthozat :			29993	44
<i>IV. Millenniumi emlékkő-alap.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 8835. sz. be- tétkönyv szerint 1914 december 31-én —	98	99		
Kamat 1915 december 31-ig — — — —	4	47		
1915 decz. 31-én			103	46
<i>V. Tarpataki völgy menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 13160. sz. betétkönyv szerint 1914 december 31-én —	413	50		
Kamat 1915 december 31-ig — — — —	18	79		
1915 decz. 31-én			432	29
<i>VI. Batizfalvi tó menedékházának alapja.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 13608. sz. betétkönyv szerint 1914 december 31-én —	1252	—		
Kamat 1915 december 31-ig — — — —	56	97		
Betét (adományok) — — — —	24	—		
1915 decz. 31-én			1332	97
<i>VII. Mentőalap.</i>				
Szepesiglói takaré- és hitelintézet 14843. sz. betétkönyv szerint 1914 decz. 31-én — —	380	96		
Betét (adományok) — — — —	50	—		
Kamat 1915 december 31-ig — — — —	16	88		
1915 decz. 31-én			447	84
<i>VIII. Husz Dávid alapítványa.</i>				
a) Szepesiglói takaré- és hitelintézet 14878. sz. betétkönyv szerint 1914 decz. 31-én — —	3544	04		
Betét — — — —	714	33		
Kamat 1915 december 31-ig — — — —	135	57		
	4393	94		
Kívét hadikölcsönre — — — —	3884	—		
	509	94		
b) 4 drb 1000 K névértékű hadikölcsönkötvény 1915 decz. 31-én	4000	—		
			4509	94
Összes alapok, alapítványok és értékpapirosok értéke 1915 december hó 31-én — —			36819	94

összehasonlítottuk és mindent rendben és meglevőnek találtunk.
április hó 22.

Madarász Andor
számvizsgálóbizottsági tag.

Thirring Gyula
központi pénztáros.

Bevétel.

A Magyarországi
1916. évi költség-

	K	f	K	f
<i>I. Tagsági díjak</i>				
750 központi tag után 1916-ra — — — — —	3000	—		
Branyiszkói osztály 40%-os áruléka 1916-ra — — — — —	60	—		
Eperjesi „ „ „ „ — — — — —	400	—		
Gölniczvölgyi „ „ „ „ — — — — —	30	—		
Gömöri „ „ „ „ — — — — —	120	—		
Iglói „ „ „ „ — — — — —	80	—		
Kassai „ „ „ „ — — — — —	150	—		
Keleti Kárpátok oszt. „ „ „ „ — — — — —	230	—		
Lőcsei osztály „ „ „ „ — — — — —	120	—		
Sziléziai „ „ „ „ — — — — —	650	—		
Zólyomi „ „ „ „ — — — — —	220	—	5060	—
<i>II. Kiadványok és hirdetések.</i>				
Kiadványok eladása — — — — —	36	—		
Jelvények „ — — — — —	30	—		
Tagokmányok „ — — — — —	4	—		
Hirdetések „ — — — — —	200	—	270	—
<i>III. Adományok és kamatok.</i>				
Adományok — — — — —	80	—		
Alapító tőke kamatja — — — — —	900	—		
Egyéb kamat — — — — —	400	—	1380	—
<i>IV. Különféle bevételek.</i>				
A Frigyes-menedékház bérösszege 1916-ra — — — — —	800	—		
A „ „ „ bérletjének 2 évi tartozása — — — — —	1600	—		
Frigyes-menedékházi belépőjegyek — — — — —	10	—		
Múlt évi pénztári maradék — — — — —	9000	—	11410	—
			18120	—

**Kárpátgyesület
előirányzata.**

Kiadás.

	K	f	K	f
<i>I. Kezelési költségek.</i>				
Tiszteletdíjak — — — — —	1200	—		
Iroda lakbére, kiszolgálás stb. — — — — —	280	—		
Nyomatványok — — — — —	150	—		
Okmány- és levélbélyegek — — — — —	200	—		
Táviratok és szállítás — — — — —	30	—		
Tagsági díjak beszedése — — — — —	30	—	2090	—
<i>II. Kulturális kiadások.</i>				
Évkönyv nyomtatási költsége — — — — —	1800	—		
Szerkesztői tiszteletdíj — — — — —	300	—		
Évkönyv szétküldése — — — — —	200	—		
„Turistaság és Alpinizmus“ segélyezése — — — — —	400	—	2700	—
<i>III. Építési és turisztikai kiadások.</i>				
Útépítésre — — — — —	600	—		
Régi utak fenntartása és javítása — — — — —	500	—		
Útjelzés — — — — —	200	—		
Vezetők tagsági díjai az orsz. segélypénztárba	150	—		
Kalauztanfolyamra — — — — —	100	—		
Menedékházakra — — — — —	10600	—		
Adományok elhelyezése — — — — —	80	—		
Turistaszövetségnek fizetendő járulék 3000 tag után 2 évre — — — — —	800	—	13030	—
<i>IV. Különféle kiadások.</i>				
Előre nem látott kisebb kiadások — — — — —	300	—	300	—
			18120	—

Az osztályok jelentései.

Branyiszkói osztály.

Elnök: Tisza Miksa.

Alelnök: Laszka Gyula.

Titkár: betöltetlen.

Pénztáros: Cselényi János.

Az osztály 1914. évi június havában alakult meg Szepesváralján. Noha az új osztály ügyviteli szabályzata nem nyert még jóváhagyást, működését nyomban a megalakulás után 65 taggal megkezdte. Az osztály célja: a turisztikát és idegenforgalmat a Branyiszkón át Eperjesre és viszont Eperjesről a Szepességre irányítani. Az elnökség e végből valamennyi szepesi fürdőigazgatósághoz fordult azzal a kérelemmel, hogy autó- és társaskirándulásokat rendezni szíveskedjenek. Az osztály fáradozása mindenütt meleg támogatásra talált, amennyiben a fürdő- és nyaralótelepek igazgatóságai arról értesítették az elnökséget, hogy július havában megkezdődnek a kirándulások a Branyiszkóra.

Közbe jött azonban a világháború! A tervezett és any nyira óhajtott idegenforgalomból természetesen nem lett semmi. A tagok nagyrésze hadbavonult. Többen hősi halált haltak. Köztük Polónyi Kálmán, mint az osztálynak tevékeny és igen hasznos tagja, aki mint tart. hadnagy vonult be és a rudniki csatában elesett. Wyda János mint hadiönkéntes lépett be a m. kir. honvédségbe (ezelőtt honvéd vezérkari százados volt) és mint hadapród a doberdói harctéren súlyosan megsebesülve a zágrábi kórházban hősi halált halt. Mindkét hőst haza, Szepesváraljára hozták, ahol rendkívül nagy részvét mellett temették el. Wyda János is agilis tagja volt az osztálynak. Nagy barátja és támogatója volt a turisztikának és idegenforgalom fejlesztésének.

Az új osztály nemcsak a fürdőigazgatóságokkal lépett érintkezésbe, hanem a sajtóban is agitált a siker érdekében. Ezenkívül Szepesváralja közelében, a „Muliki erdő“-ben, melyet a városi közönség nyáron oly előszeretettel keres fel, padokat létesített. Sajnos, a közeli falvak csőcselékének vandál természete csakhamar eltüntette a padokat. A háború után erre nézve indítványt fogunk a közgyűlésnek előterjeszteni.

Az osztály 1915-ben a háború miatt tevékenységet nem fejthetett ki.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 240 korona, kiadás: 118:16 K; marad: 121:84 K. A zárószámadással kapcsolatban felemlítjük, hogy az új osztály 100 korona hadikölcsönt jegyzett.

Költségelőirányzat 1916-ra. Bevétel: 240 korona, kiadás: 118 korona; marad: 122 korona.

Tisza Miksa

elnök.

Eperjesi osztály.

Elnök: Kissóczy Mátyás.

Ügyvezető elnök: Szutórisz Frigyes.

Titkár: Vörös Sándor.

Jegyző: Kamepiczky Miklós.

Pénztáros: Pálesch Árpád.

Az osztály tagjainak száma az 1915. év végén 367 tag; az év folyamán 3 új tagot vett fel az osztály.

Alapító tagok: Sárosvármegye, Eperjes szab. kir. város, Kissóczy Mátyás, a 67. gyalogezred tisztikara, dr. Vályi János gör. kath. püspök (†), báró Ghillány Imre, dr. Balpatak Imre, dr. Rosenberg Teofil és dr. Maléter István, összesen 9; rendszeres tag 275; családtag 83. A tagok száma tehát a múlt évi létszámmal összehasonlítva 46-tal megcsappant, ami a háborúból és a vele járó nehéz viszonyokból magyarázható. Igen sok tagunk hadbavonult, sőt néhányan hősi halált haltak; így többek közt a választmány egyik legérdemesebb tagja és osztályunk legkiválóbb, minden szép és nemes turistaüggyért tettekrész turistája: *Hulyák Valér*. Nagy veszteség érte osztályunkat egyik alapítójának és leglelkesebb támogatójának: *Zavatzky Szilárd* választmányi tag elhunytával is. Mindkét érdemes választmányi tagnak emlékét szívünkbe zárjuk s az osztály történetében megörökítjük. Az osztály munkássága is természetesen a háború hatása alatt állott, különösen addig, míg a harctér az osztály területének jó részét lefoglalta;

amint azonban az ellenség megyénkből kivonulni kénytelen volt s a harctéri helyzet javult, megkezdődött az osztály munkássága is. Az osztály vezetősége elsősorban azon volt, hogy a megye területén található hadiemlékeket a jövő számára megóvja. A mobilis hadiemlékek összegyűjtése körül **dr. Tóth Miklós** Bártfa szab. kir. város rendőrkapitánya nagy tevékenységet fejtett ki. Az összegyűjtött tárgyak a bártfai múzeumban nyertek elhelyezést; igen sok kiváló fényképész sárosmegyei harctéri fényképeket szolgáltatott át osztályunknak s **Linszky K.** erdőtanácsos, zborói osztályképviselő csupán Zboró vidékéről 22 igen jellegzetes és érdekes képet gyűjtött össze. Egyes nevezetesebb harctéri emlékek megőrzése körül a kincstár is nagy buzgóságot fejtett ki, így többek közt a kincstár területén levő összes katonasírokat a bennök fekvő hősök nevével együtt jegyzékbe foglaltatta, de az a törekvésünk, hogy ez a jegyzék a megye egész harcterére kiterjesztessék, nem volt keresztülvihető. A megőrzött emlékek mindenkor vonzóerőt fognak gyakorolni minden érdeklődőre, amint már 1915. folyamán is sok száz turista kereste fel nemcsak a megóvott hadiemlékeket, hanem azokat a nevezetes helyeket is, különösen Zboró vidékét, ahol a háború hónapokig dült s ahol az orosz invázió végre is megakadt. Az osztály rendes kirándulásai — a háborús viszonyokra való tekintettel — elmaradtak; ugyanebből az okból szüneteltek turistaösszejöveteleink és turistafelolvasásaink s nem működhetett Diákszállónk. Eperjes vidékének azonban ezidén is szenteltünk figyelmet, amennyiben egyik legforgalmasabb és legszebb sétaútunkon, a Kissóczy Mátyás-úton nagyobb költséggel parterősítést eszközöltünk, új útjelzőtáblát alkalmaztunk s két igen szép ülőkét helyeztünk el. A gyógynövények gyűjtésére vonatkozó törekvésünket ezidén is érvényesítettük s erre vonatkozó pályázatunknak némely helyen nagyon szép sikere volt. Így **Uram Péter** gomboszentgyörgyi tanító saját községsébeli, valamint a környékbeli lakosok által 590 koronányi vadon termő gyógynövényt hozott forgalomba. Uram Péter a gyógynövények gyűjtése és értékesítése körül tanusított lelkes törekvésének elismeréséül már 1914-ben is kapott osztályunktól 30 korona jutalomdíjat, s 1915. évi buzgólkodását osztályunk szintén jutalmazni fogja. Sem költségelőirányzatot, sem munkaprogramot az 1916. évre nem adunk; ami a háborús viszonyok mellett megtehető, azt megfogjuk tenni.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 1247'68 K, kiadás: 814'48 K; marad: 433'20 K.

Szutórisz Frigyes
ügyvezető elnök.

Gölniczvölgyi osztály

Elnök: Mattyasovszky Gábor.

Alelnök: Apáthy Vilmos.

Titkár: dr. Streck Imre.

Pénztáros: Weidinger József.

Az elmúlt 1915. évről kevés beszámolni valónk van. Anyagiakban osztályunk az elmúlt évben a pénztári kimutatás szerint csekély forgalmat tüntetett fel.

Turisztikai szempontból is a legrosszabbak közé tartozott az elmúlt esztendő. A háborús viszonyokon kívül leginkább a folytonos rossz időjárás következtében osztályunk elentékenyebb kirándulást sem szervezett. Még a thurzóhegyi Gábor-menház látogatottsága is igen csekély volt a múlt évben ami főleg annak tulajdonítandó, hogy Thurzófüred az egész idény alatt zárva volt.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 267·53 K, kiadás: 47·97 K; marad: 219·56 K.

Költségelőirányzat 1916-ra. Bevétel: 332·11 K és ugyanannyi kiadás.

Mattyasovszky Gábor

elnök.

Gömöri osztály.

Elnök: dr. Pösch József.

Ügyvivő alelnök: Pásztor Mihály

Másodalelnök: Pauchly Rezső.

Titkár: Varga István (orosz hadifogságban).

Pénztáros: Lajos Győző.

Választmány: az 1914-iki állapot szerint.

Alapító tagok száma: 5. A rendes és pártoló tagok száma: 128.

Az osztály 1915. évi működéséről vajmi bajos érdemleges dolgot jelenteni. Az indokok ugyanazok, — második háborús év! — melyek a múlt évi működésünket is oly kietlenné tették. Még ígérni sem tudunk intensivebb működést, csak arra az időre, amidőn az áldást hozó győzelmes béke bekövetkezik.

Egy életrevaló helyi bizottságunk, a rimavölgyi (Rimaszombatban), mely 1914-ben 34 taggal alakult meg, alakulása évében több új alkotásnak tervét vetette felszínre; de a háború kitérése óta ez a munka is sok mással együtt szünetelni volt

kénytelen. A bizottság mindamellett megalapozta egy turista-szálló létesítését, egyelőre szerény keretekben, úgy, hogy a rimaszombati főgimnázium tornacsarnokában két felszerelt ágyat helyezett el. A város környékén tervbe vett kisebb menedékház felállítása halasztást szenvedett, de az előkészületek jórészt megtörténtek s így a legközelebb kínálkozó alkalommal ez a terv testet fog ölteni. Az útjelzések nagyobb-részt elkészültek a főbb vonalakon és részben pótlásuk is elkezdődött. A bizottság agilis elnöke Horváth Zoltán.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 466·06 K, kiadás: 259·48 K; marad: 206·58 K.

Költségelőirányzatunk az 1916-ik évre vonatkozólag az előbbi években közgyűlésileg meghatározott keretek között fog mozogni.

Pásztor Mihály
ügyvivő alelnök.

Iglói osztály.

Elnök: Róth Márton.

Jegyző: Hajts Béla.

Pénztáros: Nosz Lajos.

Hűséges munkatársaink: Schmidt Bruno, valamint Teschler Imre és László testvérek a harcmezőn teljesítik hazafias kötelességüket, azonkívül is többféle akadály miatt csak kevés útjelzést pótolhattunk.

A Szuchabela patak mentén vezető gyalogösvényt egészen a Liftner-vízesésig a káposztafalvi erdőhivatal alaposan helyreállította; fogadja érte e helyütt is hálás köszönetünket.

A kirándulások száma az 1914. évihez képest 18-ra emelkedett. Czéljuk a közelebbi és távolabbi hegyek és a Magas Tatra voltak.

A ródlizást és sízést a hó hiánya nagyon korlátozta.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel 1448·70 K, kiadás: 157·26 K (50 K adományoztunk az oroszok dúlta kárpáti falvak felsegélyezésére); marad: 1291·44 K.

Költségelőirányzat 1916-ra. Bevétel: 1516·14 K, kiadás: 392·26 K.

Róth Márton
elnök.

Kassai osztály.

(1914—1915. évi jelentés.)

Elnök: dr. Eöttevényi Nagy Olivér.

Alelnök: Karsai Károly.

Titkár: dr. Móricz József.

Jegyző: Révész Jenő.

Pénztáros: Ambrosch Sándor.

Számvizsgálók: Hrubant Fülöp, Táy Aladár.

Választmányi tagok: Duke Ede, Básel Jenő, Fülöp Károly, Gedeon Jenő, Hányi László, Kiss Zoltán, dr. Korányi Károly, Hrubant Fülöp, Mildner Ferencz, Loós Dezső, dr. Nyulászi János, dr. Puky Endre, Quirsfeld János, Schmidt István, Simko Gusztáv, dr. Siposs Aladár, Spielmann Ervin, Szmrecsányi Jenő, Tauchner Antal, Táy Aladár, Tájber Rezső, Vandracsék Dezső, Vilkovszky Ármánd.

Osztályunknak az 1914. évre kitűzött munkaprogramját a világháború teljesen megszakította. Két évi tevékenységünkről szóló jelentésünk alapján véve csupán az 1914. év első felére vonatkozik.

A mozgósítás elrendelésekor több mint 60 tagunk, köztük leglelkesebb és legtevékenyebb turisztársaink hadbavonultak, aminek, valamint a háború következtében megváltozott viszonyoknak természetes következménye lett, hogy ezen időponttól kezdve osztályunk mindennemű tevékenysége szünetel.

A mérhetetlen küzdelem, melyben hazánk bátor fiai pártját ritkító hősiességükről tettek tanubizonyságot, osztályunktól is megkövetelte áldozatait.

Fájdalmas büszkeséggel jelentjük, hogy Maurer Artur, Friedländer Sándor és Tolnai Mór tagtársaink, továbbá Klanicza János aggteleki barlangvezető, hazánk és királyunk védelmében az északi harcztéren hősi halált haltak.

Érzékeny és pótolhatatlan veszteség érte osztályunkat Maurer Artur halálával, ki mint a Kassai osztály egyik alapítója, szívvel lélekkel a turisztikának élt s osztályunk mindenemű tevékenységében övé volt az oroszlánrész.

Hősi halált halt tagtársaink emlékéét kegyelettel fogjuk megőrizni.

Az aggteleki cseppkőbarlang. Az 1913. évben tetemes anyagi áldozattal annyira-amennyire rendbe hoztuk az aggteleki cseppkőbarlangot. 1914. évi tevékenységünknek túlnyomó részét ismét csak az aggteleki barlang kötötte le. Sajnos ez évben sem tudtunk a barlang és látogatottságának fejlesztése körül semminemű eredményt sem elérni. Azon meggyőződésünk, hogy az aggteleki cseppkőbarlangot saját erőnkől képtelenek vagyunk fenntartani, mindinkább megerősödött.

Beláttuk, hogy bármennyire is költünk a barlangra, ha ezen befektetés nem egyszerre s nem egy nagyobb összegben történik, teljesen czélttevesztett, mert a folytonos tatarozások az évenként visszatérő befektetéseket teljesen felemészítik anél-

kül, hogy azoknak bárminemű látható eredményük volna. Megállapítottuk hogy a barlang régi és új ágának karbantartása átlagosan évi 1000 koronába kerül, mely összeggel éppen csak a karbantartás költsége nyer fedezetet, de egyéb produktív (menházépítés stb.) befektetésekre már semminemű fedezetünk sem marad.

Ezen tarthatatlan és reménytelen állapotra való tekintettel választmányunk körében az az eszme merült fel, hogy a a barlang közepe táján, az új ág és a régi ág találkozására körül egy új bejáratot töressünk és a nagy közönség számára csupán a barlang szebbik részét, az új ágát tartjuk nyitva, míg a régi ág gondozásával, — mely ág bekormozódottsága folytán amúgy is kevés láttnivalót nyújt, — felhagynánk.

A törendő új bejárathoz egy takaros menedékház építését is tervbe vettük. Ezen megoldás lehetővé tenné azt, hogy a barlanglátogató közönség a barlangot két óra alatt kényelmesen megtekintheti s egy vezető minden nehézség nélkül elláthat naponkint hat járatot.

Ezen tervünk megvalósításához szükség lenne 20,000 koronának egy összegben való befektetésére (A fenti megoldás összköltsége 30,000 koronában lett előirányozva, melyből 20,000 K azonnal, 10,000 K pedig 10 évi részletekben lett volna befizetendő.)

Ezen összeg megszerzése céljából azon javaslattal fordultunk egyesületünk központi választmányához, hogy létesítsék egyesületünk kebelében egy önálló aggteleki osztály, mely átvénné a Kassai osztálytól az aggteleki barlangot s a szükséges 20,000 koronát részjegyek kibocsátása útján hozná össze. Mint fő részjegy-jegyzőre magára az egyesület központjára számítottunk.

Sajnos ezen tervünk egyesületünk központi választmányánál nem talált visszhangra, mindazonáltal a központi választmány kiküldött egy bizottságot, mely hivatva lett volna osztályunk kiküldöttével együtt az aggteleki cseppkőbarlang szanalását megtárgyalni. Még mielőtt a kiküldöttek összejöttek volna kitört a háború s így az aggteleki barlang szanalása jobb időkre maradt.

Mint az 1913. évben, úgy 1914. és 1915-ben is tetemes összeget fizettünk rá az aggteleki barlangra, aminek főoka abban rejlik, hogy az 1913. évben az esős nyár, az 1914. és 1915. évben pedig a háború következtében a látogatók száma lényegesen megcsappant.

Míg 1912 ben 757 volt a látogatók száma, addig 1913-

ban 260, 1914-ben 762, 1915-ben 54 látogatója volt a barlangnak.

A mozgósításkor mindkét barlangvezető bevonult. Ez időtől Regen András vezető felesége látta el — teljesen kifogástalanul — a vezetői tisztet.

A Klanicza János vezető gondjaira bízott menedékház, nevezett hadbavonulása folytán felügyelet nélkül maradván, lelketlen gonosztevők a menedékházba betörték s az osztályunk tulajdonát képező ingóságokat, mintegy 100 K értékben ellopták.

1914-ben az eperjesi Divald-czégnél 12000 drb. színes képeslevelezőlapot készítettünk, melyek a barlang legszebb cseppkőalakulatait ábrázolják.

Hogy ezen beszerzésünk mennyire hiánypótló volt, igazolja azon körülmény, hogy 1914. július havában és az 1915. évi 54 látogató között a levelezőlapokból 1500 darabot sikerült elhelyeznünk.

Útjelzés, menházépítés. Az 1914. év első felében mintegy 80 km. utat jeleztünk, illetve a már meglevő jelzéseket felújítottuk.

A Kassavidéki Turistakörrel együttesen épített Kassai Havas-menház 1914. tavaszán elkészült. Az 1914. év szeptember havára tervbe vett felavatási ünnepély a háború következtében elmaradt.

Kirándulások. Az 1914. év első felében 22 társas kirándulást rendeztünk.

Említésre méltóbb kirándulások: 2 napos kirándulás a Bükkbe; 2 napos kirándulás Koronahegyfürdőre s tutajkirándulás Scavnicára, a Magas Tátrában: Ferencz József csúcs, Bibircs, Konecsisza.

Téli sportok. A kassai atletikai klubbal együttesen fenntartottuk a 2 $\frac{1}{2}$ km hosszú kassai ródlipályát. 1914. év február havában sikerült ródliversenyt rendeztünk.

1914. év elején osztályunk kebelében sícsoport alakult. Ugyanez alkalommal Delmár Valter úr síelő tagjaink részére 3 napos síkurzust tartott.

Jövő munkaprogramunk. Osztályunk 1916. év február hó 3-án megtartott 1915. és 1916. évre vonatkozó közgyűlésén elhatározta, hogy a háború tartama alatt minden irányú turisztikai tevékenységét szüneteltetni fogja. A befolyó jövedelmekből tőkét gyűjt egy, a békés viszonyok helyreálltával kiadandó kassai kalauzra.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 370 K, kiadás: 407 K; hiány: 37 K.

Az 1914. évre vonatkozó zárószámadásunk, Jaschkó Géza volt pénztárosunk hadbavonulása folytán nem volt pontosan összeállítható.

Költségelőirányzat 1916-ra. Bevétel: 760 K, kiadás: 580 K.

Dr. Móricz József
titkár.

Dr. Eöttevényi Nagy Olivér
elnök.

Keleti Kárpátok osztálya.

Elnök: gróf Teleki Pál.

Ügyvezető alelnök: Farkas Jenő.

Másodalelnök: dr. Rencz János.

Titkár: dr. Moldován Ferencz.

Pénztáros: Háder Ferencz.

Jegyző: Schultz Ferencz.

A múlt évben a világháború miatt semminemű turisztikai tevékenység nem volt se miatt a tervezett útjavítások, útjelzések és menedékházjavítások sem voltak keresztülvihetőek.

Az osztály tartott egy választmányi ülést október 24-én s azután ugyanazon napon tartotta meg közgyűlését is Felsőbányán a városháza tanácstermében. A közgyűlésen csak felsőbányai tagok jelentek meg és ennek következtében, valamint idegen jelentkezők híján nem tartatott meg az új máramarosi útra és a Bódi-tóhoz tervezett kirándulás sem.

A központnak Tátrafüreden tartott közgyűlésén, miután gróf Teleki Pál elnök a harctéren volt, ügyvivő alelnök képviselte az osztályt.

A tagdíjak sem folytak be olyan arányban, mint kívánatos lett volna, minek oka szintén a nagy világháborúban keresendő.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel: 946·40 K, kiadás: 365·09 K; marad 581·31 K.

Költségelőirányzat 1916-ra. Bevétel: 1443·50 K és ugyanannyi kiadás.

Farkas Jenő
ügyvezető alelnök.

Lőcsei osztály.

Elnök: Kaynár Gyula.

Alelnök: Klimkó Mihály †.

Titkár: Fedor Miklós.

Pénztáros: Hornung Lajos.

Választmány: dr. Alexy János, Dénes Ferencz, Fleischhacker Lajos, Förster Rezső, Greschik Gyula, Halmy László, Loysch Andor, Péter Kálmán, Simonkay Sándor.

A tagok száma 95, kik közül azonban több mint 60% hadbavonult. Ezen tény nagyon bénítólag hatott az osztály működésére, mert a bevonultaktól a tagdíjat beszélni nem lehetett s így anyagi erők hiányában az osztály semmi újabb befektetést nem eszközölhetett; sőt még a meglévő menedékházait is csak nagyobb erőfeszítéssel tudta a kívánalmakhoz képest renováltatni és fenntartani.

A folyó 1916-ik évre tervezett útjelzésektől is kénytelen eltekinteni s egyáltalán kimondatott, hogy tekintettel a nehéz megélhetési viszonyokra és a hadbavonultak nagy számára, a háború tartamára eddigi hasznos munkálkodását kénytelen felfüggeszteni és pedig részint anyagi eszközök hiányában, részint pedig a közönség ezidőszerinti részvétlensége miatt.

Fedor Miklós
titkár.

Kaynár Gyula
elnök.

Si-osztály.

Székhelye: Igló.

Elnök: dr. Bruckner Győző.

Titkár: Rokfalusy Lajos.

Pénztáros: ifj. Marcsek Aladár.

Intézőbizottsági tagok: Balla Gyula és dr. Forberger

Béla.

Mint minden haladásnak, úgy a Si-osztály szépen indult fejlődésének is útját állta a világháború. A nagy népszerűsége szert tett vásár- és ünnepnap si-kirándulások szinte elnéptelenedtek s úgyszólván teljesen elmaradtak. Hisz a mozgósítás óta ismételtelen vonultak be osztályunk még itthon maradt tagjai s civill sietőt csak nagy ritkán láttunk. De katonát annál többet!

Már az elmúlt év telén is a Tátrában (Széplakon) nyertek a sifutásban kiképzést a kassai hadtest közös ezredei, kik e télen a Csorbai tónál lettek elhelyezve.

Ezúttal első ízben a m. kir. magasalpesi honvéd si-tanfolyam is a Tátrában tartatott meg s így állandóan mintegy 2000 katona nyert kiképzést a sielésben. A tanfolyam december 1-én nyílt meg s márczius 18-ig tartott, három-négy hetes turnusokban. Az oktatók javarésze megint ismert sifutóink és alpinistáink közül került ki, kik katonai szolgálatuknak tettek ezidőszerint eleget, akadt egy-két civill is.

Nemcsak a Tátra déli oldalán, hanem az északi lejtőin is volt tanfolyam, még pedig Zakopánén, ahol a lebergi hadtest részesült oktatásban.

Az e télen tartott katonai tanfolyamokon tekintettel olasz ellenségeinkre, nemcsak a sifutást sajátították el katonáink, hanem alpin jellegű túrákat is végeztek, főleg a honvédek, kik Tirol hatalmas védőbástyáin mérik össze erejüket.

Merjük remélni, hogy azok, kik mint katonák ismerték meg a Tátrát és barátokztak meg a sivel, majd a béke helyreálltával, mint békés polgárok szelik deszkáikkal a Tátra szűz havát s lesznek hódolói, terjesztői e nemes sportnak.

Rokfalusy Lajos
titkár.

Sziléziai osztály.

Tiszteletbeli elnök: Müller Johannes.

Elnök: Stecher Paul.

Alelnök: dr. Freymarck.

Pénztáros: Artl Maurin.

Jegyzők: Ausner Bertold és Neuman Artur.

Választmányi tagok: dr. Friedel, Jost Ernst, dr. Klingmüller, Körner Rudolf és dr. Pax.

Az elmúlt esztendő, amelyben a háború tovább dúlt, szintén nem kedvezett az egyesületi életnek. Az osztály tisztviselői az erejüket fokozottabban leköttött hivatalukkal, nemkülönben hazafias ténykedésekkel annyira el vannak foglalva, hogy másirányú tevékenységre idejük alig marad. Az egyesületi élet e szerint egészen a tél közeledtéig pihent; már csak novemberben történt a felélesztés iránti első kísérlet. Több választmányi ülésen tárgyaltunk egyesületi belső ügyeket és csak évi közgyűlést és egy havi összejevetelt tartottunk. A közgyűlés alkalmával dr. Pax tanácsos „A Máramaros“-ról beszélt és a havi gyűlésen leirta az elnöklő Stecher Paul igazgató úti emlékeit „Am Brandherde des Weltkrieges, in Bosnien und der Herzegovina“ czímen. Minden más munka szünetelt és a dédelgetett területünk javára irányuló netaláni terveink különben sem kerülhettek volna kivitelre.

Az idők mostani tolyása az osztálynak kifejlesztésére a legnagyobb mértékben alkalmatlan. Tagtársaink számának erős megfogyatkozásával kell számolnunk, hiszen sokan közülök a harcmezőn hazájukért haltak, mások pedig gazdasági okokból mondtak le tagságukról. Taggyűjtésre a mai

körülmények között nem is gondolhatunk. Nyugodt időkben azonban újra javulást várhatunk majd.

A tátrafüredi nagy közgyűlésen osztályunk elnöke személyes okokból meg nem jelenhetett. Artl pénztáros képviselte ott osztályunkat. Az új alapszabályokhoz szóló javaslatainkat csak később fogjuk előterjeszteni, mivel a központ az alapszabálytervezet tárgyalását akkor nem találta időszertűnek.

Zárószámadás 1915-ről. Bevétel 4062.76 M, kiadás: 3682.02 M; marad: 380.74 M. A Sziléziai menedékház 1915. évi bérét nem kaptuk meg. A bizonytalan időben költség-előirányzatot elkészíteni nem tudtunk.

Stecher Paul

elnök.

Zólyommegyei osztály.

Elnök: Csipkay Károly.

Alelnök: Hubert Aladár.

Titkár: dr. Cserhelyi Vincze (orosz fogságban).

Pénztáros: Bruoth Pál.

Kirándulásszervező: Göllner Béla.

Azok a remények, amelyekkel előző évi jelentésünket zártuk, nem teljesültek. Osztályunknak 25-ik évi jubiláris ünnepét nem tarthattuk meg, miután a világháború a maga borzalmaiban még egyre tart, aktív tagjainknak a száma tehát az újabb behívások folytán tovább csökkent.

Működésünk az 1915-ik szomorú esztendőben vajmi csekély, jóformán számba sem vehető eredménnyel zárul. Munkálkodásunkat, rendszeresített túrázásainkat nem folytathattuk; útainkra, azok jelzéseire s a menházakra nagyobb gondot nem fordíthattunk, hiszen azok, akikkel ezen munkálataink egybeforrnak, ma már mind a csatatéren küzdenek. Sőt szomorú szívvel kell megemlékeznünk arról, hogy közülök Berkovits Lipót, Krumm Gusztáv, dr. Rosenauer Béla és Sipos Kamill hősi halált halva, tagjaink sorából elköltöztek. Fáradhatatlan természetbarátokat s lelkes tagokat veszítettünk el velük, kik közül Krumm Gusztáv nevét úgyis mint választmányi tagunkét emeljük ki azok sorából, akiknek multhatlan érdemeik vannak osztályunknak újjáéledésében s az igazi turistaság meghonosításában. Igaz fájdalommal érezzük azon veszteség súlyát, amely bennünket az ő elvesztésükkel ért.

Megemlékezünk továbbá dr. Cserhelyi Vincze osztályunknak titkáráról, aki nehéz sebesüléséből orosz fogságban szerencsésen felépülve, most már igazi örömünkre állandóan levelezik Nischny-Udnyk fogolytáborból.

Közgyűlést a mult évben nem tartottunk, csupán egy választmányi ülést az előző évi zárszámadásoknak megállapítása és elfogadása céljából.

Munkatervezetünket, sőt költségelőirányzatunkat most sem terjesztjük elő, miután a világháború működési szerveinket teljesen megbénította, melyek újjáéledését csakis a várvárt béke után remélhetjük.

Zárszámadás 1915-ről. Bevétel: 782 94 K, kiadás: 304 74 K; marad: 478 20 K.

Bruoth Pál
pénztáros.

A Magyarországi Kárpát Egyesület gyűjtése „Turisták falvá“-ra.

Mikor hős katonáink az utolsó oroszot is kiűzték hazánkból és az ádáz harcokban elpusztult felvidéki községek újjá felépítésére országos mozgalom indult meg, a turisták lelkes gárdája is megmozdult és megfogamzott benne a nagy elhatározás, hogy kedvelt felvidékén közadakozásból egész falut épített fel, mely »Turisták falva« néven hirdesse a jövő nemzedékeknek hálájukat s szeretetüket a haza védőbástyája, a Kárpátok iránt. A M. K. E. is szeretettel s lelkesedéssel karolta fel az eszmét s a mult év október havában megindította kebelében a gyűjtést. Az elnökség az egyesület valamennyi osztályához, képviselőjéhez, minden választmányi és rendes tagjához felhívással ellátott gyűjtőívet küldött, aminek nemsokára szép eredménye mutatkozott. Az eddig beérkezett gyűjtőívek és küldemények alapján a gyűjtés következő eredményéről számolunk be:

1. Gróf Teleki Sándor, a M. K. E. elnöke	100.—	K
2. A M. K. E. központja	— — — —	100.—
3. Almássy Ede, Borostyánkő	— — — —	100.—
4. Borbély Lajos, Budapest	— — — —	100.—
5. Móry Károly	— — — —	100.—
6. Tolnay Lajos	— — — —	100.—
7. Reichart Dezső v. tag gyűjt. Tátrafüreden	175.—	”
- (Gyűjtőívén adakoztak : Tátrafüred igazgató-

sága 100 K, Stettner Dezső 20 K, Reichart Dezső 10 K, dr. Dombora Árpád 10 K, Csataádi Artur 10 K, dr. Thern 5 K, Barborka főhadnagy 5 K, Sichter Gusztáv 5 K, A. B. 2 K, M. Gy. 2 K, X. Y. 2 K, Z. T. 2 K, N. B. 2 K.)

8. A központi elnökség iglói gyűjtése — 138 — K

(Adakoztak: Fischer Miklós 10 K, Haltenberger Rudolf 15 K, Koromzay György 10 K, Folgens Kornél 5 K, ifj. Haltenberger Rezső 5 K, Széll Ödön 5 K, Thirring Gyula 5 K, dr. Wesselényi Mátyás 5 K, Schmidt József 5 K, Wiese Gyula 5 K, özv. Bobory Imréné 3 K, Lorber Dávid 3 K, özv. Bartsch Gusztávné 2 K, Bartsch Gusztáv 2 K, Berzeviczy Béla 2 K, dr. Singer Alfréd 2 K, Friedmann Arnold 2 K, Guhr Márton 2 K, Fábíán László 2 K, Hoch Ferencz 2 K, Koromzay Györgyné 2 K, Jantner Aurélné 2 K, dr. Jantner Ervin 2 K, Krausz Áron 2 K, Kregczy Tibold 2 K, Langsfeld Géza 2 K, Langsfeld Kálmán 2 K, Madarász Andor 2 K, Marcsek Andor 2 K, Pollák Jakab 2 K, Rokfalusy Lajos 2 K, Rosenthal Vilmos 2 K, Schermann Samu 2, dr. Bruckner Győzőné 2 K, dr. Sztahovszky Antal 2 K, Thern Kálmán 2 K, Thern László 2 K, dr. Walser Gyula 2 K, Windt Imre 2 K, Telléry Gyula 2 K, Adler Samu 1 K, Antal Samu 1 K, Langsfeld György 1 K, ifj. Marcsek Aladár 1 K, Szénfy Zoltán 1 K, dr. Ujtelky Miksa 1 K.)

9. Horn K. Lajos tüzérhadapród harcztéri gyűjtése — — — — — 120 — „

(Adakoztak: Horn K. Lajos 5 K, Csopey Miklós hadnagy 10 K, Dressler Lt. 10 K, Dobó János fhdgy. 10 K, Heidler tüzérfhdgy. 10 K, dr. Katona Bálint ügyorvos 10 K, Prikryl Florian Oblt. 10 K, Rozlozsnik Pál fhdgy. 10 K, Rumrich Alfons Hptm. 10 K, A. Zajac Lt. 10 K, Krausz Elemér Fähr. 5 K, Schön Gusztáv Fähr. 5 K, Tuczentaller Fähr. 5 K, Wegricht Oblt. 5 K, Weil Kdt 5 K.)

10. A Zólyommegyei osztály gyűjtése — 74 — „

(Adakoztak: Zólyommegyei osztály 25 K, Hubert Aladár 5 K, Bruoth Pál 5 K, Engel József 5 K, Launer Béla 5 K, Tulinszky 5 K, Arkans Imre 4 K, Göllner-féle tarokk-társaság 4 K, Pokorny Alfréd 4 K, Szitha Mihály 4 K, Biró Béla 2 K, Göllner Béla 2 K, Solyomossy Zoltán 2 K, Göllner Magda 1 K, dr. Szuchoy 1 K.)

11. Schultes Emil (Budapest) gyűjtése — 55 — „

(Adakoztak : Schultes Emil 20 K, Bummel Nándor 5 K, Achtzehner József 5 K, Feind Ferencz 5 K, Kielhauser Paul 5 K, Mezei Béla 5 K, Makovszky Ferencz 5 K, Schmidt György 5 K.)

12. ifj. Zsuffa András, Liptószentmiklós — 50' — K
 13. Krompecher Gyula, poprádi képviselő gyűjtése — — — — — 42' — „

(Adakoztak : Poprád r. t. város 10 K, Krompecher Gyula 4, Strompf István 4 K, dr. Förster Kálmán 3 K, Bresel Sándor 2 K, Geruska Pál 2 K, Olvashatatlan aláírás 2 K, Glatz Gyula 2 K, Luczy Sándor 2 K, Matejka 2 K, Reisinger József 2 K, Stadler János 2 K, Teichner Gyula 2 K, Freitag Árpádné 1 K, Fülöpp József 1 K, Melczer Gusztáv 1 K.)

14. Iglói osztály — — — — — 40' — „
 15. Chatel Vilmos, Budapest — — — 40' — „
 16. Alexy János — — — — — 20' — „
 17. Hoepfner Guido — — — — — 20' — „
 18. Komáromi Kaszinó — — — — — 20' — „
 19. Kovald Péter, Budapest — — — 20' — „
 20. Pulszky Garibaldi, Budapest — — — 20' — „
 21. Sárközy Aurél, Pettend — — — 20' — „
 22. Szegedi kenderfonó gyár r. t. — — — 20' — „
 23. Witkowitzi Bányatársaság, Ötösbánya 20' — „
 24. Janky Sándor képviselő tatai gyűjtése 17' — „

(Adakoztak : Janky Sándor 180 K, dr. Pusch Ödön 5 K, Pintér Elek 4 K, Kiss Béla 2 K, László Dávid 1 K, Mátyás N. 1 K, N. M. 1 K, Pitying József 1 K, S. I. 20 fill.)

25. Ambrózy Albert, nagyszalóki képviselő gyűjtése — — — — — 14' — „

(Adakoztak : Ambrózy Albert 2 K, Weszter Pál 3 K, Guhr Mihály 2 K, Kárpáti János 2 K, Ehlers 1 K, Hönsch 1 K, Hudács K. 1 K, Professor Luisch 1 K, dr. Nikelszky Jenő 1 K.)

26. Korbuly Géza dr., Budapest — — 12' — „
 27. Baumöhl Vilmos, Budapest — — 11'20' — „
 28. Adriányi László, Felka — — — 10' — „
 29. Csengery Lóránt, Budapest — — — 10' — „
 30. Dr. Eröss János, Szerencs — — — 10' — „
 31. Fux Antal, debreczeni képviselő gyűjtése 10' — „

(Adakoztak : Fux Antal 3 K, Fux Antalné 3 K, Fux Klára 3 K, Koós Gabriella 1 K.)

32. Hauszmann Alajos, Budapest	— —	10.—	K
33. Hopp Ferencz, Budapest	— —	10 —	"
34. Hensch László, Szepesszombat	— —	10.—	"
35. Dr. Instítórisz Endre, Rimaszombat	— —	10.—	"
36. Kéler Napóleon, Budapest	— — —	10.—	"
37. Külkey Gyuláné, Szala	— — —	10.—	"
38. Külkey Gyula, Szala	— — —	10.—	"
39. Liszkay Boldizsár, Nógrádverőcze	— — —	10.—	"
40. Nagy Ödön, Budapest	— — —	10.—	"
41. Peiszerle Samu, Alsósajó	— — —	10.—	"
42. Ráth Arnold, Budapest	— — —	10.—	"
43. Róth Márton, Igló	— — —	10 —	"
44. Hönsch Árpád, Ötösbánya	— — —	10.—	"
45. Óshegyi József, Magyaróvár	— — —	10.—	"
46. Tarkovich József, Budapest	— — —	10.—	"
47. Lőcsei ál. főreáliskola ifjusága	— —	8.—	"
48. Czölder Aurél, Perlasz	— — —	6 —	"
49. Bethlenfalvy Antal, Kassa	— — —	5.—	"
50. Dr. Grósz Emilné, Budapest	— — —	5.—	"
51. Kammerer Ferenczné, Magyartelek	— — —	5.—	"
52. Lakner Károly, Budapest	— — —	5.—	"
53. Lóczy Lajos, Budapest	— — —	5.—	"
54. Pétery János, Budapest	— — —	5.—	"
55. Dr. Rajner Béla, Budapest	— — —	5.—	"
56. Rauchbauer János, Budapest	— — —	5.—	"
57. Rauchbauer Jánosné, Budapest	— — —	5.—	"
58. Ringeisen Ferencz, Budapest	— — —	5.—	"
59. Szlaby László, Vámosmikola	— — —	5.—	"
60. Teschler Ferencz, Rózsahegy-fonógyár	— — —	5.—	"
61. Merza Lajos, Kolozsvár	— — —	4.—	"
62. Tolnay Kornél, Budapest	— — —	4 —	"
63. Dr. Gyulay Noé Hugó, Budapest	— — —	3.—	"
64. Dr. Limberger Albert, Nagyrőcze	— — —	3.—	"
65. Umlauf Adolf, Budapest	— — —	280	"
66. Dr. Daits Ede, Felka	— — —	2.—	"
67. Egyetemi Földrajzi Intézet, Budapest	— — —	2.—	"
68. Dr. Fleischmann Hugó, Budapest	— — —	2 —	"
69. Geduly Géza, Rimaszombat	— — —	2.—	"
70. Gruber Károly, Szepessümege	— — —	2.—	"
71. Hamza Ágost, Budapest	— — —	2.—	"
72. Dr. Metzler Gusztáv, Budapest	— — —	2.—	"
73. Steinhardt Antal, Budapest	— — —	2.—	"
74. Virágh Árpád, Budapest	— — —	2.—	"
75. Havas Géza, Budapest	— — —	1.—	"

A gyűjtés eddigi eredménye tehát 1848 K. A. M. K. E. elnöksége ez úton is hálás köszönetet mond a nemesszívű adakozóknak, a gyűjtést azonban még nem zárja le, mert a gyűjtőívek nagy része még nem érkezett vissza. Tisztelettel kéri a még be nem érkezett gyűjtőívek és adományok szíves beküldését.

Igló, 1916. márczius 28.

Thirring Gyula
közp. pénztáros.

Vegyes közlemények.

Az 1914. év új túrái.

Az 1914. év igen szegény új vállalkozásokban. Amit találunk, az is főleg az év elejére esik, a télbe. A háború óta úgyszólván szünetel a magas hegymászás, ami van, csak a járt utakat követő; merész vállalkozásra most a harctéren van bő alkalom. A lengyelek tátrai folyóirata, a Tatrník, a háború eleje óta nem került szemem elé s így csak a magyar részről végzett vállalkozásokról számolhatok be.

I. Első téli megmászások.

Hátsó Bástya—Kis Zergetavi torony. Barcza Ferencz és Schmidt Gizella. Április 12.

Ruman csúcs. Grósz Alfréd és Zuber Frigyes. Április 19.

Keleti Szalóki torony. Hefty Gyula Andor, Csizsák Pál, ifj. Franz János, Hunsdorfer János, Kirner Pál, Pocsuvaj János, Schmidt Pál és ifj. Strompf János vezetőikkel. Márczius 8.

Vámkö. Hefty Gyula Andor és dr. Komarniczki Gyula. Február 1.

Dőri csúcs—Petrik-csúcs—Majunke-torony. Dr. Serényi Jenő és Votisky Zoltán. Április 12.

Pfínn-kilátó. Ugyanazok. Április 13

Déry-csúcs (a Zöldtótól). Heim, Müller és társa breslauer turisták. Husvétkor.

Téry-hágó (a Zöldtótól). Ugyanazok. Ugyanakkor.

II. Új túrák.

Berkenyés toronyok. 1681—1975 m. (I. bejárás.) Grósz Alfréd és Hefty Gyula Andor. Augusztus 27.

Koliba-csúcs. 1873 m. (V. megmászás) Grósz Alfréd. Június 28.

Az 1915. évben új túra tudtommal nem volt.

Hefty Gyula Andor.

Ciklon a Tátrában.

Míntha harcztéren jártam volna! A harcz elállt; az ádáz, vad csata már kitombolta magát! A harczizaj elnémult s az égről elvonultak már a komor, sötét viharfellegek. Napsugaras, verőfényes béke honolt mindenfelé, — de a csatatér holtakkal volt borítva . . . Ott feküdt egymás mellett sűrű sorokban az aránytalan küzdelemnek ezernyi ezer áldozata.

Elkeseredett, heves küzdelem volt az, amit 1915 november 18-án a Magas Tátra fenyvesei vívtak a pusztító orkánnal. Kora hajnaltól csaknem éjfélig dühöngött a vihar, amely elképzelhetetlen erejével legyűrte, földre tiporta ellenfelét. Recsegve, ropogva dültek ki rendre a hatalmas, vén fenyők; sudár törzsek, amelyek győzedelmesen élték már át a Tátra nem egy viharát, szilánkokká tépve, pozdorjává zúzva, feküdtek a földön s mire elállt a szél, a Klotild-út mentének szép fenyvese már — csak volt.

* * *

Emberemlékezet óta nem volt példa a Tátrában ilyen viharra, mint amilyen ez volt, amely a déli Tátra lejtőinek legszebb fenyvesét, a Daniello-laktól csaknem Tátralomniczig, sőt helyenként még azon túl is, valósággal letarolta.

Míg eddig Poprád felől csupán a Grand Hotel Újtátrafürednek két villája és a széplaki szanatórium integettek örökzöld fenyőkereteikből előkandikálva a feléjük közeledő vándornak egy barátságos „Isten hozott“-at, addig most pörére vetkezve, teljesen szabadon állanak előttünk Tátraszéplaknak, a Tátra-otthonnak, Új- és Ótátrafürednek összes épületei, valamint az őket egybekötő Klotild-útnak a vonala. E fürdőtelepek az első napokban teljesen el voltak zárva a külvilágtól: az utakat és a villamos vasút pályáját eltorlaszolták a kidöntött fák, a táviró és távbeszélő vezetékek megtépve, leszaggatva hevertek a földön; sőt rövid ideig még sötétségbe is voltak burkolva a Tátra fürdői, mert a villanyvilágítási huzalok is erősen meg voltak rongálva.

De erélyes és gyors intézkedésekkel csakhamar helyreállították az összeköttetést, a kocsikat közmunkaerő kirendelésével sikerült 3—4 nap alatt teljesen megtisztítani, szabaddá tenni. A villamos vasút eleinte csak Alsótátrafüredig közlekedhetett, majd néhány heti kemény munkával Ótátrafüredig is helyreállították a pályát, úgyhogy a téli idény megnyíltával már odáig járhattak a kocsik. De még nagyobb munkába került, amíg ismét villanyoson mehettünk Széplakra

és Hági környékén az őzikeket még sokáig nem zavarta a villamos vasút csengőberregése.

Egyedülálló és szokatlan eset ez a vihar a Tátrában, ahol bár erős szelek és viharok aránylag elég gyakran fordulnak elő és kisebb, szórványos, rendszeren csak néhány fára terjedő széldöntések is minden évben találhatók, — az ilyen katasztrófális, területileg is kimutatható pusztításra még nem volt példa. Grósz Alfréd 1912 májusában Tátraháza közelében akadt egy kisebb széldöntésre, ahol saját becslése szerint 3—4 holdnyi területen gyökerestől voltak kitépve a lúczyfenyők. De Istenem, mi ez a 3—4 hold a mostanihoz képest!

Marcell György felvétele.

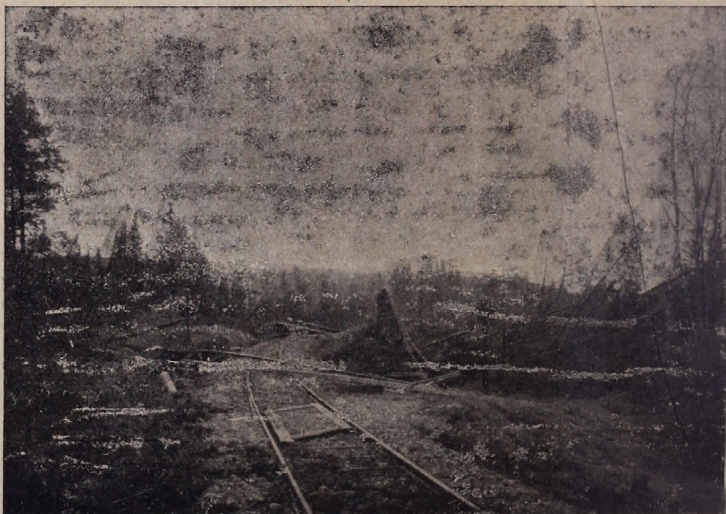
Széldöntött fatörzsek Ótátrafüred mellett.

A dolog annál érdekesebb, hogy míg az eddigi csekély széldöntéseket is rendszeren a déli szél okozta, addig most a letarolt erdőben a fák fekvéséből pontosan megállapítható a viharok határozott észak-déli iránya; mert az egész nagy területen mindenütt pontosan egyirányban, északról délre fekszenek a fenyők, kivéve az elpusztított területnek nyugati végét, Diergardt báróné Daniello-lakának a környékét, ahol a forgó szél valóságos chaotikus összevisszaságban sodorta halomra a fákat.

Az épületekben csudálatosképen kevés kárt okozott a

ciklon. Szinte érthetetlen, hogy míg a hatalmas fenyvest több mint 2000 holdnyi területen valósággal lefektette, addig az épületek felett csupán jelentéktelen kis rongálásokkal vult el.

Tátraszéplakot különben is eléggé megkímélte a vihar. Az épületeken esett kisebb károkon, egy-két lesodort ablaktáblán és kéményen kívül a szanatórium és a Tivoli közötti nagy fenyőket ritkította meg, egyébként a fürdőtelep belső területén alig venni észre a változást, amit persze nagyrészt annak lehet köszönni, hogy Tátraszéplakon leginkább fiatal

Marcell György felvétele.

A villamos vasút ledöntött oszlopai Újtátrafüred előtt.

fenyők voltak, amelyek — úgy, ahogy, — de mégis csak ellenállottak az orkánnak.

Annál szomorúbb kép tárul elénk, midőn a kávéház melletti útkanyarulathoz érünk Földre terítve fekszik előttünk a szép fenyves! Tekintetünk szabadon, minden akadály nélkül kalandozhatik az erdőkeretétől teljesen megfosztott Tátraotthon felé, sőt azon is túl, Újtátrafüred villái és Ótátrafüred felé. Az óriási fenyőszálak úgy fekszenek ott, egymás hegyénhátán és az egész szomorú pusztulás azt a benyomást kelti, mintha nem is rengeteg fenyvesből, hanem holmi földbeszúrkált hitvány gyufaszálakból állott volna itt az erdő.

S a pusztuló erdő magával sodorta a romlásba a villanyos vasút vezetéktartó hatalmas vasoszlopait is. Derékban vagy egészen tőből legörbitve, kidöntve, dugóhuzóként megcsavarva, fekszenek ezek az erős vasoszlopok. A legtöbb természetesen Tátrafüred és Széplak közt, ahol mintegy 70 vasoszlop van tönkre téve; Tátrafüreden alul csupán egy meghajlított oszlopot találtam.

Újtátrafüreden a legtöbb villára rádőltek a közvetlenül mögötte álló fenyők s részben talán ennek köszönhető, hogy egyik-másiknak a tetejét el nem emelte a szél. Az újtátrafüredi

Marcell György felvétele.

Kápolna és villamosmegállóhely Újtátrafüreden.

villanyos állomás bódéját teljesen földhöz lapította a vihar, amely a jól ismert újtátrafüredi diadalkaput is, az „Isten hozott”-tal, szilánkokká tépte.

Kisebb rongálásokat Ótátrafüred épületei is szenvedtek, de ezek csak a háztetőkről leszakított pléh- és kátránypapírlemezekre, néhány lesodort kéményre és több efféle csekélységre szorítkoztak. Érdekes a Grand Hotel előtt álló egyik ívlámpa karcsú vasoszlopa, amelybe csak igazán kis felületen tudott belékapaszzkodni a szél, de mégis meggörbítette; a tarajkai sikló alsó állomásának a fedelére is ráfűjt egy fenyőfát. A főhercegi villa, mely annyira el volt dugva a sűrű

fenyvesben, hogy annak külsejéről eddig fogalmam sem volt, most, a ciklon jóvoltából, szintén egy kis levegőt és nap-sugarat kapott, ami csak annál kellemesebbé fogja tenni.

De talán legnagyobb mérvű a pusztulás Ótátrafüreden túl, azon a hegyoldalon, ahol a Károly-pihenő van. A kidöntött, halomra fektetett vastag fenyőtörzsek olyan grandiózus látványt nyújtanak, amit elképzelni egyszerűen lehetetlen!

Érdekes, hogy a vörös fenyőkkel nem bírt a ciklon. Mindenütt, az egész nagy területen egyedül, elhagyatva állanak a szívos vörösfenyők, nem egy közülök töredezeve, meg-tépázva, — de állanak és büszkén hirdetik:

„Wir sind die letzten des Riesengeschlechts
Die Brüder sanken und starben.

Wir tragen die Spuren des Wettergefechts,
Frisch blutende Wunden und Narben.

Wir trotzen den Stürmen und klammern uns fest,
Und schmücken uns freudig im Lenze;
Die Kronen gebrochen, geknickt das Geäst,
Verlorene Wacht an der Grenze.

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

Wir loben der Berge mächtigen Herrn,
Wenn uns sein Sturm umwettert,
Wir sinken zu Tal und sterben gern
Von seiner Hand zerschmettert“. (R. Baumbach.)

Ami a széldöntés területét illeti, az a Daniello-laktól átlag $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ km. szélességben kíséri a Klotild-utat mintegy 8 km.-nyire, a „Szép kilátás“-ig. Itt hirtelen vége szakad, hogy Lomnicznál, majd rókusi és barlangligeti területen — bár jóval kisebb arányokban, — folytatódják.

A letarolt erdőből kincstári területre alig jut valami, az mind a tátraalji községek volt úrbéri birtokosainak a tulajdona. E községek lakói bizonyára nem is nagyon bánják a dolgot, mert ezzel egy csapásra egészen váratlanul tetemes bevételhez jutottak, míg eddig, erdejük véderdőnek deklaráltatván, azt nem használhatták ki. A szepesszombati erdőgondnokság becslése alapján a széldöntés összefüggő, egységes területe 2050—2060 holdra tehető, ahol — csupán a műfát számítva

— körülbelül 233.000 m³ a kidöntött fa mennyisége. Ha hozzászámítjuk még az ágakat, koronákat stb., amit tüzelőfának elég jó áron lehet manapság értékesíteni, úgy csaknem 4—5 millióra becsülhetjük az összeget, amely a fa értékesítéséből be fog folyni.

A széldöntés terjedelme sem mindenütt egyenlő, néhol körülbelül egyenlő területeken igen különböző a köbméterek száma, így például gerlachfalvi területen 203 holdon 10.000 m³-re van becsülve a fa, míg Izsákfalu 293 holdnyi területén, tehát nem is olyan sokkal nagyobb területen már 50.000 m³-re becsülték a kidöntött fát. A legnagyobb rész a nagyszalókiakra esik, akiknek 600 holdon 80.000 m³-t döntött ki a szél, míg Malompatak területén 532 holdon 50.000 m³-t. Ezenkívül Alsóerdőfalvára esik 300 holdon 30.000 m³, Kakaslovniczra 30 holdon 3000 m³, Rókusra és Barlangligetre egyenként 50 holdon 5000 m³. Ezek természetesen nem abszolút pontosságú adatok, hanem csak az erdőgondnokság becsülésének az eredményei, amely nagy munkájával oly hamar elkészült, hogy január 31-én már megtarthatták Szepesszombaton az árverést. A feltételek kötelezik a vevőt, hogy a fát legkésőbb 1919. márczius 31-éig el kell szállítania.

A kilátás, amelylyel a ciklon megajándékozta a tátrai fürdőtelepeket, úgy fel a hegyekre, mint le a szepesi síkra, páratlan. És napfényt, insolátiós hőt kaptak annyit, hogy a külföld bármely vidékével e tekintetben is felvehetik a versenyt.

Miután a kidöntött területeknek egyes részeit valószínűleg réteknek fogják meghagyni, a Tátrafüredek megfelelő jó sítérphez jutnak, aminek a hiányát mostanáig bizony meg lehetőszen éreztük.

* * *

De bár hamar ki fognak zöldülni újra a fenyvesek s beheggednek a sebek, még sokáig fog látszani a nyoma ennek a pusztulásnak, melyet nem vad muszka hordák okoztak gránátjaikkal, hanem a nagy Természet az ő süvöltő viharával, hogy méltó, örök emléket állítson a világfelforgató nagy háborúnak a Magas Tátrában!

A fák újra megfognak nőni, a nagy, örök, a szent Természet új fenyvest fog teremteni, amely szebb lesz a réginél, jól tudom, de akik annyira szerették ennek a sötét fenyvesnek a susogását, akik annyira szerettünk megpihenni az ő illatos mohapárnáin s annyira rajongtunk ezekért a zuzmós,

öreg fenyőkért, mégis csak könnyes szemekkel búcsúztunk a ravattaltól . . .

Hensch Aladár.

A tátrai viharról az első cikk a „*Karpathenpost*“ cz. késmárki hetilap 1915. évi 47. számában jelent meg Hefty Gyula Andortól. E tárgyról szóló további közlemények a 48., 52., az 1916. évi 2. és 5. számában vannak. A 12. és 14–16. számban Dénes Ferencz igen beható tanulmányt írt e tárgyról. (Utóbbi különnyomatban is megjelent.)

Utalunk továbbá a „*Turistaság és Alpinizmus*“ cz. folyóirat illusztrált cikkeire VI. évfolyamának 307. és 311. oldalán, a „*Szepesi Hírnök*“ -ben Dénes Ferencztől megjelent cikkekre az 1916. évi 22., 23. és 24. számban és végül Vadas Jenő: A Magas Tátrában elpusztult erdők felújításáról (Erdészeti Kísérletek 1916. évi XVIII. évf. 1–2. sz. füzete. 28. oldal, 12 képpel) című tanulmányára.

Irodalmi ismertetések.

Turistaság és Alpinizmus. V. évfolyam. 1914–15. Dr. Komarniczki Gyula és dr. Serényi Jenő főmunkatársak közreműködésével szerkesztette és kiadta dr. Vigyázó János Budapesten.

A Turistaság és Alpinizmus V. első háborús évfolyama meglepetést hozott az olvasóknak: nem szűnt meg, mint nem egy turista- és szakfolyóirat, nem is késlekedett, várakozott, mint mások, hanem felvette a háborús jelleget. A régi külsőben, de tartalmában átalakulva jelent meg; legtöbb cikkében háborús vidéket tárgyal vagy a turistaság és a háború kapcsolatát fejtegeti. Még időszerűbb a képanyaga. Csaknem kizárólag a harcászinterekről való. Amellett új rovat is nyílt meg: „Munkatársaink a háborúban“ czímen s ez újabb kapcsolatot jelent a háború és az olvasó között. Így aztán sikerült minden tekintetben fenntartani a lap iránti érdeklődést és sem a lap terjedelmén, sem képein vagy nyomásán nem lát-szik meg, hogy háborúban készült.

Az első két szám még nem mutatja a háború képét. Itt még csak a hegymászási törekvés és küzdelem hangulata uralkodik. Dr. Komarniczki Román a *Langkofel* (3178 m.) északkeleti falának átmászását írja le, amelyet 1910. augusztus 25-én végzett Gyula bátyjával, részben új úton. E túra egyike a Dolomitok legnagyobbyszerűbb falmászásainak s tájilag is remek útvonal, végrehajtását pedig váltakozó zivataros és jégesős időjárás nehezítette meg s egy sziklák közti éjszakai kázás tette emlékezetessé! A Természet zordon fenségét, a küzdelem nagy nehézségeit megkapóan ecseteli a leírás, amely a hegymászók lelkivilágát teljes őszinteségében tárja elénk. A

czikk mind tárgyánál, mind kidolgozásánál fogva egyike a magyar hegymászó irodalom remekeinek s az 1914—15. évfolyamnak legfőbb díszje. Ugyanez a hegymászó lélek nyilatkozik meg őszintén, bár még csak bontakozásában, Zuber Oszkár cikkében: *A Menguszfalvi gerinczen*. A keleti Menguszfalvi csúcstól a Csubrináig húzódó gerincz bejárását írja le benne s mint fénypontját a Menguszfalvi résen való átjutást a Martin-kéményen fel. A szép természeti képek s a mászás szakszerű leírása mellett különösen a csúcsok megmászási történetének részletes közlése ad e cikknek érdekességét.

Az augusztusi szám a B. E. T. E. egyik legtehetségebb tagjáról, *Jordán Oszkár*-ról közöl megemlékezést dr. Serényi Jenő tollából, Jordán, mint hegymászó s mint író is, nagy reményekre jogosított s tragikus halála mintegy kezdete azon veszteségeknek, amelyek a B. E. T. E.-t azóta megtizedelték. (A M. K. E. évkönyveiben két cikke jelent meg: »Sitúra a Gyömbéren« 1908-ban és a »Hegyes-torony megmászása« 1909-ben.) Révész Jenő *A Ferenc József-csúcson* való jártakor szerzett emlékeit idézi fel s bár tárgya éppen nem rendkívüli, a sorain eláradó friss vállalkozó kedv és a benyomások iránti fogékonysága leírását kedves olvasmánynyá teszi. Ugyanez az értéke Szuly Elemér leírásának is »*Csönd*« a címe s e cím jól jellemzi a borsodi Bükk-hegység sajátos varázsát s a hangulatot, amely az író ottjártakor Diósgyórtól az Örvénykőn át Lillafüredig kísérte. Itt, a második szám hivatalos hírei közt van az első háborús hír: a Budapesti Egyetemi Turista Egyesület jelenti, hogy helyiségét katonai célokra foglalták le. (Ő érezte meg először és itt érezte meg a háború nehéz helyzetét. Pedig mi volt ez a maihoz képest! Ki hitte volna, hogy másfél év múlva az egyesület száz egynéhány tagja közül már csak kettő lesz polgári foglalkozásában s hogy a lap szerkesztője lesz az egyesület elnöke, titkára, pénztárosa — s egyetlen tagja is egy személyben!) Jellemző s örvendetes is, hogy a második háborús közlemény ugyanezen szám végén, üzleti: a Magyar Földrajzi Intézet kínálja háborús térképeit (akkor még csak szerb, orosz és francia harcztér volt).

A lap harmadik, szeptemberi számában már teljes erővel vonul be a háború: az első cikk *Szerbiai útiképeket* közöl Romeiser László tollából s az érdekes leírás élénken élénk varázsolja a szerző benyomásait Belgrádtól Kragujeváczon és Nisen át Szalonikiig és Üszkübig. A második cikkben a *Loucen-hegyen* át vezet dr. Vigyázó János és a „diákturista emlékeiből” közölt részletek kétszeresen érdekessé váltak a háború közvetlen beállása után. A két cikkhez adott képek-

ben felvonul az egész harcpszintér: Belgrád, Kragujevac, Nis és Úszküb mellett a svéd és finn-orosz kikötők, Pétervár és Moszkva nevezetességei, Bosznia és Hercegovina vidékei, Szófia, Cetinje és a dalmát partvidék. Most még egész rendszertelenül közlik őket, csak éppen az időszerűség folytán, a lázas érdeklődés kielégítésére, de később rendszeresen jönnek s maguk a cikkek is simulnak az események menetéhez. Hulyák Valér cikke »*A Magas Tátra állatvilága*« szinte kirí ebből a háborús hangulatból s nem is került volna ide, ha nem az éppen akkor megjelent »*A Magas Tátra részletes Kalauza*« cz. kiadvány egy mutatványa volna. Egyébként igen élvezetes olvasmány s írójának meleg szívéről tesz tanuságot, no meg a Kalauz alaposágáról is. A Kalauzból egy térkép is van mellékelve e számhoz, a kitűnő 25,000 méretű részlet-térképek egyike. Egyébként aztán e szám tartalma teljesen háborús. Barcza Imre »*A Cserkészek és a háború*« viszonyát írja le azzal a szeretettel és lelkesedéssel, amely ezt az örökifju öreg legényt annyira jellemzi. Zuber Oszkár *Katonai átkelések a Magas Tátrán* címen a Késmárkon és Lőcsén állomásozó csapatok átkelését írja le a Lengyelnyergen (1890. és 1904.), a Kisnyereghágón (1891.) és a Kopahágón (1890., 1891. és 1904-ben.). Arra a következtetésre jut, hogy a Tátra minden nagyobb ellenséges átkelésnek útját állja, mert muni-ciót és ágyut felvinni rá nem lehet. Hefty Gyula Andor *A Magas Tátra a háborúban* cím alatt azt a riadalmat és hirtelen menekülést írja le, amelyet az első mozgósítás híre a tátrai fürdőkben okozott, aztán pedig a megváltozott állapotokat, amelyeket a háború beállta a hegységben s a Tátra-alján teremtett. *Turistafelszerelés a háborúban* címmel pedig azokat a felszerelési cikkeket sorolja fel, amelyeknek használatát a turisták évtizedes tapasztalata alapján a harctéren is ajánlatos volna. A tapasztalat megmutatta, hogy mindenben igaza volt: a gummigallér, a hálósák, a hátzsisák, a szöges czipő, a hócsizma (botos), a lábszárpólya, az alumínium kulacs, a gyapjuujjas, a bekecs, a czipőbetét, a csuklómelegítő, az ökölkesztyű, a fejtűdő hósapka, a si és teljes felszerelése . . . mind, mind nélkülözhetetlen részei lettek a háború alatt a felszerelésnek.

Az októberi szám ifj. Jacob Gusztáv egy novelláját mutatja be, »*Mint a szalmaláng*« a címe. Egy özvegy férfi bánatát az utazásban, a hegyek között akarja feledni. De a természet ölen rabja lesz egy másik asszonynak s az önvád mardosásai elől úgy menekül, hogy egy hegnyi túrán elvágja a hozzá fűző kötelet és lezuhan. Az író kétségtelen tehetsége

még nem forrott ki eléggé. Nyelve zengzetes, leírásai hangulatosak, de a hős lelki harcrai zavarosak, cselekvése érthetetlen. Már izmosodottabb tehetségre vall Bernáth Károly költeménye: „*Könyörgés*“, amelyben a Kárpátokat kéri, hogy védjék meg az országot. A kérésre igazi meleg hangot talál és a magyar föld fenyegetett kincseinek felsorolása költői látásra vall. Dr. Vigyázó János egy újabb sort közöl „diákturista emlékeiből“ *Ott, ahol most ágyúk dörögnek* czímen. Az októberi harczok színhelyét, a Tisza felső folyásának vidékét mutatja be számos kitünő felvételben és több si túra leírásában, amelyeket 1909. február 11—17-ig tett Máramarossziget környékén s Aknasugatagról Krácsfalván és a Magura (1123 m.) ormán át Felsőbányára. E füzetben jelenik meg először az a rovat, amely később a lap legérdekesebb híreit hozza: „Munkatársaink a háborúban“.

A novemberi (5.) szám hozza az első halálhírt és az első nekrológot. Eppen a B. E. T. E. elnöke, *Dobrovics József* kezdte meg a sort, amelyen azóta oly számosan vették. Október 20-án esett el Przemysl előtt, 22 éves korában. Rövid életét s az ahhoz fűződő reményeket inkább, mint tetteit dr. Komarniczki Román mordja el meleg szeretettel és sorait átrezgi a megfagyott fájdalom az első, még szokatlan veszteség felett. (A M. K. E. 1913. évkönyvében „A Konciszttára Keletről“ cz. leírása jelent meg.) *Illuziók* czímen Dobrovics egy hosszabb cikke következik. Egy 1909. évben megtett tátrai diákkirándulás leírása ez s megnyilatkozik benne írójának kitünő megtigyelő tehetsége, mély érzése és őszinte természetszeretete, amely a cikket magasan feléje helyezi a hasonló leírásoknak s élvezetes olvasmányná teszi. Dr. Vigyázó János *A Tatra festője — a nancy-i hős-ről*, a német hadseregben küzdő barátunkról, Neumann Siegfriedről emlékszik meg, aztán pedig újra előszedi diákturista emlékeit és *»Hajóhadak útján«* vezet bennünket végig az Adriai tenger dalmát partjain, Spalato—Gravosa—Cattaro környékén. Leírása szemléletes és hangulatos, közbeszótt megfigyelései érdekesek. *Dobrovics József utolsó sorait* közli még e szám, aztán a rovatok következnek.

A decemberi szám is nekrológgal köszönt be. *Kerekes Pál*, a B. E. T. E. háznagya november 5-én esett el a San mellett. Nagy reményekre jogosító műtörténész veszett el benne s elpusztíthatatlan humorú, kedves bajtárs, akinek tréfás költeményei sokszor vigasztalták meg társait. Horn K. Lajos közöl róla meleg emlékezést. Szuly Elemér *Lengyel földön*, a Kamenisza-hágón át Zakopaneba tett útjáról szá-

mol be s a lengyel nemzeti mozgalomról, amelynek a háború előtt Zakopane volt a főfészke. Hefty Gyula Andor a Poprád és Hernád völgye közt húzódó *Kecskekő* (Kozikamen) vonulaton tett gerinczvándorlását írja le. A szám másik fele mári téli viszonyokat ecsetel. Dr. Elischer Ernő *Tátrai sítúrák*-at ír le, amelyeket a Hinczótó és a Koprovahágó, a Wahlenberg-tó és a Furkotahágó s végül a Békástavak környékén 1914. februárjában tett. Delmár Valter pedig *Sítúra Máramarosban* czímen a következő, tíznapos túráról számol be, amelyet 1914. márcziusában tett: Körösmező—Szesuli menedékház (kb. 1500 m.) — Pietrosz (2022 m.) — hágó (1480 m.) — Hoverla (2058 m.) — Botanischer Garten—Kosztrycza-hágó (1800 m.) — Gutin Tomnatikulj (2018.) — Brebenjeskul (1366 m.) — Hoverla Klauzura (950 m.) — Rahó—Hoverla Klauzura—Prislop-hágó—Corbul—Cornul Nedeii—Ciarcanul (1849 m.) — Prislop—Stiolu (1613 m.) — Muntelu Kailor (1945 m.) — Gargalui (2160 m.) — Omului (2185 m.) — Ünökő (2280 m.) — Omului—Gargalui—Stiolu—Prislop—Borsa. Fenomenális si-terepen vezet végig az egész útirány s kívánatos, hogy a háború után ne csak lengyel sifutók keressék fel a Máramarosi és Radnai havasokat.

A januári szám egy látogatás leírásával kezdődik, amelyet dr. Vigyázó János *Nándorfehérvárott* tett decemberben. A mellékelt képek érdekesen mutatják a régi, híres, a háború által annyira elpusztult város képét, a rombadólt házakat, a felrobbantott hidat, a Dunán horgonyzó monitorokat stb. Dr. Komarniczki Román *A katonai sifutásról* ír s végig kíséri ennek fejlődését a középpázsiai mongol steppetől, a Kr. u. 10. század elejétől a Skandináviában való meghonosodásán és a skandináviai háborúkban játszott szerepén át egész az északi országok katonai sifutásának mai szervezetéig. A cikk a legjobb források alapján, alaposan és kimerítően készült. Hefty Gyula Andor „*Karácsony a Magas Tátrában*“ cz. cikkke fejezi be e számot.

A februári számban dr. Komarniczki Román folytatja *A katonai sifutásról* írt cikkét s Közép-Európában való szerepéről ír. Előbb részletesen ismerteti Közép-Európa téli háborúit az utolsó évszázadban s részletesen fejtegeti a katonai sifutás szerepét, alkalmazását és előnyeit. Aztán sorra veszi a közép-európai országok, Monarchiánk, Németország, Franciaország, Oroszország, Olaszország és Schweiz katonai sifutásának eddigi történetét, egybeveti a hadviselő felek téli készültségének mértékét s végül röviden megemlékszik a sifutók szerepéről a háború első napjaiban. A cikk a katonai sifutás kérdéséről teljes és megbízható ismereteket nyújt. Ifj.

Marcsek Aladár *Egy est a Csorbai tónál* czímen ad hangulatos leírást, amely sokunk szívében rezget meg rokon hűrokat.

A márcziusi szám dr. Elischer Ernőnek *A Krizsnán* tett sí-kirándulásával kezdődik. Besztercebánya—Óhegyről a Dobudán és a Majerova Szkalán át érték el a Krizsna (1564 m.) ormát, onnan pedig az Ostredokon (1591 m.), a Suchi Vrchen, a Ploskán (1548 m.) át a Cerni Kamen lábánál el, Felső Revuczára szállottak le. A leírás érdekes és szabatos. Földváry Miksa a „*Bucklige Welt*“-en át vezet bennünket az osztrák-magyar határ vidékére, Aspang és Mönnichkirchen vidékére, a Wechsel-hegység lábához. Pompásan rajzolja a kisszerű tájék apró szépségeit s az úttalan téli bolyongás viszontagságait. Ugyaneire a vidékre vezet dr. Vigyázó János, *Sível a Wechselen és Stuhlecken* át, diákturista emlékeiből szedegetve elő egyet-mást. Kedvezőbb viszonyok közt, sível megtéve kevesebb küzdelemmel, de nem több élvezettel járt arra, mint elődje. Dr. Jánosi Endre *Néhány körmöczi kirándulás* leírását adja a szalkai menedékházból: a Kilátó sziklára, Turcsekre, a Jánoshegyen s a Volle Henne-n át Körmöczbányára s a goldbrunni gerinczen végig.

Az áprilisi szám ismét nekrológot hoz: *Mervay Sándor*, a szepesi hegymászók egyik legreményteljesebbike, a B. E. T. E. titkára és főtitkára 1915. febr. 27-én Piotrkowban orvosi hivatásának teljesítése közben meghalt. Benne a fiatal magyar hegymászó nemzedék egyik legtehetségesebb és legszorgalmasabb tagja veszett el, aki a lapban, meg a Szepesi Hirnökben írt számos cikkén kívül különösen a B. E. T. E. II. évkönyvének szerkesztésével s a Magas Tátra részletes Kalauzáának II kötetével örököltette meg nevét. A M. K. E. évkönyveiben „A Szuchabéla völgye“ (1911) és A „Kiszelpatak völgye télen“ (1912.) czímen közölt cikkeket s több könyvismertetést is írt (1911—1913.). Emlékének dr. Vigyázó János szentel mélyen érzett kegyeletes sorokat. Kameniczky Miklós *Hulyák Valér* eperjesi tanárról emlékezik meg, aki Eperjesen a turistaság lelkes bajnoka volt, a Tátrát rendkívül szerette és sokszor felkereste s állatvilágát szeretettel tanulmányozta. Mervay Sándor *Mártacsúcs—Rumancsúcs—Ganekcsúcsok*on tett gerinczvándorlását írja le, Delmár Valter pedig *Sítura a kis Fátrában* czímen a Kriván, Tátra, Szmilov völgyében álló Révay-menházból tehető síturákat ismerteti a Kis Krivánra (1711 m.), a Hleb-re (1644 m.), a Stoh-ra (1608 m.), a Nagy Krivánra (1669 m.) Mervay Sándor háborús naplójegyzeteiből *Én és a háború* czímen közöl a szerkesztő érdekes részlete-

ket. A számot dr. Gyöffy István lelkes felhívása zárja be „Emléket hős turistabajtársainknak“.

A májusi számot Hensch Aladár hangulatos leírása vezeti be: *Krasznahorka büszke vára*. A cikket szép felvételek és igen sikerült festmények díszítik. Dr. Haltenberger Mihály *A Kárpáti szorosok* természetét és jelentőségét ismereti egy igen áttekinthető, tanulságos és időszerű cikkben. Itj. Jacob Gusztáv *A Csonka torony árnya* címen regényes elbeszélést közöl egy mérnökről, aki a Karat zord vadonában talált leírás nyomán rejtett kincsre bukkan s ezzel a környéket termékenynyé teszi. A történet részben Conan Doyle-ra, részben Hoffmann Ferenczre emlékeztet, de a természetleírások szépek. Az évfolyam legköltőisebb s érzésben legteljesebb közleményeinek egyike az a pár sor, amelyben Barcza Imre *Katonáink és a hegyi sport* címen „si-tanfolyami feljegyzéseket“ közöl biharfüredi működéséről.

A júniusi szám Mervay Sándor *Tátracsúcs* cz. leírását hozza, aztán dr. Vigyázó János vezet *Sédek mentén, forrástól-forrásig*, érdekes és sokoldalú diákturista emlékeiből ezúttal a balatoni nép hitét és szokásait szedegetvén elő. Kleinecke Walter *Hegyi túrák a Salzkammergutban* cz. alatt a Zinken (1856 m.), Saarstein (1973 m.), Hoher Dachstein (2996 m.) megmászását írja le, utóbbit részletesen és hangulatosan. S aminthogy nekrológ van majd minden szám elején, nekrológgal fejeződik is be az évfolyam: *Genersich Aurél* emlékét örökíti meg Hensch Aladár. A tudós, villogószemű, bátor, ifju hegymászó a május 2-i gorliczei csatában szerzett sebesülésébe halt bele 20 éves korában.

Ezek voltak a Turistaság és Alpinizmus V. évfolyamának főbb cikkei. A lap többi rovatai a szokott keretekben, bár kisebb terjedelemben jelentek meg. A különböző címen közölt hivatalos híreken kívül a könyvismertetés felölelte a tátrai irodalom összes és az alpesi irodalom főbb műveit, a hazai és külföldi turista folyóiratokat. A Figyelő rovat kiterjedt a hazai turistaélet minden mozzanatára, különösen a Magas Tátra életére s az ott végzett magashegymászásokra. Legterjedelmesebb volt az évfolyam új rovata „Munkatársaink a háborúban“. Itt a szerkesztőség folyton közölte a lap harctéren levő munkatársainak életviszonyait és leveleit s míg ezek egyrészt rendkívül érdekes, közvetlen háborús olvasmányokkal szolgáltak, másrészt közeli kapcsolatot teremtettek a lap munkatársai és az olvasók közt s e viszony a háború utánra is ki fog terjedni. A műmellékleteknek s a képeknek

száma is, minősége is megüti az eddigi mértéket, sőt sokban felül is múlja.

A háborús viszonyok daczára is megtartotta a lap eddigi színvonalát és sem tartalmában, sem külsőleg nem maradt el a régebbi évfolyamok mögött, sőt terjedelme is csak 40 oldallal kisebb a tavalyinál (akkor 440 oldal). Ez persze csak a szerkesztőség és kiadóhivatal rendkívüli tevékenysége és áldozatkészsége, a munkatársak és olvasók támogatása s az egyesületek, köztük a M. K. E. segélyezése folytán lehetséges. Kérjük tagjainkat, hogy a lapot továbbra is támogassák s a nekik biztosított kedvezményes áron (6 K helyett évi 4 K) fizessenek elő a lapra. (Kiadóhivatal: Rákosliget, Budapest mellett, XIX. utca 22. sz.).

Hefty Gyula Andor.

A Magas Tátra.

Ezzel a címmel a Turistaság és Alpinizmus cz. turista-folyóirat kiadóhivatala két albumot bocsátott közre, amelyek mindegyike 12 fényképfelvételt tartalmaz. A Magas Tátra sziklavilágát mutatják be e képek; nem a járt utak mentén, hanem hegymászás közben, nehezen megközelíthető helyeken, ormokon, gerinczeiken készültek s ezért nem a megszokott, sokszor látott tájakat mutatják, hanem a sziklavilág legrejtettebb zúgait, az időjárás, a nap, a felhők ritka mozzanatait. De még ahol ismert tárgyakról készültek, ott is meg van bennük az egyéni kiválasztás sajátos varázsa, ott is meglátszik alkotók izlése, egyénisége. A Magas Tátra igazi jelleme él benne e felvételekben s azért kedves emléket idéznek fel mindenkiben, aki vele megismerkedhetett. A kíséző szöveg magyar és német nyelvű. A két sorozat folytatása várható. Áruk egyenkint 1 K. Kapható a nevezett lap kiadóhivatalában, Rákosliget (Bpest mellett) XIX. utca 22. sz.

H. Gy. A.

Nekrológok.

Nikházi Frigyes.

1856—1915.

Nikházi Frigyes személyében nemcsak az iglói evang. főgimnázium vesztette el egyik nagyérdemű volt tanárát, hanem a Magyarországi Kárpát Egyesület is egyik régi, buzgó volt központi tisztviselőjét, utóbb választmányi tagját.

Mint a Szepesség szülöttje és a Magas Tátra lelkes barátja, szívesen vállalta el 1891-ben a Magyarországi Kárpát Egyesület központi titkári állását és mint az egyesület törekvéseinek céltudatos előmozdítója, mindenkor általános tiszteletnek örvendett. Buzgóság, pontosság, lelkiismeretesség jellemezte csaknem két évtizeden át kifejtett titkári működését. S amidőn 1909-ben ezen állásáról egyre súlyosbodó betegsége következtében lemondani kényszerült, a közgyűlés őszinte sajnálattal látta benne egyik régi, kipróbált tisztviselőjét távozni, akit érdemei elismeréséül választmányi tagjául választott meg. S ha az utolsó években az egyesületi választmány tanácskozásaiiban éppen betegeskedése miatt csak ritkábban vehetett részt, mégis állandó rokonszenvvel és éber figyelemmel kísérte egyesületünk életét, fejlődését és mindennemű tevékenységét.

Nikházi Frigyes 1856. február 17-én született Szepesbélán, iparos szülőktől. Az elemi iskolát szülővárosában, gimnáziumi tanulmányait pedig Miskolczon, Késmárkon és Eperjesen végezte. Miután 1875-ben az eperjesi evang. kollégiumban érettségi vizsgálatot tett, beiratkozott a budapesti tudományegyetem bölcsészeti karára, amelyen matematikai és fizikai előadásokat hallgatott. Majd mint egyéves önkéntes katonai kötelezettségének tett eleget, mire 1879-ben a báró Mollinary-féle 38. sz. cs. és kir. gyalogezredben tartalékos hadnagy, a honvédséghez való áthelyezése után 1887-ben pedig honvédfőhadnagy lett. A katonáskodás által tanulmányaiiban félbe-

szakítva, szűkös anyagi viszonyai miatt Budapestről eltávozott és két éven át vidéken nevelősködött. Majd átvette a bihar-megyei Székelyhidon egy gimnáziumi osztályokból álló magánintézetnek vezetését, mely állását 1889-ben az iglói evang. főgimnáziumnál nyert segédtanári állással cserélte fel. Most ismét folytatta félbeszakított tanulmányait és miután 1895-ben a középiskolai tanári vizsgálatot letette, az iglói evang. egyház-község 1896-ban rendes tanárrá választotta meg.

Nikházi 24 évig működött az iglói evang. főgimnáziumban a protestáns tanügy szolgálatában. De nemcsak a tanári hivatás nemes munkakörében állotta meg becsülettel helyét, hanem a társadalomban is élénk szerepet játszott s Szepes vármegye és Igló város kulturális törekvései iránt is mindenkor a legmelegebb érdeklődést tanúsította. Mint az Iglón megjelenő Szepesi Lapoknak kezdetben munkatársát, majd felelős szerkesztőjét (1899–1901.), a Magyarországi Kárpátgyesületnek 18 éven át volt buzgó titkárát (1891–1909.), egy Tátrai Kalauz szerzőjét, a Münnich Sándor-féle Igló város történetének sajtó alá rendezőjét ismerték megye- és országszerte. De ezen sokoldalú tevékenysége mellett is mindenütt ott volt, ahol a közügynek némi szolgálatot tehetett. A márczius 15-iki hazafias ünnepélyek alkalmával többször mondott lelkes beszédet és mintegy az ő kezdeményezésére állandósították az iglói Kaszinóban a márczius 15-iki hazafias ünnepélyt.

S talán még sokkal gazdagabb és becsesebb eredményt érhetett volna el, ha utolsó éveit el nem keserítette volna betegsége. Az 1912–13-ik tanév végével megrongált egészségi állapotára való tekintettel nyugalomba vonult s ezután már csak csendes és teljes visszavonultságban töltötte napjait.

Sajnos, nyugalomát alig harmadfél évig élvezhette, mert 1915. november 6-án agyszélhűdés következtében Iglón jobb létre szenderült. Temetésén dr. Walsér Gyula iglói evang. lelkész mondott gyászbeszédet, míg a sírnál Marcsek Andor tanár búcsuzott el tőle kartársai és volt tanítványai nevében.

Ennek az érdemes férfinak az emlékét mindenkor hálás kegyelettel fogja egyesületünk története is megőrizni.

M. A.

Dr. Serényi Jenő.

1884—1915.

(Németből.)

A magyar hegymászók azon kis körétől, amely Buda-pesti Egyetemi Turistaegyesület cím alatt egyesült, a háború

már súlyos áldozatokat követelt. A tagok kilencz tized része hadbavonult s közülök nem egygyel a magyar turisták szép reménye szállt sírba. Az a golyó azonban, amely dr. Serényi Jenőt ölte meg, nemcsak az egyesület egyik megalapítóját, hanem a magyar turistavilág egyik legtehetségesebb és legreményteljesebb vezetőjét ragadta el.

Dr. Serényi Jenő 1884-ben Iglón (Szepes megye) született, tehát már kora gyermekkorától kezdve ismerte a hegyek világát, különösen pedig a Magas Tátrát. Midőn atyját nem sokára Budapestre helyezték át, a fiú itt töltötte iskolaéveit, idejét sport és iskola közt osztva meg. Már éretlen kamasz korában mint vezér szerepelt a játéokban — büzgősága, nem pedig tehetsége tette azzá — és kedvencz játéka, a football révén a fővárosi sportvilággal és egyleti étellel is megismerkedett.

A turistaság felé sógorának, Legányi tanárnak befolyása alatt fordult; valószínűleg származása (atyja sárosi német ember volt, ki nevét magyarosította) és gyermekkorának emlékei, úgyszintén gyakori szünidei látogatása is hozzájárultak. Első nagy útját Horn K. Lajos barátjával 1903-ban tette meg az erdélyi határhegyvidékre és már 1905-ben, 21-ik életévében megjelent egy útleírása Ada-Kaleh czímen a Magyar Turistaegyesület közlönyében, a Turisták Lapjában Midőn 1904-ben mint jogász a budapesti egyetemre került, élénk részt vett a Magyar Turistaegyesület 1892-ben megalapított, közben többször elaludt és csak nemrég új életre ébredt Egyetemi Osztályának életében. A fiatal egylet jegyzőjének, majd titkárának választotta és az anyaegyesületnek 1905. februárjában megtartott választmányi gyűlésén Serényi már az Osztály végleges újraalakulását jelenthette be. Ezen időtől kezdve sorsa szoros kapcsolatban volt az egyetemi hegymászók jó- és balsorsával.

Mily szép idők voltak ezek! Az Egyetemi Kör kis szobáscskájában, mely az ifjú hegymászók csoportját alig volt képes befogadni, minden pénteken lelkes, alkotni vágyó élet uralkodott. Kemény széken gubbasztva ültek itten, kipirult arczczal olvasták a német hegymászó lapokat és dobogó szívvel élték át a hegymászás klasszikusainak, Whympert, Mummery, Zsigmondy, Purtscheller, Grohmann Pál és Norman-Nerudának merész élményeit Egyesek a Matterhorn óriási képe előtt állva, e hegy megmászásának részleteit beszélték meg, mert bár még egyikük sem volt rajta, mindegyiküknek legforróbb óhajai közé tartozott. Mások viszont a leszállásnál való önbiztosítás legújabb módjáról vitatkoztak és hogy a kötélfék belül, vagy kívül kezdődjék-e. A legidősebbek azonban

a térkép fölé hajolva, a legközelebbi vasárnap programját beszélték meg és megvitatták, vajjon most egy 10–12 órás távgyaloglás következék-e, vagy pedig Budapest környékének számos mászóiskolája egyikére volna még szükségük ügyes-ségük fokozása czéljából a fiuknak.

Mily világhódító terveink voltak! Ki akartuk ragadni az egyetemi ifjakat a kávéházak füstös levegőjéből és a hegy-mászásnak nyerni meg őket. Törekvésünk, fáradszhatatlan munkásságunk hön öhajtott czélja az volt, hogy a magyar turistavilággal elismertessük a magas hegymászás helyességének, sőt túlnyomó fontosságának elismerését, hogy visszahódítsuk a Magas Tátrát, Magyarország főhegységét az idegenektől (németektől és lengyelektől), kik ekkor már jártak ormain és csúcsainak érintetlenségét elragadták. Sőt nagyobbra is vágytunk. A magyar hegymászók hírnevét, melyet egy Déchy, egy Eötvös, egy Jankovics egészen az Alpokig vitt el, tetteinknek kellett volna terjesztenie és fokoznia — és lelkünk legmélyén egy ritkán kimondott, de folytonosan égő, csendes öhajunk rejlett, melynek elérhetetlensége erősségét nem kisebbítette — a Kaukázus meglátogatása, a németek 1903-iki kaukázusi utazásának megisméltése.

És Serényit mindig ott találjuk a sürgés-forgás közepette, sőt ő volt az egésznek központja, éltető ereje. Ő vizsgálta át a túraterveket, ő szolgált tanácsokkal a gyakorlatoknál, ő ajánlotta a most helyénvaló olvasmányokat s hogy mit kellene még beszerezni a felszerelés kiegészítésére, ő bátorította a félénkebbeket s ő vezette a mászóiskolai gyakorlatokat. Sohasem maradt el az egyesületi estéről, sem a vasárnapi kirándulásokról; mindnyájan szívesen hallgatták és fogadták meg tanácsait, mert köztiszteletben állott s elvitathatatlan tekintélye volt. Az ellenmondást azonban nem tűrte. Amilyen szeretetre-méltó, odaadó barát és társ volt mindnyájunkkal szemben, amilyen önzetlen és nemes szándék irányította minden tettét, olyan átkozottul csipős lett, ha ellenkeztek vele s oly nyakasan védte nézetét, hogy mindenkinek meg kellett hátrálnia, hacsak végleg nem akart vele szakítani.

És ezt senki sem akarta, mert hisz ő volt egyesületünk főképviseelője, a csapat dísze. Az ő hegymászásához fűződött az egyesület büszkesége, a Magas Tátrának *Egyetemi csúcsa*. Mikor 1904-ben Horn és Barcza barátaival először járt a Tátrában, eleinte csak vezetővel tettek néhány kirándulást, de 1905-ben a siker új tettekre lelkesítette őket és Serényi megmászott Hrubyval a Karbunkulustorony ormának közelében egy kis mellékcúcsot s amikor egy, a Turisták Lapjában

megjelent leírás s a lengyelekkel történt néhány levélváltás után kitűnt, hogy e csúcs még megmászatlan volt, Egyetemi csúcsnak keresztelték el; e csúcs ezentúl az egyesület büszkesége volt, a tagok részére pedig szoros összekötő kapcsot teremtett.

A következő évben már az egyesület tiz tagját találjuk a Magas Tátrában, hogy az elért siker után újra törekedjenek, újat tanuljanak s új gyakorlatot szerezzenek s ekkor már a szó legszorosabb értelmében, vezető nélkül mászszák a hegyeket. Az irodalmi tevékenység is fokozódott. Serényi cikkekét írt a Turisták Lapjába s átvette a Sport rovatot az egyetemi ifjúság egyik felekezeti jellegű közlönyében, a „*Keresztény Magyar Ifjúság*“-ban; a vasárnapi mászó gyakorlatok pedig új híveket vonzottak. Élénk levelezés jött létre a németekkel és a lengyelekkel is s ez új ösztönzést, új vetélkedést, új lelkesedést hozott. De ezután egy szomorú hang! Az 1907-ik év nyarán tizenöten látogatták meg közülünk a Magas Tátrát. Már az első napokban számos új megmászás sikerült, a lengyelekkel való találkozás pedig még emelte a hangulatot, úgy-hogy e napon minden csúcson felhangzott az összebarátkozott hegymászók újjongása; a Tátracsúcs egy újonnan megmászott fogát a lengyelek *Serényi-torony*nak keresztelték el. Augusztus 8-ára egy a Sziléziai házban megtartandó második összejövetelt beszéltünk meg, de ekkor mint villámcsapás jött a szomorú hír: Wachter lezuhant – s a vidám élet azonnal elnémult. A Horn – Serényi – Wachter triász legjobbika, a Tátra rettegett csúcsáról, a Simon-toronyról való leereszkedésnél a kötélgyűrű elszakadása következtében lezuhant és mi megdöbbenve távoztunk a hegységből, amely most legjobbikunkat, büszkeségünket ragadta el.¹⁾

De Wachter halála egyletünk egy tagját sem bírta a kilépésre, sőt ezen eset még szorosabban fűzött bennünket egymáshoz. Emlékét szentül őriztük meg és erőnket megacéloztuk a küzdelmekben a szemrehányásokkal szemben, hogy meg nem engedett, nyaktörő irányt követnénk. Azok a nekrológok, melyeket Magyarország különböző turisztikai folyóirataiban közzétettünk (többnyire Serényi tollából kerültek ki), a messze vidékek turista köreivel összeköttetésbe hoztak és nevünk napról-napra ismertebbé lett. Különösen Serényi fejtett ki nagy irodalmi tevékenységet s másokat is írásra serkentett.

A rákövetkező év új élményeket és új sikereket hozott.

¹⁾ Lásd MKE 1908. Évk.

Társaink közül vagy egy tuczat a Tátrát látogatta meg és néhány még meg nem járt hegyorommal és még nem mászott hegyoldallal gyarapította sikereit. Serényi azonban még nem tudott megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy a tragikus baleset színhelyét ismét meglátogassa és Hornnal meg Fodorral a Keleti Alpokba ment. *Feldkopf*, *Grosser Mörchner* és *Dreiherrnspitze* a legemlítésreméltóbbak az általuk elért számos csúcstól és új tapasztalatok, új impulzusok, új lelkesedés volt azon kincs, melyet ezen vállalkozásokból magával hozott. Mások a Dolomitokba mentek s így egyleti szobáskánkban volt elég anyagunk a téli esték idejére s az írói munkássághoz is.

Már az előző években a tevékenység egy új nemelépett körünkbe, mely az eddigi téli szünetet a legjobban volt képes betölteni, t. i. a *síelés*. Ezt az újdonságot is Wachter vezette be egyesületünkbe és az 1907–8-iki havas tél virágzásnak indította. Ezzel mindnyájunk, de különösen Serényi munkásságának új tere nyílt meg, mely későbbi életében egyenlő jelentőségűvé lett a hegymászással. Mivel leleményes és alkotni vágyó volt, itt is rögtön a helyes oldalán fogta fel a dolgot: az egylet a Gete hegységben, a főváros közelében 1908. januárjában egyesületi versenyt rendezett, amely Magyarország második síversenye volt. Serényi rendező, versenyző s bíró is volt egy személyben, sőt egy percz híján az idősebbek versenyében az első díjat nyerte volna el. Az új sportnak irodalmilag is propagandát csinált *A Nemzeti Sportban*, Magyarország egyik legjobb sportlapjában átvette a Hó. rovat vezetését s oly változatosan és oly eszméltetően tudta szerkeszteni, hogy három éven át, míg ő vezette, a téli sport minden kérdésének fóruma lett. Egy *Magyar Síklub* alapításában is részt vett s azon hét közé tartozik, kik az alapításra való felhívást aláírták.

Friss, vidám munka jellemezte a Serényi vezette kört; mindannyian tetterősen dolgoztunk mind a havasokban, mind az íróasztalnál, úgy a mászóiskolában, mint pedig a tél fehér hómezőin. De életünknek meg voltak a ferdeségei is s ezek közül nem a legkisebbik volt az a gőg, melylyel mi nagyra-törők másokra, különösen pedig a fővárosi turistaegyletekre, nemkülönben saját anyaegyletünkre letekintettünk. Mindazokat, akiket nem tartottunk a jövő embereinek, „pimf”-eknek nevez-tük el. Világos, hogy ez nem tetszhetett az öregeknek, kik évek óta munkát, időt és pénzt áldoztak a turistaságnak s a figyelmeztetések és megdorgálások nem is maradtak el. Ez azonban nem használt s mikor az 1909-ik év tavaszi köz-

gyűlésén az évi jelentés buzgóságunkat megdicsérte, de új s merész irányunkat, burkoltan Wachter esetére czélozva, elvetette, elhatároztuk a szakítást. A dorgálást még eltűrtük volna, hiszen ezt már megszoktuk, de Wachter emlékének belevonása, mely mindig hallgató szemrehányás volt, Serényit s bennünket is annyira felháborított, hogy egyesülésre már gondolni sem lehetett. Az 1909-iki ősz folyamán kimondtuk a szakítást és a Magyar Turista Egyesület Egyetemi Osztálya, *Budapesti Egyetemi Turistaegyesület*-té alakult.

A szakítás nem eredményezte az egyesületi erő gyengítését amitől pedig sokan félték, sőt ellenkezőleg még erősítette. A nagy egylettel való vetélkedés és az a törekvés, hogy megmutassuk nekik, mire vagyunk képesek, minden egyes tagot új munkálkodásra sarkalt. A nyár nagyszerű sikereket hozott a Magas Tátrában a hegyekbe vonult 25 (az összes tagok 50⁰/₀-a) egyetemi hallgatónak. Soha nem sejtett hosszúságú gerinczvándorlások, sok fő- és mellékoromnak új megmászása, számos nehezen járható falnak átmászása és sok új túra, melynek száma csaknem elérte a lengyelekéit, volt az eredmény hazatértünkkor. Az egész nyár legnagyobb pillanata Wachter Jenő halálának 2. éves évfordulója, az 1909-ik év augusztus 8-ika volt. E napon *100-nál több* lengyel, német és magyar hegymászó gyűlt egybe a Békás tavaknál, hogy a legjobb társ, *Wachter emléktáblájának* leplezésénél a kegyelet adóját reróják.¹⁾ A tábla felállítása körüli érdem legnagyobb részt Serényié s feléje fordult a jelenlevők tisztelete és köszönete is, akik egy nemes tettért nemes lelkesedéssel fizettek.

Az „egyetemiek“ hegymászó sikereit élénk irodalmi tevékenység is követte. A *Turista Közlöny*, melybe a tagok az egylet önállósulása óta irtak a *Nemzeti Sport* s Magyarország különböző turistaegyleteinek évkönyvei tele voltak czikkeikkel és Serényi büszkén tekinthetett az általa nevelt kitűnő író-nemzedékre. S mikor tettejük valami nagyra törekedett és az egylet első önálló művét, működése első *öt évének Évkönyvét* kiadta,²⁾ szép sikert aratott s valamennyi magyar szakegylet s most már a volt anyaegylet közlönyének dicsérete is tudunkra adta, hogy helyes úton jártunk s másokat is magunk után vontunk. Es a dicséret elsősorban Serényit illette meg, Mert ő volt az egylet akkori főtitkára, — s bár nevét az Évkönyv alig említi, — mégis tudta mindenki, hogy

¹⁾ Lásd MKE 1910. Évk.

²⁾ Lásd MKE 1910. Évk.

ő nevelt bennünket s minden tettünknek ő volt és ő maradt is megindítója és vezére.

Más sikereket is mutathatott fel az egyesület, így a Magyar Síkklub sívversenyén való részvételt, melyen tagjaink nyerték el az összes első díjakat, továbbá egy jól sikerült balatontavi vándorgyűlést stb.; az egyesületi élet is oly élénk volt azon évben, mint még soha.

Az Évkönyv sikere, továbbá egy oly közlöny hiánya, mely az egyesületi hallgatók czikkeit törlések és megjegyzések nélkül vette volna fel, dr. Serényiben és társaiban, dr. Komarniczki Gyulában, meg dr. Vigyázó Jánosban merész eszmét értelt meg. 1910. áprilisában egy folyóirat alapításának eszméjével léptek az egyesület elé, amelyet a saját neve alatt, de a három indítványozónak anyagi kezessége mellett adjon ki. Bizony nem együnk ijedt meg e gondolatnál; kétséges volt, vajjon rendelkezünk-e az ily vállalkozáshoz szükséges anyagi és szellemi erővel. De Serényi rábeszélte bennünket; az ő tekintélye oly szilárd volt, hogy még sokkal nehezebb dolgokra is rábeszélhetett volna. Ráálltunk. Vigyázó nagy ügyességgel biztosítani tudta a legnagyobb magyar turista egyesület támogatását, amiben kétségkívül Serényi szava volt leginkább segítségére. Serényit, mint hegymászó író és kiváló szervezőt ismerték; ügyességét és megbízhatóságát még azok is megbecsülték, kik nyílt igazságszeretete és nyakas, kíméletlen harczimódja miatt legkevésbé voltak jóakarói. És ilyen éppen elég volt.

Igy most már munkához láttunk. Mily szép idők voltak azok! Az egyesületen levő egyesületi szobáscskáink — mi t. i. hosszú fáradozás árán Vigyázónak tevékeny segítségével kiküzdöttünk magunknak egy egyesületi helyiséget a filozófiai kar főépületében — szerkesztőségé alakultak át. Mindent mi szerkesztettünk, az összes kisebb közleményeket és a könyvismertetések, mi szolgáltattuk a fényképfelvételeket, a fej- és a zárólécet, mi rohantunk a nyomdába és a dúcalkészítőhöz, mi olvastuk a korrektúrákat, mi gondoskodtunk az el- és utánküldésekről és a mi örömünk volt a legnagyobb, mikor az első szám megjelent. Serényi nem fogadta el a szerkesztői állást, mert mint ügyvédjelölt nagyon el volt foglalva és mert éppen az ügyvédi vizsga előtt állt. Ő csak mint főmunkatárs szerepelt, de az első évtolyaniot még egészen ő vezette. Ő írta a folyóirat bevezető cikkét is „Munka előtt“ czímen s az elnevezés: „Turistaság és Alpinizmus“ is tőle ered.¹⁾

¹⁾ A Bírálókat lásd a MKE 1911 - 1916. Évk.

Ez időtől kezdve Serényi főmunkásságát ezen folyóirat vezetésének és támogatásának szentelte, mely csakhamar hatalmasan felvirágzott. Itt jelentek meg legjobb cikkei, itt érvényesült nemcsak mint tapasztalt, minden téren igazságos vitakozó, hanem mint kitünő útleíró, sőt mint költő. Erős természetszeretete, nagy olvasottsága és gazdag történeti tudása cikkeinek az érzelmek és gondolatok szokatlan mélységét kölcsönözte és „*Frater Corbinian*” című cikke, mely az első évfolyam első számában jelent meg s amelyben a Königspitze megmászását írja le, elrendezésére és kifejtésére nézve a legjobb cikkek közé tartozik, amelyet a hegyekről magyar nyelven írtak.

Bár cikkeinek java útleírás volt, a vitától sem riadt vissza, ha szükségesnek tartotta. Az 1911-ik év újjévén a Zöldtónál történt balesetről, melynél Biber Andor életét vesztette, nyíltan kimondta ítéletét az eset felett, hogy t. i. a vállalkozás könnyelműsége és társainak gyáva cserbenhagyása folytán vesztette Biber életét. Tudatában volt a felelősségnek, melyet ez által az utókor előtt magára vett, de mégis kimondta kárhozható ítéletét és igaza volt: szava a hasonló esetek ismétlődését örökre megakadályozta.

Kevésbé volt igaza azon harcokban, melyeket mint a *Sportvilág* című agilis folyóirat télisport kritikusa a magyar sibajnokság rendezése körüli állapotok miatt vívott. Már megemlítettem, hogy a télisport, különösen a sísport kérdésében évek óta tevékeny írói munkásságot fejtett ki. A sífutás magyarországi története körüli kutatásai alapvető jelentőségűek és ítéletei döntő hatásúak voltak sí- és télisport irodalmunkra. Azt hitte, hogy legjobban ért a síügyekhez és az összes ide tartozó törekvések felett éles kritikát gyakorolt. De bár gyakran nem volt igaza, ebbeli munkássága mégis jó hatással volt; legnagyobb részt az ő érdeme, hogy legalább a magyar sísport távolmaradt a túlzásoktól és elposványosodástól. Egyletünknek különben nagy sikereket hoztak ezen versenyek: 1912-ben és 1914-ben tagjaink nyerték el az első díjat és a többi évben is a legjobbak között voltak.

Ebben az időben Serényinek számos cikke jelent meg a magyar és külföldi folyóiratokban. A Magyarországi Kárpát-egyesület Évkönyvében megjelent dr. Komarniczki Gyulával együtt írt „*A menguszfalvi völgy monografiája*” című cikke, az e területről megírt első nagyobb és előgyakorlat a Tátrakalauzhoz. Legbüszkébb azonban „*A Magas Tátra új túraírói*” írt összeállítására volt, melyet az „*Oesterreichische Alpenzeitung*”-ban közölt, mert ezen hagyatékot dr. A. von

Martintól, nagyrabecsült riválisától vette át. E mellett más műveket is írt. A „Turistaság és Alpinizmus“ szerkesztősége adta ki egy heti munkásságának gyümölcsét, *A Sísport kézikönyvét*,¹⁾ mely ma is nagyon használható könyv. Egy ugyanazon kiadásban megjelent *Sziklamászó iskolák Budapest környékén* című vezetőbe is dolgozott. A mi folyóiratunkban is írt számos kisebb cikket, könyvismertetést és a hivatalos közlemények rovatát is vezette.

Hegymászói munkássága persze csökkent ebben az időben, ennek oka azonban kevésbé írói elfoglaltsága, mint inkább azon körülmény volt, hogy hivatása folytán nagyon el volt foglalva. Mint irodavezető, a főváros egyik legjobb ügyvédénél dolgozott, amellet önálló pereket is vezetett, úgyhogy csak ritkán szabadulhatott. 1910-ben két gyönyörű téli túrában, a Téry-csúcs és később a Fecske-torony megmászásában vett részt Nyáron a Keleti Alpokba ment, így többek között Königspitze, Cevedala, Örtler (a Marltraton át), Thurwieserspitze, Sass Maor és Cimone della Pala (az északnyugati gerinczen). A következő évben a Tátrának sok helyét járta be és többek között a Koprova-csúcs keleti falának s a Varangyostavi csúcs délnyugati falának első megmászásában, valamint az óriási Hrubo-gerincz második bejárásában vett részt. 1912-ben egyszer sem volt a magas hegységben, de 1913-ban a Tátrában is volt, meg az Alpokban is s itt a Hochalm Spitze, Kitzsteinhorn, gr. Wiesbachhorn, gr. Bratschenkopf—Glockerin és a Grossglockner (a Luisengraton át) voltak a nagyobb hegymászásai.

Ezek voltak utolsó túrái; aztán kitört a háború.

Kimagasló szerepet játszott még a magyar turistavilágban mint szervező is. Már az előző években is a Magyar Síklub és különböző sportegyletek turista osztályának alapítói közé tartozott. Most tovább folytatta alapítói munkáját. Először is a Magas Tátrának mentési kérdéseire fordult, mert a mentés elégtelenségét a Zöldtónál 1910. telén történt baleset eléggé bebizonyította. Az Egyetemi Turistaegyesület évről-évre mind nyáron, mind télen, saját mentőszolgálatot szervezett a hegyekben levő tagjai számára és több eset megmutatta ezen Serényi vezette szervezet hasznavehetőségét. Fáradhatatlan sürgetése folytán végre 1913-ban megalakult a *Tátrai Önkéntes Mentőbizottság*, melynek tervezeténél Serényi is segédkezett és melynek tagjai közé is tartozott²⁾

Ugyanazon év elején egy másik szövetség is létrejött,

¹⁾ Lásd MKE 1913. Évk.

²⁾ Lásd MKE 1914. és 1915. Évk.

melynek szükségét Serényi már évek óta hangsúlyozta és amelynek létesüléséhez nagyban hozzájárult a *Magyar Szövetség*. Serényit választották meg főtitkáruknak, mert jobbat nem is választhattak volna, senkinek sem volt annyi joga hozzá, mint neki és senkitől sem várhattak volna annyi munkát, mint éppen tőle. És ő oly mintaszerű szervezetet alapított, mely megállta a próbát és biztosítja a szövetség fennmaradását.

A Magyar Turistaszövetség megalapításában — mely azon évben már a harmadik nagy alapítás — ugyan nem vett döntő részt, de főszervezőjének, dr. Vigyázó Jánosnak szóval és tettel segédkezett és nem az ő hibájuk, hogy a szövetség — úgylátszik — elaludt.

Serényi hosszú évek óta tagja volt a MKE-nek is, 1912-ben pedig az egyesület központi választmányának tagja és budapesti képviselője lett.

Igy tehát Serényit a magyar turistaélet által ezen években megérelt minden mozgalomnál ott találjuk. Mindegyiknek mozgatója és főmunkatársa volt, vagy legalább is legjobb segítőtársa. Emellett megérte azt az örömet, hogy kedvencz alkotását, a Budapesti Egyetemi Turista Egyesületet fejlődni és virágozni láthatta. Ő maga már évek óta nem viselt itt hivatalt, de mint tiszteletbeli tag és mint a választmány tagja, hű maradt az egylethez. Az „egyetemiek“ most már meghódították a Magas Tátrát, megoldották a legnagyobb és legnehezebb feladatokat, melyeken a legjobb külföldiek éveken át hiába vesződtek és meg volt az a — persze nagyon kétséges — gyönyörük, hogy a Magas Tátrában majdnem minden új út az ő nevükhöz fűződik. Különösen a téli túrák lendültek fel soha nem sejtett módon és az „egyetemiek“ nemcsak hogy végigjárják most már tél idején is a Magas Tátra minden zugát, hanem felfedezték Magyarország többi messzefekvő, eddig ismeretlen siterületét, oly területeket, melyek az Alpok legjobb sívidékeit is jóval felülmulják. A tagok irodalmi munkássága is évről-évre növekedett és számuk a 10-ik évben először érte el a százat. Így tehát Serényi meglepéssel tekinthetett munkájára.

A legújabb nagy mű, melyre vállalkozott, melyre évek óta készült és mely utolsó munkája lett, a *A Magas Tátra*,¹⁾ a Kalauzkönyv III. kötete volt. Évek óta gyűjtötte ehhez az anyagot, az ő neveltjei voltak azok a hegymászók, kik az I. és II. kötetet írták. A III. kötethez már 100-nál több cikket

¹⁾ Lásd MKE 1915. Évk.

állított össze; az összes tátrai csúcsok valamennyi útját tartalmazta volna. Ekkor történt a hadüzenet és ő bevonult.

Hogy ő, ki sohasem szolgált most önként jelentkezett, nála természetes volt. Izzó hazaszeretete, mely hegymászói, síelői és írói munkásságának is legfőbb rugója volt, tetterős lénye, mely mindenütt azonnali segédkezést nyújtani ösztökölte, vezették e lépésre, bár elárvult atyja és nemrég eljegyzett menyasszonya iránti szeretete visszatartották. Elvégezte a tiszti iskolát és már mint hadapródjelöltnek kellett volna a harctérre mennie, mikor beállt a tél és ő mint sífutó ajánlotta fel szolgálatait a hadseregnek. Először a Semmeringen működött mint az 1. honv. gy. ezred tanítója, majd a Bihar-hegységben Biharfüreden.

Aztán a galicziai harctérre került. Ottan is gondolatai legszivesebben hegyei közt, munkájánál, baráti körénél jártak. Legnagyobb volt az öröme akkor, ha az éppen nyomás alatt álló Tátrakalauz korrektúra-íveit megkapta, vagy amikor a Turistaság és Alpinizmus legújabb száma a táborba érkezett. Egyszer távolról a Tátrát pillantotta meg — mennyi drága emlék! Levelei nekünk nagy enyhületet, lelki felfrissülést nyújtottak. Gyakran írt és sokat, kitűnő humorral és mindegyikünk, mikor a folyóirat legújabb számát kezébe vette, először is az ő leveleit és feljegyzéseit kereste. Részt vett a májusi offenzívában és felderítési szolgálataiért megkapta a vitézségi érmet, hadapróddá, majd zászlóssá való kinevezését és mindenkor dicséretben részesült. Júniusban Dél-tirolban, az olasz hadszíntérre került. Örömtöltötte el, hogy kedvelt hegyeit, a Dolomit-alpokat védheti, társai azonban, a budapesti honvédek a zord klímát nem bírták és délebbre kellett őket vezényelni. A doberdói fennsíkra kerültek és ott kapta Serényi július 14-én a halálos sebet. Gránát csapott a feje felett emelkedő hegy-csúcsba és a szikla, melyet annyira szeretett, melylyel annyiszor birkózott meg sikeresen, agyonsújtotta.

Serényivel nemcsak a budapesti „egyetemiek“ vezére és a magyar turistaság ügyének egyik legnagyobb sikerű harczosa szállt sírba, hanem egy nemes férfi is, aki a legszebb reményekre jogosított. Mint ember önzetlen, mint barát odaadó és hű, akire mindig bátran lehetett számítani és mint társ, kedves és vidám volt. Elsőrangú szervező tehetség, tevékeny, derék munkás és erősen vitatkozó, de mély érzelmű és nagy történeti műveltségű író volt. Mint kritikus, nyílt, kérlelhetetlen, nehezen meggyőzhető, de könnyen lelkesülő. Testére és izmaira nézve nem volt nagyon erős, mindamellett kitartó és edzett hegymászó volt; nagyszerűen tudott küszni, jártas volt mind

sziklák, mind hó, mind pedig jég között. Oly veszteséget szenvedtünk benne, amelyet talán sohasem fogunk többé pótolhatni.

Hefty Gyula Andor.

*

Dr. Serényi Jenő tollából a Magyarországi Kárpát Egyesület évkönyveiben a következő cikkek és kisebb közlemények jelentek meg:

1909: A Bástya-gerincez nomenclaturája.

A Magas Tátra 1908. évi nevezetesebb és új túrái.

Téli túrák a Tátrában.

Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok. 1908. (Könyvismertetés.)

1910: Az Omladékvölgy (Monografia, dr. Komarniczki Gyulával együtt).

A Magas Tátra 1909. évi nevezetesebb és új túrái.

Téli túrák a Tátrában.

Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego. Rok. 1909. (Könyvismertetés.)

1911: Az Omladékvölgy. (Folytatás.)

A Magas Tátra 1910. évi nevezetesebb új túrái.

1912: Téli túrák a Magas Tátrában.

Az 1911. évi új túrák a Magas Tátrában.

1913: Téli hegymászás a Magas Tátrában.

*

Czikkeinek és hegymászó túráinak pontos jegyzéke a Budapesti Egyetemi Turistaegyesület kiadásában megjelent két évkönyvben található.

Maurer Artur.

1885 – 1915.

Fájdalmasan szomorú kötelességet teljesítünk akkor, midőn egy-egy vérbeli turista- és alpinista társunk hősi halálával annak multjáról emlékezünk meg. De hisz ez kötelességünk! Valamennyien érezzük a veszteség súlyos voltát s fájdalmunkat azáltal igyekszünk enyhíteni, hogy e sorokban lerójuk a kegyelet adóját.

Maurer Artur 1885. október 14-én született Kassán. Miután az elemi iskolát és a főreáliskolát szülővárosában elvégezte s ugyanott érettségi vizsgálatot tett, felsőbb tanulmányait a budapesti királyi magyar tudományegyetemen végezte az 1903/04—1906/07. tanévekben. Mielőtt tanári állást vállalt volna, eleget tett katonai kötelezettségének és mint egyéves önkéntes a kassai cs. és kir. 34. gyalogezredhez vonult be, hol katonai erényeiért és képességeiért több ízben részesítették dicséretben. Az önkéntesi év leteltével a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1908-ban, mint gyakorló tanárjelöltet,

a kassai áll. főreáliskolához osztotta be. Miután tanári oklevélét 1909-ben megszerezte, az 1909—10. tanév elejétől 1911. évi márczius közepéig a mezőkövesdi polgári iskolánál, majd az 1910—11. tanév végéig helyettes tanári minőségben a brassói áll. főreáliskolánál működött. Hasonló minőségben helyezték át a kassai áll. főreáliskolához, melynél végül 1913-ban rendes tanárrá neveztetett ki.

Boldog, nagyon boldog volt, hisz közelébe jutott özvegy édes anyjának s maga köré látta seregleni turistatársait, kik önzetlenül szerették.

A természet iránt érzett szeretete már gyermekkorában nyilvánul meg, miről „A kojsói havasok“¹⁾ című munkájában tesz említést: „Naplómban lapozva, gyakran találok benne egy hegységet, mely vissza-visszatér annak lapjaira. Ez azon hegy, mely először keltette fel bennem a szabad természet után való vágyakozást. Még zsenge gyermek voltam, midőn figyelemmel lestem első tanítóm szavát, aki magyarázta: „Megyénk északnyugati határán fekszik a Szomolnok—kassai hegycsoport, melynek legmagasabb csúcsai a Kloptana és a már Szepesmegye területén fekvő Kojsói Havas. E hegység, melyet északról a Gölnicz, délről a Bodva és az Ida felső folyása határol, nyugat-keleti irányú“. Majd így folytatja: „Már ekkor gyerekésszel arra gondoltam, hogy milyen jó lehet annak, aki onnan körülnézve, egész Abaujmegyét, vagy talán annál is többet belát. Lehet, hogy talán ennek a gyermeki váagnak köszönhettem azt, hogy azóta nem egyszer álltam már e hegység tar fején, melyet néha az erika apró virágai festettek rózsaszínűre, máskor vörös és fekete áfonya milliárdjai borítottak“. Majd így fakad ki: — „És áldom soromat, hogy turistává lenni engedett“.

Mint az állami főreáliskola növendéke, a kir. magyar tudományegyetem hallgatója, számos kiránduláson vesz részt s midőn állást vállal, számos kirándulást tervez és vezet. Bejárja Kassa környékét, megismerkedik brassói tartózkodása alkalmával az ottani havasokkal, rajongással csüng azonban a Magas Tátrán, melynek ormairól oly gyakran tekintett megelégedetten széjjel. Felviszi a kassaiakat a Tátrának könnyebben járható csúcsaira, hivatalos kirándulásaikba beállítja a Jégvölgyi, Lomniczi, Ferencz József- és a Tátra-csúcsokat. Túratársaival végigjárta a Nelly-, Hlinszka-torony—Csorbai csúcsot összekötő gerinczet, a Batizfalvi, Menguszfalvi gerin-

¹⁾ Felolvasta 1914. február 2-án a Természetbarátok Turista Egylete kassai osztályának rendes közgyűlésén.

czet és első megmászója a magyarok részéről a Villagerincznek.

Járt a Déry-csúcs s Lomniczi csúcs közti gerinczen s megbirkózott a Simontoronynyal, mely az alpinisták tátrai próbaköve és traverzála a Hegyes tornyot.

Nem volt barátja az első megmászásoknak, nem is igen hajhászta őket, mindazonáltal túranaplójából megtudhatjuk, hogy első megmászója nyáron a Lórencz-hágó és Nagy Szoliszkó közti gerincznek, télen pedig a Triumetalnak, a Nyugati Vaskapu-csúcsnak és a Csubrinának.

Nemcsak túrázott, hanem utakat jelzett, forrásokat foglalt, felolvasásokat tartott, cikkeket irt, mászógyakorlatokat tartott s elvének állandó szószólója volt úgy az iskolában, mint annak falain kívül. És ezt mind azért tette, hogy menél több embert nyerjen meg a Természetnek. S mondhatjuk, fáradozását siker koronázta.

Szorgalmas látogatója az u. n. állandó vásár- és ünnepnap kirándulásoknak, melyek számáról, azoknak látogatottságáról statisztikát vezetett s örömmel közölte a nem várt eredményt. Felkarolta a téli sportokat, nagy lelkesedéssel űzte s terjesztette a sielést és már egy házi siverseny rendezésének eszméjével foglalkozott.

Megkezdett munkásságának véget vetett hősi halála. 1914. évi július hó 31-én találkoztam vele Iglón, hova fegyvergyakorlatra vonult be s másnap kellett volna jelentkeznie. 31-én este értesültünk az általános mozgósításról s azonnal Královánba irányították mint hidórségparancsnokot. Nem sokára leváltották s augusztus 16-án indult a harctérre. Szűk szavu naplójából kitűnik, hogy szept. 7-én megsebesült (czomblövés) s eleinte az eperjesi, majd a kassai kórházban ápolták, midőn az orosz veszedelem pedig közeljárt Kassához, Budapestre került. Sebe gyógyultával három hónapi szabadságot ajánlottak vándorveséjének gyógyítására, ő azonban jelentkezett ezredénél, hol egyideig mint kiképző tiszt teljesített szolgálatot, majd menetszázadba osztva, 1915. május 10-én másodszor indult a harctérre.

Május 22-én még tartalékban voltak, csakhamar azonban tűzvonalba jutott s május 25-én a Radymno közelében vívott ütközet alkalmával rohamra vezette századát; az ellenség megadásra emelte kezét, mire ő megállította a rohamot s figyelmeztetés ellenére önmaga ment át az ellenségért. S ez okozta vesztét! Midőn harmincz lépésnyi távolságra volt az oroszától, egyesek fegyvert fogtak s egy golyó fúródott mellébe, mely életét oltotta.

Rokfalusy Lajos.

TARTALOM.

Értekezések és leírások.

<i>Grósz Alfréd</i> : A Magas Tátra lavinaviszonyairól	3
<i>Győrffy István</i> : Bibliographia botanica Tatraensis IV.	28
<i>Grósz Alfréd</i> : A Tarpataki völgyek közti hegygerinczen	44
<i>Hensch Aladár</i> : Néha-néha visszatérnek a tátrai napok	64

Egyesületi ügyek.

A MKE védnöke, tiszteletbeli elnöke, tiszteletbeli tagjai, tisztviselői, központi választmánya	70
A MKE bizottságai, képviselői	72
Választmányi gyűlés jegyzőkönyve	74
Közgyűlés jegyzőkönyve	77
Alelnöki jelentés	82
A központi elnökség és a múzeumi bizottság együttes gyűlésének jegyzőkönyve	88
A múzeumi bizottság jelentése	89
A vezetőügyi bizottság jelentése	91
A MKE 1915. évi zárószámadása	94
A MKE alapítványainak kimutatása	96
A MKE 1916. évi költségelőirányzata.	98

Az osztályok jelentései:

Branyiszkói osztály	100
Eperjesi osztály	101
Gölniczvölgyi osztály	103
Gömöri osztály	103
Iglói osztály	104
Kassai osztály	104
Keleti Kárpátok osztálya	108
Lőcsei osztály	108
Sfóosztály	109
Sziléziai osztály	110
Zólyomgyepei osztály	111
A Magyarországi Kárpát Egyesület gyűjtése „Turisták faivá”-ra	112

Vegyes közlemények.

<i>Hefty Gyula Andor</i> : Az 1914. év új túrái	117
<i>Hensch Aladár</i> : Ciklon a Tátrában	118

Irodalmi ismertetések:

Turistaság és Alpinizmus. <i>Hefty Gyula Andor</i>	124
A Magas Tátra. <i>H. Gy. A.</i>	131

Nekrológok.

Nikházi Frigyes. <i>M. A.</i>	132
Dr. Serényi Jenő. <i>Hefty Gyula Andor</i>	133
Maurer Artur. <i>Rokfalussy Lajos</i>	134

Cornides és Társai konzervgyára Szepes-Igló

Ajánlja közkedvelt és kitűnő gyártmányait, úgymint: málna, meggy, fekete és vörös áfonya, csipkebogyó, barack- és eperíz, málna- és citromszörp, vörös és fekete-áfonya-különlegességek üvegekben és vedrekben. Hires iglói turista- és vadászkonzervek, finom pástétom, kiválóan finom Juniperus borókapárlat, tátrai füves likőr és áfonya gyógybor-
:- :- különlegességek. :- :-

Mindennemű kérdézősködére a legnagyobb készséggel adunk választ és kívánatra árlapot is küldünk.

BARLANGLIGET

klimatikus gyógyhely és gyógyfürdő

a Tatra alján 763 m-nyire a tenger színe felett.

Hidegvíz-gyógyintézet, villamos fény- és melegfürdők. — Közvetlen kősziklából fakadó forrásvíz.

■ ■ *Ozónús üdítő levegő a fenyvesek között.* ■ ■

Szobaárák a legjutányosabbak. Gyógy- és zenedij nincs. Kitűnő konyha. Vadászat és pisztránghalászat.

Vasúti állomás **Szepesbéla-Barlangliget.** Bér- és társaskocsi-összeköttetés. Posta, táviró- és telefonállomás Barlangligeten. A látványos cseppkőbarlang villamvilágítással van rendezve, valamint a telep is.

Fürdőleírással a fürdőigazgatóság szolgál.

FEKETEHEGY - SZÁLLÓ IGLÓN, szemben a vasúti állomással.

Feketehegyre, Iglófüredre, Lőcsére, Szepesváraljára utazók, a Branyiszkóra, Hernádáttöréshez, a Kiszél-, Szokól- és Szuchabéla-szurdokokba, a Dobsinára kirándulók részére a legalkalmasabb szálló. A szállodában vendéglő is van. Kitűnő konyha. Modern berendezésű, tiszta, olcsó szobák. Pontos kiszolgálás.

ANTAL IMRE, SZÁLLÓTULAJDONOS.

Városi VIGADÓ-szálloda IGLÓ.

Kényelemmel berendezett 20 szoba.
Étterem. Kávéház. Kitűnő konyha.
Bel- és külföldi italok. Központi fűtés.
-:- -:- Villamvilágítás. -:- -:-

Pfanczelter Károly, szállodás.

GABRIEL ADOLF

BOROVICKATELEPE ■ SZEPESBÉLÁN.

Szállítja naponta posta vagy vasút útján
kicsiben és nagyban a kipróbált

szepesbélaei kárpáti

boróka-borovicskát.

Saját főzője. — Árjegyzék kívánatra díjmentesen küldetik.

SZENTIVÁNYI- CSORBATÓ.

Magaslati gyógyhely a Magas Tátra déli lejtőjén 1356 m. tengerszín feletti magasságban a Csorba-Csorbatói fogaskerekű és a Tátralomnicz-Csorbatói villamos vasút végállomásának közvetlen közelében. Havasi levegője élénkítő és edző. Különösen javalva vérszegénység, idegesség, légzőszervi bántalmak ellen, Basedow-féle kórnál és üdülőknek. Elsőrangú szállodák. Villamos világítás. Központi fűtés. Pensio. Térzene, hangversenyek, alkalmi előadások, táncmulatságok, hegyi kirándulások, vadászat, pisztráng-horgászás, tennisz, több kilométerre kiterjedő kitűnő karban levő hegyi sétautak. Tuberkulózisban szenvedők nem vétetnek fel. Posta, távirda és távbeszélőállomás a telepen. Idény június 1-től szept. 30-ig. Ismertetővel, mindennemű felvilágosítással szolgál a fürdőigazgatóság.

TÁTRALOMNICZ

Nyári és téli magaslati gyógyfürdő és nyaralótelep 848—1030 m. tengerszin feletti magasságban a Magas Tátra déli lejtőjén, hatalmas fenyvesek által övezve. A poprádfelka-tátralomniczi vasút és a csorbató-tátralomniczi villamos vasút végállomása. Havasi levegője élénkítő és edző. Modern vízgyógyintézet, gyógytornaterem. Uszoda. Szállodák. A „Palota-szálló“ a szállodaépítészet remeke. Lift. Nagyszerű csarnok és étterem, olvasó. Pensio-rendszer. Remek kilátás a poprádi völgyre és a havasokra. Kitűnő ivóvíz, vízvezeték, villamvilágítás. Térzene, hangversenyek, alkalmi előadások, táncmulatságok, hegyi kirándulások, lóversenyek, vadászat, halászat, galamblövészet, tenisz, golf, téli sportok, 3400 m. hosszú bobsleigh és külön rodlipálya. 14 forduló és állandó 9% esés. A pályák villamos erőre berendezett nyílegyenes sodronykötél felvonó pályával (2460 m.) :- és vízvezetékkel vannak ellátva. :-

Különösen javalva üdülőknek vérszegénységnél, sápkórnál, Basedow-kórnál, légzőszervi hurutos bántalmaknál, ideges túlzgatottságnál, kimerültségnél. — Tuberkulózisban szenvedők nem vétetnek fel. Nyári idény május 15-től szeptember végéig. Téli idény december 15-től február végéig. Ismertető és mindenemű felvilágosítással szolgál a fürdőigazgatóság.

DR. SZONTÁGH MIKLÓS GYÓGYINTÉZETE UJTÁTRAFÜRED

1010 m. magasan a tenger felszíne felett. Egész éven át nyitva.

Heliotherapia. — Röntgen-laboratorium. — Fekvő- és hizlaló-kúrák. — Nap- és légfürdők. — Vízgyógyintézet. — Mesterséges magaslati napfénykezelés.

Tüdőbetegeknek külön osztály.

Részletes prospektussal, kimerítő felvilágosítással szívesen szolgál az igazgatóság.

IGLÓFÜRED

KLIMATIKUS GYÓGYHELY ÉS GYÓGYFÜRDŐ

Szepesmegyében, Igló város határában, 580 m.-nyire a tenger felett.

Vízgyógyintézet. — Meleg kád- és fenyőfürdők. — Napfürdők. Dr. Wagner-féle szénsavas fürdők. - Villamos fürdők. - Dr. Bulling-féle inhalatorium. — Szobaárak: **1•20—7** koronáig. — Pensio.

Éva d: május 20-ától szeptember 20-ig.

Állandó fürdőorvos.

Posta, táviró- és távbeszélő-állomás a fürdőben egész idény alatt nyitva. — Villamvilágítás. — Vasúti állomás: **Igló**. (Kassa-odebergi vasút). — **Bérkoesi- és omnibusz-összeköttetés.**

Bővebb felvilágosítással szolgál a fürdőgondnokság Iglófüreden.

NEMZETI szálloda POPRÁD a poprádfelkai vasúti állomással szemben.

Harmincz szépen berendezett és kitűnő ágyakkal ellátott szoba. Szobaárak **2•80** K-tól feljebb. Villamos világítás. Kitűnő konyha olcsó árakkal Tiszta hamisítatlan italok. Saját fogatok. A dob-sinai jégbarlangot látogatók számára igen alkalmas szállóhely. A t. cz. közönség rendelkezésére áll a nagy árnyas fenyőpark. A t. cz. közönség pártfogását kéri a Nemzeti szálloda tulajdonosa és kezelője

özv. Payer Gusztávné.

Tátraszéplak

Posta, táviró,

telefon helyben.

Magaslati gyógyhely, vízgyógyintézet, nyaraló- és turistatelep.

Fekszik 1010 méter tengerfeletti magasságban, a Magas Tátra déli lejtőjén, fenyvesek közepette. Tárafüredtől három kilométernyire.

ÉGHAJLATA kellemes, üdítő és edző. VÍZGYÓGYINTÉZETE modern berendezésű, központilag fűtött. Gyógytényezők: vízgyógyomód, svéd gyógygimnasztika, massage, villamozás (galvan és farad.), terrain- és diétakúrák. — **Szénsavas fürdők.**

Villamos vasút egész éven át üzemben van.

Téli szezon: december 1-től márczius végéig.

Az árak mérsékeltek.

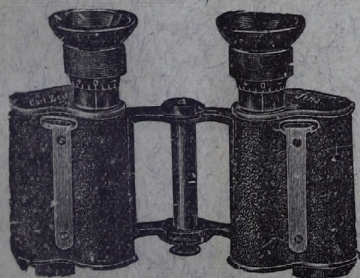
Szobák ára: **1.20—5** — korona. Ellátás hetenkint **24** korona tavasszal és ősszel, **30** korona július és augusztusban.

Fürdőorvos: **Dr. Guhr Mihály.**

Bővebb felvilágosítással szolgál a **Fürdőigazgatóság Tátraszéplakon.**

**Kettős
utazó-**

látócsövek

kívül chagrin-bőrrel bevonva, feketére lakkozott foglалványban, achromatikus tárgylencsékkel 10 korona, nagyobb alakban 20 és 24 korona. Ugyanaz gyors használatra (a tirage rapide) 30 korona, kettős utazó látócsövek aluminiumból 30—40—50 korona.

Távolságmérők, zseb-hőmérők, zsebaneroidok, iránytűk, fényképészeti készülékek művészek, mű-

kedvelők, turisták, nyaralótulajdonosok stb. számára. Igen egyszerű eljárás, biztos sikerrel. Nagy választék 40 kor-tól feljebb.

Calderoni és Társa, Budapest,

V., Gizella-tér 1. szám. Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

TÁTRAFÜRED

**klimatikus gyógyhely és vízgyógyintézet
a Magas Tátra központjában** 1020 méter
magasságban.

A Magas Tátra legrégebb és legnagyobb fürdőtelepe

Északról védett, páratlan szép fekvéssel, sűrű fenyvesek közepe.
A **Nagyszállóban** és **19 lakóházban 400 szoba 600 ágygyal.**
Teljesen modern, pazarul berendezett fürdőház. Törpefenyő-, szénsavas-,
sós- és oxigén-fürdők. Forrólég- és villamos kezelés. **A turisztika
központja.** Villamos vasút Csorba felé, Tátralomnicz felé, a Tarajkára
és Poprádfelkára. E négy irányban országút is, azonkívül több mint 30
kilométer gondozott sétaút központja. Hegyi vezetők. Hátsallovak. Bér-
autók. Auto-garage. A legtöbb kirándulás kiinduló pontja, Több vendéglő.
Kitűnő konyha. Pensio-rendszer. Kávéház. Ásványvízforrások, Gyógy-
szertár. Villamos világítás. Szobák ára 2 koronától fölfelé **Elsőrendű
téli gyógyhely** és **téli sporttelep** 5 $\frac{1}{2}$ kilométeres rödlí- és bobsleigh-
pálya. Korcsolyapálya. Sí-tanfolyam. **Nyári idény:** május közepétől
szeptember végéig. **Téli idény:** december elejétől március közepéig.
— **Vasútállomás: Poprádfelka,** onnét $\frac{1}{2}$ óra villamos vasúton.
Fürdőorvos: **Dr. Gámán Béla.** Prospektust küld a fürdőigazgatóság.